

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 13.

Onsdagen den 24 februari.

Kl. 11 f. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att fru Alvé n nu uppkommit och intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 110, rörande tillämpning i vissa fall av bestämmelserna i lagen den 30 juni 1934 (nr 444) om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension; nr 113, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; och nr 123, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 109, angående statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet;

till bankoutskottet propositionen nr 111, angående ersättning åt förre eleven vid högre allmänna läroverket i Skövde S. H. Nilsson för skada till följd av olycksfall;

till statsutskottet propositionerna:

nr 114, angående anslag för budgetåret 1937/1938 till universitetskanslersämbetet;

nr 115, angående anvisande av medel för bestridande av vissa merkostnader för traktamentsersättningar till personal vid truppförband inom södra arméfördelningen för deltagande i vissa fälttjänstövningar;

nr 116, angående förstärkning av anslaget till vissa arbeten å mobiliseringsverket;

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 13.

nr 117, angående rätt för kaptenen N. E. Bouveng samt löjtnanterna A. W. Thorburn och G. V. Hejman att tillgodoräkna sig viss tid för placering i löneklass;

nr 118, angående beredande av fri flyttning från Boden för vissa där tjänstgörande militära befattningshavare m. fl.; och

nr 119, angående befrielse för värnpliktige befälseleven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till kronan;

till bankoutskottet propositionen nr 120, angående ersättning till vissa personer i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 121, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon;

nr 106, med förslag till lag angående tillägg till lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 112, med förslag till skogshärbärgeslag m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 130, angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vidare föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet propositionen nr 125, med förslag till lag angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas åtskilliga i anledning av propositionen inom kammaren den 22 i denna månad avgivna yttranden.

Propositionen, nr 126, angående Sveriges bidrag till kostnaderna för internationell övervakning av utförseln och resandetrafiken till Spanien, remitterades till statsutskottet; och skulle till utskottet jämväl överlämnas åtskilliga i anledning av propositionen inom kammaren den 22 i denna månad avgivna yttranden.

§ 5.

Härpå föredrogs och hänvisades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 423 av herrar *Törnkvist* och *Hällgren*; och

nr 424 av herr *Osberg*.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av herr *Nordströms* i Kramfors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa spörsmål i anledning av vissa vid industriföretag i Gimo och Hargshamn företagna driftinställelser och rationaliseringsåtgärder blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 127, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Denna proposition bordlades.

§ 8.

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkten 1, angående inköp av inventarier för postverkets behov, föredrogs och anförde därvid:

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov.

Herr Lundell: Herr talman! Under motionstiden i början av denna riksdag tillät jag mig avgiva en motion, vari statsverkspropositionens finansplan kritiserades och vilken utmynnade i ett yrkande om nedskärning av investeringsprogrammet, minskning av låneavbetalningarna och om skattesänkning. I det nu föreliggande statsutskottsutlåtandet nr 9 har utskottet tagit ställning till denna motion i vad avser yrkandet om nedskärning av investeringsprogrammet.

Utskottet säger, att det finner de motionsvis framförda synpunkterna värda beaktande. Men hur gör utskottet sedan? Jo, sedan utskottet sagt detta, beaktar det ej alls de framförda synpunkterna. Det är väl så, att utskottets uttalande närmast har karaktären av en klapp på axeln åt motionären, och den vänligheten får motionären naturligtvis vara tacksam för. Egentligen är det väl också så, att utskottet i själva verket medger, att det av motionären förda resonemanget är riktigt och motsägelselöst. Passade det blott ihop med vad utskottsmajoriteten ville, så använde man gärna detta resonemang. Nu passar emellertid motionärens resonemang bra ihop med det, som utskottet ville under lågkonjunkturen, nämligen en ökning av den statliga verksamheten, men det passar ej alls ihop med vad utskottsmajoriteten nu under högkonjunkturen vill, nämligen just detsamma som tidigare, d. v. s. fortfarande en ökning av den statliga verksamheten, under det att resonemanget, när det fullföljes, under högkonjunktur kräver motsatsen, d. v. s. en begränsning av den statliga verksamheten.

Under lågkonjunkturen 1933, 1934 och delvis 1935 talades det i riksdagens kamrar åtskilligt om konjunkturutjämning, och då var det statens igångsättande av arbeten, som skulle åstadkomma en mycket väsentlig del av denna konjunkturutjämning. Detta skulle sätta fart i det ekonomiska livet. Det var fråga om mer eller mindre räntabla arbeten hos de affärsdrivande verken och under statens lånefonder men också om ej räntabla arbeten under fonden för förlag till statsverket. Nu under högkonjunkturen har man, som var och en sett, gjort slut på dessa arbeten under fonden till förlag för statsverket. En del besläktade saker ha förts in under femte huvudtiteln, och en del finnas fortfarande under statens utlåningsfonder. Men dessa investeringar under de affärsdrivande verken minskas ej utan ökas rätt anmärkningsvärt. Detta är ej konsekvent, och jag får för min del säga, att det, förutom att det ej är konsekvent, säkerligen ej heller är förnuftigt.

I sin argumentering på sid. 2 tycks nu utskottet vilja göra gällande, att det enda, som i dessa statens verk borde hållas tillbaka under högkonjunkturen och uppskjutas till sämre tider, vore »mera omfattande arbetsobjekt anpassade för arbetslöshetstider» — det är ordagrant citerat från utskottsutlåtandet på sid. 2 — och till några sådana arbetsobjekt, som passa för arbetslöshetstider, finnas ej utsikter åtminstone under tiden fram till 1942, utom möjligen hos telegrafverket. Det är väl emellertid tydligt, att ej blott sådana arbeten, som utskottet här talat om, d. v. s. sådana som äro avsedda för grovarbetare, inverka på konjunkturerna utan att detta är lika mycket fallet med vanliga materialkrävande arbeten, avsedda att utföras av fackarbetare. Den av mig avgivna motionen vänder sig lika mycket mot dessa sistnämnda arbeten, i den mån det ej är oundgängligen nödvändigt att de utföras under den närmaste tiden, som den vänder sig mot arbeten utförda av grovarbetare.

Från vattenfallsstyrelsens sida vill man, säges det i utlåtandet, bereda jämn sysselsättning under högkonjunktur såväl som under lågkonjunktur åt styrelsens stamtrupper av befäl och arbetare. Man får erkänna, att det är vackert,

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

att man vill detta, men det rationella för att åstadkomma en konjunkturutjämning vore ju, att man minskade en del på sin arbetarstam under högkonjunkturen, då den lättare kunde finna sysselsättning utanför verket, och sedan toge tillbaka samma arbetare, om tiderna återigen bleve sämre. Det vore en konjunkturutjämnande åtgärd från vattenfallsstyrelsens sida.

Från järnvägsstyrelsen säger man, att stambanelinjernas bantekniska utrustning ger dem för liten kapacitet. Det kan man kanske säga är alldeles riktigt, men det är väl ändå ej så alldeles säkert, att trafikmedlen böra utbyggas, så att de motsvara trafikbehovet under en högkonjunktur. I det privata näringslivet finns det inga fabriker, som byggas ut för att motsvara behovet under en högkonjunktur, och funnes det sådana, skulle man säkert anse, att det vore ganska oriktigt. De bleve då för stora och finge gå otillräckligt belagda under den sämre konjunkturen. Det är dessutom säkerligen ej så värst klokt att bygga ut järnvägslinjerna för en större kapacitet, sedan järnet och stålet stigit så ofantligt i pris, som de gjort under den sista tiden, särskilt om man räknar med de priser, som voro rådande under lågkonjunkturs bottenläge.

Något liknande gäller telegrafverket. Det är enligt mitt förmenande ej nödvändigt, att telegrafverket skall utbyggas, så att det alldeles prompt kan motsvara alla anspråk, som ställas på det under en högkonjunktur. Det är en skäligen tvivelaktig sak ur affärsmässig synpunkt att vidtaga nya stora arbeten, sedan koppar och andra metaller stigit så kolossalt i pris, som de gjort på sista tiden, under de senaste månaderna, ja, senaste veckorna, skulle man kunna säga.

Utskottet säger som slutkläm på sid. 3, att man måste beakta affärsverkens centrala ställning i Sveriges ekonomiska liv och den betydelse det har för hela landets framtidsutveckling, att dessa företag drivas affärsmässigt och rationellt samt alltjämt hållas på en tidsenlig standard. Till det vill jag säga, att det ej är vare sig affärsmässigt eller rationellt för något företag och således ej heller för statens affärsverk att inrikta sig på att utöka sin kapacitet, så att de prompt kunna motsvara en högkonjunkturs alla anspråk. Den högkonjunktur, som vi för närvarande ha, behöver snarare bromsas in en smula, och jag förmenar, att det ej får anses som en riksolycka, om en eller annan ny-etablerad grosshandlare i varuprisstegring icke får telefon till sitt affärskontor så fort han önskar utan får vänta en eller annan månad. Det är ej sådana företag, som höja välståndet, utan det är de produktiva företagen, och det är en helt annan sak.

Det är ej heller affärsmässigt och rationellt att bygga ut företag utan hänsyn till förändringar i materialpriser och tillgång till arbetskraft. Man skulle ju kunna tänka sig, att ifrågavarande verk redan på förhand fått täcka in sig i fråga om nödvändigt material och göra upp om tillhandahållande av arbetskraft, men såvitt jag vet, har intet sådant förekommit. Hade det förekommit, skulle hela behandlingen av saken i utskottet varit i viss mån en skenbehandling. Men har man nu, som jag förmodar, ej täckt in sig, blir det väl i stället så, att de belopp, som man kalkylerat med för dessa olika ändamål någon gång i höstas eller kanske ännu tidigare, ej räcka till för att åstadkomma det, som de beräknats skola åstadkomma.

Det är ganska intressant att se på varunoteringarna i dessa dagar, och jag får för min del säga, att jag sällan sett någon så hastig prisstegring som den, som förekommit under de sista månaderna. Enligt mina uppskattningar skulle järn- och stålpriserna ha stigit i medeltal 60 procent eller kanske mera över priserna vid lågkonjunkturs bottenläge. Mer än hälften av denna stegring

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

har försiggått under de sista fyra månaderna. I fråga om byggnadsträ uppgår prisstegringen till ungefär 70 procent i medeltal, och det mesta av de 70 procenten har kommit till sedan medio av förra året. Kopparriset har stigit så kolossalt som med 110 à 120 procent från det lägsta prisläget, och där är det på samma sätt som i fråga om järn- och stålpriserna, att mer än hälften kommit till under de sista fyra månaderna. De som följt med varunoteringarna ha sett, hur kolossalt de höjts under de sista månaderna och sista veckorna. Det förefaller, som om statsutskottet ej i tillbörlig grad haft sina blickar riktade på dessa varunoteringar och den kolossala prisstegring, som det här är fråga om, en prisstegring, som kan kasta ikull alla gjorda beräkningar. I ett sådant läge, som här inträtt, är det min uppfattning, att statsutskottet ej bort, som det i själva verket gjort, helt och hållet svära på magisterns ord, d. v. s. i allo taga regeringens förslag, utan att det bort modifiera det rätt så mycket med hänsyn till de affärsmässiga synpunkterna.

Vad som här sagts om utskottet, gäller i stort sett också om reservanternas uttalande. Jag vill dock medgiva, att det finns en ej obetydlig skillnad i formuleringen. Utskottet säger, att anslagskraven äro »ej allenast företagsekonomiskt utan även mera allmänt samhällsekonomiskt berättigade», under det att reservanternas begränsa sig till att säga att de »torde få anses företagsekonomiskt försvarliga». Det är en betydligt snävare formulering.

Mina här gjorda uttalanden om de anslag, som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 9, gälla i större eller mindre grad också de anslag, om vilka det är fråga i statsutskottets utlåtanden nr 28—33, vilka komma före senare i dag. Även där kan man vänta en konjunkturstegrande verkan av anslagen, och även där kan man anmärka på en hel del stora anslag till byggnader, där beräkningarna ej kunna hålla under det nu starkt höjda prisläget och där anslagen ej kunna få den effekt i fråga om antal byggnader, som man tänkt sig, när man gjort upp förslaget. Jag nämner detta i fråga om dessa utlåtanden för att ej behöva begära ordet igen, när de komma till behandling, för såvitt naturligtvis det ej förekommer någonting, som ger anledning till något annat.

Herr talman! I det läge, vari dessa frågor ha kommit, är det givetvis ingen mening att yrka avslag vare sig på den nu formellt behandlade punkt 1, som ju för övrigt ej på något sätt i sin helhet förtjänar att avslås, eller på någon av följande punkter. Det är ju så, att ett sådant yrkande ej kan tänkas leda till något resultat. Annars förhåller det sig nog på det sättet, att om man bortser från de anslag, som avse fullföljande av redan påbörjade arbeten, så är det lättare att peka på anslag, som med fördel kunde reduceras rätt väsentligt eller kanske helt bortfalla, än att peka på anslag, som oundgängligen måste beviljas och leda till arbeten under den närmaste tiden.

Herr talman! Man har också anledning att fråga sig i fråga om här berörda anslag: Kan man i själva verket vänta sig, att de kunna komma att bli förbrukade under det år, på vars budget de här skola uppföras? Jag tror det knappast på grund av de leveranssvårigheter, som komma att föreligga. Under sådana förhållanden hade det väl varit bättre, att en del hade skjutits över på en kommande budget, än att man nu skall komma att ligga med stora reservationer vid slutet av budgetåret 1937/1938.

Likaså måste man ju ovillkorligen fråga sig — såsom jag redan har gjort: Kunna medlen räcka till för de ändamål, för vilka de äro avsedda? Jag tror för min del, att de omöjligen kunna det.

Ja, herr talman, jag har, som jag redan sagt, intet yrkande. Men jag beklagar, att statsutskottet icke har tagit hänsyn till dessa anslags konjunkturstimulerande eller konjunkturtillspetsande verkan och icke heller har anlagt till-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

börliga affärsmässiga synpunkter, sådana som efter min uppfattning det här hade varit på sin plats att anlägga.

Häruti instämde herr *Anderson* i Norrköping.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Den siste ärade talaren framställde icke något yrkande. Då brukar man ju ibland icke anse sig förpliktad att svara någonting. Men jag nödgas i alla fall taga kammarens tid i anspråk några minuter åtminstone.

När motionären åberopar yrkandet i sin motion, så förmodar jag, att det kan hava ett visst värde, att man läser upp det yrkande, vari motionen utmynnar. Där heter det, »att riksdagen samt dess stats- och bevillningsutskott vid sitt budgetarbete måtte beakta i motionen framförda synpunkter om nedskärning av investeringsprogrammet, minskning av låneavbetalningarna och om skattesänkning». Det är ett helt program, som är utvecklat i motionen. Det skulle hava varit värt ännu större beaktande ändå än vad det fått, om det hade varit så, att herr *Lundell*, när det i gångna år gällt att just använda konjunkturutmattningens politik — d. v. s. i den form den här förekommit — då hade uppträtt som en ivrig förespråkare för att just öka utslaget vid de tillfällena. Så har ingalunda varit fallet. Herr *Lundell* var också den gången bland dem, som icke ville göra något. Nu har han bara kommit över till nya skäl för att det icke skall få ske investering av nytt kapital i statens affärsverk.

Sedan kanske jag får säga några ord om reservationen också. Herr *Lundell* började med att säga, att utskottsmajoriteten hade icke beaktat hans synpunkter i någon grad. Då ber jag att få påpeka, att reservanterna hava ur flera synpunkter skrivit starkare än vad utskottsmajoriteten har gjort beträffande själva anslagsbeviljandet. Ty reservanterna säga — vilket återfinnes på sidan 37 i detta betänkande — att en under innevarande högkonjunktur ur flera synpunkter önskvärd besparing av ifrågavarande anslag icke varit möjlig att åstadkomma. Jag konstaterar dels, att reservanterna sagt detta, och dels att motionären i sin motion nr 314 icke pekat på ett enda anslag, där en nedskärning enligt hans mening lämpligen kunde ifrågakomma. Men för att vi skulle vara någorlunda på den säkra sidan hava vi gjort precis som vi brukat göra förut om åren: vi hava skaffat oss synnerligen ingående och noggranna föredragningar på olika punkter. Jag gör dock ett undantag för statens järnvägar. Beträffande dem hava vi icke kallat in representanter utan fått de upplysningar, som vi ansett nödiga, på annat sätt. Men eljest kan jag försäkra herrarne, att vi gått igenom varenda punkt och frågat ut vederbörande, så att de sagt, som de bruka säga, förmodligen mera på skämt, att de varit på förhör hos statsutskottets fjärde avdelning. Men så går det till. När vi då fått veta, av vilken nödvändighetsgrad behoven varit, hur ärendet ter sig ur affärsmässig synpunkt, hur det är ställt med möjligheterna att skaffa erforderligt material, hur det är ställt med möjligheterna att få folk, och när vi då blivit övertygade på varje punkt, att därvidlag icke möta svårigheter, då förvånar det icke mig, att till och med reservanterna nödgas säga, att det icke varit möjligt att föreslå nedskärningar.

För övrigt är det så, om vi gå och titta litet på t. ex. postverket, att det är intet annat än ett normalt utvecklingsbehov, som gör sig gällande där. Det största anslaget avser utbyggnaden av centralposthuset. Vi besökte detta posthus på ort och ställe och hade långa föredragningar och fingo se, hur utvecklingen gått beträffande postsparbanken och postgirot. Och, mina damer

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

och herrar, det fanns icke *en* i den utskottsdelegation, som besökte generalpoststyrelsen vid det tillfället, som vågade ifrågasätta någon minskning av anslagen.

Det är likadant överallt. Komma vi till telegrafverket, befinner det, att även där har abonnentökningen varit stor. Kammarens ledamöter återfinna på sidan 18, hur utvecklingen gått. Jag skall icke besvara med att citera några siffror ur betänkandet. Det framgår, att abonnenttillströmningen varit osedvanligt stor. Då må man icke förtänka telegrafverket, om detta för sin del anser sig skyldigt — observera skyldigt —, i synnerhet som ju telegrafverket i viss mån har monopol på sin rörelse i högre grad än andra, att tillmötesgå allmänhetens krav på anslutning till dess telefonnät.

Jag lovade att besvara bara några minuter, men jag kan icke sluta så med detsamma ändå. När herr Lundell sätter i fråga, hur det skall vara möjligt att effektuera dessa storartade beställningar, ber jag att få konstatera, att statens affärsverk ha, åtminstone så långt jag känner, alltid plägat ha förhandsuppgörelser, som gälla till den dag, Kungl. Maj:t fastställt beslutet. Ibland har man också uttryckligen sagt ifrån, att det måste vara beslut fattat före visst datum för att vederbörande skall stå fast vid sin utfästelse. Så går det till, herr Lundell, i statens affärsverk. De äro ej så kortsynta, att de lämna åt slumpen att avgöra, vilka priser de skola betala för sina materialier.

Om jag sedan skulle säga några ord om järnvägsstyrelsen, så är det enda nya arbetet av större betydelse, om jag ser saken rätt, en liten dubbelspår-anläggning, som är ifrågasatt för att i främsta rummet bereda sysselsättning åt en del uttjänta järnvägsarbetare och på den vägen låta människorna behålla sin sysselsättning och därigenom också undvika i många fall förtidspensionering av vederbörande. I det fallet ha både departementschefen och utskottet strukit under, att det skall bedrivas i den takt, som med hänsyn till dessa förhållanden anses nödvändig. Men de hava ej heller försummat att taga sikte på den sida av saken, som gäller de bättre trafikmöjligheter, som man åstadkommer genom dubbelspår på ifrågasatt sträcka. Det har dock skjutits undan. Det är icke meningen att forcera, framför allt icke att forcera i onödan.

Vad statens vattenfallsverk beträffar, kan jag meddela kammaren, att vi haft sammanlagt omkring fem timmars föredragning om de olika punkter och anslagskrav, som vattenfallsstyrelsen för sin del äskat. Jag kan bestämt draga den slutsatsen, att vi blevo tillfreds med de upplysningar vi fingo från vattenfallsstyrelsen. Om det kan lända till uppbyggelse, kan jag ju få nämna, att vattenfallsstyrelsen numera också är direkt företräd i statsutskottet genom en representant, som tillhör första kammaren. Han har naturligtvis gjort sitt för att förhandsgranska de äskanden, som vattenfallsstyrelsen har gjort, så att den icke skulle komma och begära för mycket. Vi skola icke klandra statens verk, om de mot den bakgrunden, att statens affärsverk av riksdagen hava ålagts förräntningsskyldighet på det i verken nedlagda kapitalet, i någon mån åtminstone vilja begagna möjligheterna att öka ut sin verksamhet, när det kommer bestämda krav från allmänheten på sådana ökningar.

Så till sist endast ytterligare några ord. Jag har här i min hand riksräkningsverkets årsbok för budgetåret 1935/1936. Jag skall bara läsa några rader på sidan 41 i den årsboken, där det talas om statens produktiva fonder: »För alla produktiva fonderna tillsammansantagna hava överskotten för budgetåret 1935/1936 uppgått till i genomsnitt 4.64 procent av det i medeltal disponerade kapitalet. Motsvarande siffra för kapital, enbart härrörande från låne-medel, utgör 6.95 procent. Såsom jämförelse kan nämnas, att den effektiva medelräntefoten å den totala statsskulden under samma budgetår uppgått till 4.02 procent.»

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

Man har alltså trots allt verkligen lyckats fullfölja riksdagens direktiv så, att man har uppnått en nöjaktig förräntning.

Om jag sedan som kanhända en onödig klimax på det hela säger till herr Lundell beträffande särskilt telegrafverket, att det svenska telegrafverket tillhandahåller världens billigaste telefontaxor och ändå lämnar en mycket god avkastningsprocent, kan det kanske lugna herr Lundells känslor en liten smula.

Till sist: statens affärsverk taga icke ut lånemedelskapital i annan mån än de behöva det. Herr Lundell skall icke vara rädd för att man från riksgäldskontorets sida behöver förränta i otid. Det är först sedan det verkligen behöves som verken kräva och kontoret lämnar ut lånemedelskapital.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bagge: Herr talman! Det var ju så, att vid remissen av statsverkspropositionen gävo vi ifrån vår sida uttryck åt vår oro över den takt, med vilken statens utgifter alltjämt ökas. För egen del uppehöll jag mig bland annat vid det mycket påfallande draget i den nu behandlade budgeten, att man även under en pågående högkonjunktur av den karaktär som den nuvarande icke har ansett sig kunna begränsa de statliga investeringarna. Man hade väl i alla fall, som jag försökte framhålla, haft anledning att vänta sig ett initiativ i sådan riktning från finansministerns sida, eftersom den ekonomiska politik, som han företrätt, såvitt jag förstått, just gått ut på att försöka att få en utjämning av de offentliga arbetena under konjunkturerna och sålunda kompensera en expansion under lågkonjunkturen med en åtdragning under högkonjunkturen. Då talades det från andra håll om, att det vore lämpligt, att när man opponerade sig, man också försökte framlägga så att säga en motbudget och tillse, huruvida man icke skulle kunna själv åstadkomma en sådan finanspolitik, som man ansåg vara den riktiga. Jag försökte då framhålla svårigheterna för en opposition att göra detta, och det förefaller mig, som om det nu föreliggande utlåtandet från statsutskottet i hög grad belyser dessa svårigheter, då ju dessa anslagsäskanden för kapitalökningsändamål, som kammaren i dag har på sitt bord, tillstyrkts av ett enhälligt statsutskott, alldeles som den föregående ärade talaren, ordföranden i utskottet, har framhållit. Därför kan det vara skäl att säga några ord om huru vi se saken, i all synnerhet som dessa förhållanden ha en alldeles särskild aktualitet.

I sin till utskottsutlåtandets principmotivering fogade reservation ha utskottets högerledamöter härvidlag anfört egentligen två huvudskäl för sin hållning. De konstatera, dels att det under en högkonjunktur är svårt att inskränka anslagen för de statliga affärsverkens kapitalökning på grund av själva konjunkturons inverkan, och dels att anslagen i mycket stor utsträckning äro en konsekvens av redan beslutade företag. Därför har man icke ansett sig kunna förorda några begränsningar i dessa kapitalökningsanslag.

Vad nu den sista av dessa anledningar beträffar, således att man blivit mer eller mindre bunden av föregående års utvidgnings- och expansionspolitik, så kan som ett mycket belysande exempel härpå anföras de omfattande järnvägselektrifieringar, som genomförts också på sådana bansträckor, där en sådan omläggning av driften knappast har varit räntabel. Vi försökte inom högern på sin tid att motsätta oss dylika anslagsyrkanden, som kommo fram vid 1934 års riksdag och som voro desto egendomligare som de icke kommit fram på initiativ av berörda verk utan på grund av att regeringen själv hade försökt få fram sådana anslag och andra anslagsökningar från affärsverken. När dessa anslag på sin tid behandlades i första kammaren, hade den dåvarande kommunikationsministern och jag ett meningsutbyte om saken, därvid

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

jag försökte framhålla, att i dåvarande konjunkturläge var det icke lämpligt att bevilja dessa anslag, och jag försökte också framhålla, att de skulle dra med sig följder för framtiden, varför det icke kunde vara lämpligt ur konjunktursynpunkt att bevilja dem, i all synnerhet som konjunkturen redan var i uppåtgående. Och jag undrar, om man icke får säga, när man nu ser på saken efteråt och tänker på efterverkningarna, att detta är ett påfallande exempel på en felriktad konjunkturpolitik. Vi kunna nu i statsverkspropositionen och i utskottsutlåtandet läsa, huru elektrifieringsbesluten utlöst en rad av nya utgifter, som vi icke kunna undvika, därför att de äro en konsekvens av föregående års beslut. Vattenfallsverket kommer sålunda med anledning av dessa beslut med ytterligare utvidgningskrav, som äro betingade av dem, telegraf- och telefonledningar vid de elektrifierade bansträckorna måste omläggas från luftnät till jordkabelsystem, banöverbyggnaderna måste förstärkas, behov av nya elektriska lokomotiv föreligger, o. s. v. Jag har här velat poängtera, att det är alldeles omöjligt eller åtminstone mycket svårt att, när det gäller sådana anslag till kapitalökning för de affärsdrivande verken, föreslå besparingar, även om de äro aldrig så önskvärda, när den tidigare politiken av de maktägande har bedrivits på det sätt som här skett. Detta exempel visar de svårigheter som möta att använda dylika anslag, såsom man från socialdemokratiskt håll trots sig kunna göra, till en utjämning av konjunkturen. Det kommer ju dessutom eller har redan kommit en ny kunglig proposition med ytterligare krav på vidare elektrifiering av järnvägarna, och man frågar sig, om detta är klokt och riktigt.

Den andra av de orsaker, som reservanterna inom utskottet ha pekat på, när det gäller att förklara svårigheterna att beskära utgifterna, är som sagt den rådande högkonjunkturs starka inverkan på de affärsdrivande verken. För min del får jag säga, att detta icke för mig kommer som någon överraskning. Det har just utgjort en del av den kritik, som har riktats emot regeringens konjunkturpolitik, att det blir ytterligt svårt att på allvar anpassa de statliga affärsdrivande verkens rörelse på sådant sätt, att den så att säga går emot konjunkturen — således att draga in på sådana anslag under en högkonjunktur. Ett mycket talande belägg härpå äro affärsverkens egna uttalanden, som delvis finnas återgivna i statsutskottets utlåtande. Både vattenfallsstyrelsen och järnvägsstyrelsen inta en avgjort kritisk hållning emot hela denna konjunkturpolitik, som man har velat driva från socialdemokratiskt håll. Det är, såvitt jag kunnat finna, egentligen bara telegrafverket, som med hänvisning till den starka fart, som man fått på hela verkets utveckling, tror, att det sedermera skall kunna fullfölja någon utvidgning under de kommande dåliga tiderna. Det är ju också klart, att under högkonjunkturen blir den allmänna mentaliteten mer och mer optimistisk, och när affärsverken göra större vinster, är det mycket naturligt, att man från deras håll vill begagna konjunkturen för att på detta sätt åstadkomma utvidgningar. Jag vill emellertid påpeka en sak, nämligen att den statliga affärsverksamheten härvidlag för närvarande står i ett ganska egendomligt motsatsförhållande till den enskilda. De enskilda företagen försöka i nuvarande läge och anse det vara en klok politik från deras sida att icke utvidga sina anläggningar, utan att hålla tillbaka så mycket som möjligt, just för att slippa att få en tillspetsning av högkonjunkturen. Vad gör då staten? Jo, statens affärsverk släppa på i ännu större utsträckning än vanligt, d. v. s. staten, som ju skulle ha den vidare överblicken och vara försiktigare än de enskilda enligt den gängse dogmen, går på ett helt annat sätt än de enskilda företagen för närvarande göra.

Även om man alltså kan förklara, varför statsutskottet har kommit till den ståndpunkt det gjort, får man väl ändock säga, att om man också icke kan föra

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)
en utjämning konjunkturpolitik med dessa anslag, skulle väl dock något kunna göras för att dämpa ansvällningen under goda tider. Faktiskt har ju resultatet av den socialdemokratiska konjunkturpolitiken på detta område blivit, vad som har förutsagts av de flesta som ha sysslat med dessa frågor, nämligen en utökning under den dåliga konjunkturen, men ansvällningen har fortsatt under högkonjunkturen i stället för att en indragning skulle ägt rum. D. v. s. med andra ord, man har icke alls lyckats att utjämna dessa anslag på ett ur konjunktursynpunkt lämpligt sätt, utan tvärtom, dessa anslag till de statliga affärsverken följa konjunkturen precis på samma sätt som förut. Den enda skillnaden är, att det sker så att säga på ett högre plan, d. v. s. den statliga verksamheten utvidgas på detta sätt undan för undan men i *samma* vågrörelse som konjunkturen inom det enskilda näringslivet. Om vi se på siffrorna för kapitalökning till statens affärsdrivande verk under senaste år, är detta synnerligen påtagligt. För det första finna vi, att vi i år ha 77¹/₂ miljoner, under det att vi förra året hade 56 miljoner kronor. Man frågar sig: är det verkligen riktigt och är det lämpligt, att en sådan ökning skall äga rum, när vi befinna oss i en så kraftig högkonjunktur som för närvarande? Följer man för övrigt siffrorna, ser man, att de äro relativt låga under lågkonjunkturen, men att de stiga 1934—35, när konjunkturen också steg. De ha sedan stigit och i årets statsverksproposition nått höjdpunkten med 77¹/₂ miljoner. Det förefaller mig som om detta icke vore någon konjunkturutjämning politik på något sätt i fråga om kapitalutgifterna för staten, utan tvärtom. Arbetslöshetsutredningen framlade på sin tid ett förslag, som icke har blivit något vidare beaktat. Man sade, att det går förmodligen icke att i någon större utsträckning utjämna dessa affärsverks kapitalutgifter under konjunkturväxlingarna. Därför borde man skilja på sådana utgifter, som voro konjunkturpåverkade, och sådana som icke voro det och försöka jämna ut med de icke konjunkturpåverkade utgifterna. Icke heller detta har skett i någon nämnvärd utsträckning i den nu till behandling föreliggande budgeten, i varje fall har jag icke kunnat upptäcka någon planmässigt bedriven politik i den riktningen.

Men så kommer jag över till en sak, som förefaller mig vara det allvarligaste problemet i denna fråga, och det är de risker, som äro förbundna med att i nuvarande konjunkturläge driva en så omfattande statlig investeringsverksamhet som här har skett. Om man ökar kapitalutgifterna för staten, är det klart, att det måste dras in på något annat håll; om icke följden skall bli en tendens till inflation, prisstegring och en försämring av den svenska kronans värde. De farhågor för en allt för högt upptriven konjunktur med ty åtföljande risker för bakslag, som herr finansministern uttalat i finansplanen, ha därför sin fulla tillämpning också beträffande statens egna åtgöranden. De utgiftsökningar för varjehanda ändamål, som karakterisera den nuvarande budgeten, medföra enligt min mening, att man icke utan vidare kan avvisa farhågorna för att därigenom de inflatoriska tendenser, som just nu på olika vägar förefalla att hota det svenska samhället och näringslivet, komma att förstärkas; och icke minst har man att därvidlag beakta de nyanläggningar, som äro i fråga och i mycket stor utsträckning kräva materiel, som under senaste tiden varit föremål för en utomordentligt stark och kraftig prisstegring. Den ärade herr ordföranden i statsutskottet upplyste om, att affärsverken givetvis garderat sig i fråga om sina beställningar, men det är uppenbart, att dessa beställningar komma att i alla fall påverka prisutvecklingen och inverka prisstegrande på dessa råvaror och råmateriel.

Varje dag bevittna vi väldiga prisstegringar just på dessa råmateriel och på råvaror överhuvud. Det är ju uppenbart, att när man iakttar detta inom affärsvärlden och ser, huru dessa pristegringar nu börja att sätta in med våld-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

sam fart arbetar man under den förutsättningen, att det skall bli ytterligare prisstegring, och sedan är lavinen i rullning. Man ser också, hur grosshandelsprisindexen har stigit undan för undan och stiger alltjämt. Häremot har inväntas: men levnadskostnadsindex har icke stigit så mycket, detaljprisen ha ännu icke stigit så mycket. Ja, det är riktigt, detaljhandelsprisen komma alltid efter grosshandelsprisen både nedåt och uppåt, och denna utveckling i grosshandelspriserna är därför ett mycket kraftigt varningstecken i fråga också om detaljhandelsprisernas kommande utveckling. Det finns många tecken på att denna snöbollsutveckling, denna lavin i fråga om prisutvecklingen för närvarande är i full gång, och att vi verkligen ha att motse allvarliga tider i fråga om inflation och prisstegring, som hota den svenska kronans värde. Se t. ex. på jordvärdenas stegring. Herr Pehrsson-Bramstorp har i sina föredrag mycket riktigt varnat emot den spekulation i fastigheter, som för närvarande pågår, men icke hjälper det med fromma förmaningar i ett läge som det nuvarande. Det är inflationens stormsvala detta, när jordvärdena börja på att stiga. Folk börjar att söka sig till sakvärdena, när de känna att pengarnas värde börjar på att vackla och att prisstegringen är i gång. Givetvis är jordvärdenas stegring också en följd av den låga förräntningen på andra håll, som gör att man söker placera sina pengar i stället i fastigheter, särskilt jordbruksfastigheter.

Dessutom är det ju vidare uppenbart, att en ökning av produktionskostnaderna, som vi ha all anledning vänta av ett föreliggande förslag till socialpolitisk lagstiftning, också kommer att driva på och verka i prisstegrande riktning. Därtill komma lönehöjningarna, som säkerligen komma att bli kraftigare än vad de hittills varit. Höjda löner tillsammans med stegrade råvarupriser bruka alltid medföra en synnerligen kraftig tillspetsning av högkonjunkturen i de sista stadierna. Vi veta även att produktionskapaciteten hos företagen är tagen i anspråk till det yttersta. Även om detta förhållande icke kommer att medföra en tendens till nyanläggningar, vilket det icke lär göra för närvarande, som jag nyss sade, stiga naturligtvis produktionskostnaderna, och därmed ha vi också en tendens till stegrade priser.

Vi ha sålunda för handen många faktorer, som tyda på, att vi äro inne i en period av prisstegring av inflatorisk karaktär eller stå inför en sådan utveckling, och då ligger det, förefaller det mig, en verklig fara i att staten genom sina kapitalinvesteringar också påskyndar en sådan utveckling. Det är visserligen sant, att begreppet inflation numera i den stora allmänhetens ögon i vårt land och kanske i världen i övrigt har förlorat mycket av den verkligt förskräckliga innebörd, som det i själva verket inrymmer, om den får utveckla sig till sitt slut. Man kan ge den författare, som nyligen behandlat denna fråga i internationella arbetsbyråns tidskrift, rätt, att världen under senare år gått igenom så många giftgasbälten av olika slag, att möjligheten av den bankrutt, som en till sin spets driven inflation i verkligheten utgör, icke längre framstår som något så skrämmande som den gjort förr i världen. Men allvaret i denna situation finns där i alla fall, det kunna vi icke komma ifrån. En inflation betyder framför allt för allt småfolk med fasta inkomster och med sparmedel, att de genom penningvärdets försämring bli berövade sina slantar och inkomster i allt större utsträckning. Räntenivåns kraftiga sänkning under en relativt kort tid har redan varit ett mycket svårt slag för dessa småsparare och människor, som leva på små, fasta inkomster av sitt lilla kapital. Skall nu detta förvärras genom penningvärdets försämring, kommer man till förhållanden, som för dem som drabbas därav bli olidliga; och jag vill framhålla, att detta gäller framför allt de små spararna, då de, som ha större förmögenheter, vanligen ha dessa placerade i aktier och

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)
sålunda få del av en sådan prishöjnings s. k. välsignelser för företagsin-
komsterna.

För oss, som stå icke bara i oppositionsställning, utan också i utpräglad minoritetsställning, finnas inga större möjligheter att just nu göra en insats i det syfte, som jag här velat framhålla. Det är ett faktum, det kunna vi icke komma ifrån, att budgetarbetet i eminent grad ankommer på regeringen, och det måste framför allt vara finansministern, som bär ansvaret för detta och för den finansiella utvecklingen. Herr Lundell har i sin motion alldeles rätt enligt min uppfattning, i princip sett, när det gäller dessa anslag, men han har förbiset en sak, och det är att utskottets granskningsmöjligheter äro ganska små, när det gäller sådana här anslag. Statsutskottets ärade ordförande meddelade vad som icke var någon nyhet för mig, som tidigare haft nöjet deltaga i statsutskottets i mycket förträffliga arbete, att man mycket noga har gått igenom dessa anslag, och att man har haft tillgång i utskottet till folk från verken, som gjort allehanda föredragningar angående dessa anslag och deras tekniska och ekonomiska förutsättningar. Men jag vet också, huru små möjligheter man faktiskt har inom statsutskottet att kunna beskära dylika anslag. Den som föredrager ärendet inom statsutskottet är vanligen en tjänsteman från det verk, som har begärt att få dessa anslagshöjningar. Hur skall det vara möjligt för utskottsledamöterna att sätta sig in i alla tekniska detaljer och hela det ekonomiska läget inom det affärsdrivande verket under den korta tid, de ha till sitt förfogande? De kunna icke, som herr Anderson i Råstock ville att herr Lundell skulle göra, peka på de olika punkter, där inskränkningar skulle kunna göras. Ansvaret måste därför vila på dem, som företagit den förberedande budgetberedningen, det måste vila på finansministern och regeringen, som haft tid till sitt förfogande att sätta sig in i dessa ting och möjlighet att anlita de krafter, som behövas för att de skola kunna bilda sig en mening om dessa frågor och kunna göra de inskränkningar, som äro nödvändiga. Jag vill tillägga, att när finansministern lägger fram förslag — jag har tidigare framhållit det i första kammaren — om anslag, som äro tilltalande för vissa landsdelar och olika intressegrupper, kommer svenska-riksdagen under alla förhållanden att bevilja dessa anslag. Man kan nämligen på denna grund alltid räkna på hjälp ifrån olika gruppers sida att genomföra sådana anslag. För närvarande förhåller det sig väl dessutom på det sättet, att den föregående finanspolitiken har ett speciellt ansvar för vad som nu sker. Det är icke så lätt, när man har uppmuntrat en mentalitet, enligt vilken det gällde att göra utgifter i så stor utsträckning som möjligt, att plötsligt få denna mentalitet att svänga om och åstadkomma besparingar. Det är icke så lätt att åstadkomma en omsvängning, när man förut sagt till representanterna för de affärsdrivande verken, när de komma med sina äskanden: mina herrar, det räcker inte, ni måste komma med ännu högre anslagskrav.

Jag känner det därför icke under sådana omständigheter som en skyldighet från oppositionens sida, att när man kritiserar den budget, som regeringen lagt fram, framlägga en s. k. motbudget. Det är givet att budgetarbetet alltid måste ligga i regeringens händer. Inom högern ha vi emellertid alltid när vi kommit med partimotioner, där vi föreslå utgifter i den ena eller den andra riktningen, nedsättning i skatter eller dylikt, gjort oss en föreställning om, var vi skulle kunnat göra de indragningar, som därigenom bli behövliga. Men dessa beräkningar ha ju ringa praktiskt intresse. Majoriteten i riksdagen går sin väg fram och beslutar de utgifter, som den vill. Det ligger därför i sakens natur, att en opposition aldrig kan framlägga en s. k. motbudget till regeringens budget. Den får väl i stället taga sitt ansvar på det sättet, att den som opposition påpekar, vad den anser vara oriktigt i den framlagda budgeten.

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

Om man skall kunna motverka de ogynnsamma verkningarna av de investeringar från statens sida, som här äro föreslagna, så föreställer jag mig, att det blir nödvändigt att genom andra medel söka dämpa den prisstegring, som nu otvivelaktigt pågår och som enligt mitt sätt att se kan bli av en ödesdiger beskaffenhet. Dessa medel ligga, som jag tillät mig framhålla i remissdebatten, företrädesvis på penningpolitikens område. Men med den finanspolitik, som har bedrivits och som kommer att bedrivas under denna riksdag, blir det allt svårare att tillgripa dem utan att göra dem alltför hårda och besvärliga. Jag skall icke närmare beröra dessa medel vid detta tillfälle, om inte debatten i övrigt ger anledning härtill. Det är ju uppenbart, att det är finansministern och riksbanksledningen, som ha ansvaret för att man i tid tillgriper nödiga och effektiva åtgärder för att bromsa upp en utveckling, som kan medföra olyckliga konsekvenser.

Ja, herr talman, jag skulle bara till sist vilja påpeka, att den så mycket omtalade konjunkturpolitikens svåra konst nog inte är att göra utgifter och uppamma slöseri under depressionstider — det är ingen konst alls att ge ut andras pengar, i all synnerhet när man på det sättet kan vinna valmännens bevägenhet — utan konsten är framförallt, såsom jag ser saken, att i uppgångstider bromsa anslagskrav, som kunna påverka utvecklingen i ogynnsam riktning, att bekämpa de mycket starka krafter, som alltid verka i inflatorisk riktning under en högkonjunktur, och företaga nödiga åtgärder gentemot dem. Jag kan inte finna annat än att de här ifrågavarande anslagen i den framlagda budgeten på sitt sätt verka i inflationistisk riktning. I varje fall försvåra de en politik, som vill motverka penningvärdets försämring. Då detta är fallet och då de föregående anslagen under depressionstiden alls icke varit lyckligt avpassade och fått betänkliga efterverkningar under högkonjunkturen, så kan man inte undgå att fråga sig, huruvida den berömda socialistiska konjunkturpolitiken har varit så värst mycket att skryta med.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Detta skulle ju vara en diskussion om de kapitalökningens anslag, som nu föreligga från regeringens sida och från statsutskottet. Jag har emellertid det intrycket och förstår mycket väl, att det från herr Bagges sida är frestande att beröra konjunkturpolitiken i dess helhet och vad som har gjorts i det förflutna. Herr Bagge slutade med att framhålla, att svårigheten, när det gäller att föra konjunkturpolitik, icke är att ge ut pengar under depressionstiden utan att hålla igen under den goda tiden. Är detta konjunkturpolitikens uppgift får jag säga, att den nuvarande regeringen fyllt den ena av dessa uppgifter, nämligen att ge ut pengar under depressionstiden, under det att herr Bagge har förklarat sig oförmögen både att ge ut pengar under kristiden och att hejda miljonrullningen under högkonjunkturen.

Herr Bagge är ju fullkomligt ense med statsutskottet däri, att man i det nuvarande läget icke skall beskära de investeringsanslag, som här ha begärts. Det besvärliga i den nuvarande situationen är, att det rådande läget i världen av olika skäl ger anledning till oro. Detta framgår ju även av herr Bagges yttrande, och man kan utan tvivel allmänt vara ense därom. Det är emellertid ägnat att förvirra diskussionen, om man anknyter denna oro för kommande svåra förhållanden inom näringslivet i världen till en så relativt underordnad fråga, som om vi i våra affärsdrivande verk skola lägga ned 10 eller låt mig gärna säga 20 milj. kronor. Herr Bagge har ytterst noga aktat sig för att säga, hur mycket han anser, att de ifrågavarande anslagen skola gå upp till. Men även om han säger, att de skola vara 25 eller 30 milj. lägre än vad regeringen och statsutskottet föreslagit, vågar jag påstå, att denna diskus-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

sion icke står i proportion till den utmålning av inflationens faror, varmed herr Bagge kryddade sitt anförande. Det är uppenbart, att om man i dessa frågor skall komma fram till förnuftiga slutsatser, måste man hålla sig till — som det brukar heta — kvantiteterna. Jag kan mycket väl vara ense med herr Bagge om den utgångspunkt, som han hade, nämligen att det finnes vissa företeelser i världen, som föranleda farhågor för en stark prisstegring. Jag vill emellertid samtidigt påpeka, att de anledningar till oro för denna prisstegring, som vi icke kunna undandraga oss — låt oss gärna kalla den för inflationistisk — tills vidare åtminstone helt och hållet ligga inom ett område, som vi icke kunna behärska, nämligen utvecklingen på världsmarknaden. Jag vet, att vi i viss mån kunna undandraga oss denna genom att lämpa vår kronas värde efter denna utveckling. Men jag har lika litet som herr Bagge någon anledning att i detta sammanhang gå in på detta spørsmål, eftersom vi här diskutera riskerna av en prisstegring, som är föranledd av våra egna inre åtgärder och icke en prisstegring, som är oberoende av våra egna åtgärder. Jag vågar då påstå, att en fråga om 20 eller 30 milj. större kapitalutlägg inom statens affärsdrivande verk är av så pass underordnad betydelse, att den icke behöver ge anledning till den diskussion, som herr Bagge här har inlett, såvida man inte önskar att återigen upptaga den gamla krisdiskussionen i hela dess vidd.

När herr Bagge här icke lämnar några positiva uppgifter om vad han själv skulle anse vara en rimlig kapitalinvestering i de affärsdrivande verken, försöker han skjuta undan saken genom att säga, att han själv icke under nuvarande förhållanden kan göra detta. Jag vill erinra om att herr Bagge i remissdebatten yttrade, att högern icke då kunde framlägga några förslag i detta hänseende och att det bleve utskottens sak att avgöra på vilka punkter, man kunde spara. När nu statsutskottet under gillande från högern icke föreslår några besparingar, säger herr Bagge: detta kan inte utskottet göra, det borde ha skett tidigare i regeringen. Ja, ett sådant resonemang kan man föra, om man betraktar saken såsom visserligen av en viss men ändå relativt underordnad betydelse. Men jag får verkligen säga, att om man anser att läget är så farligt, att man tar upp till diskussion hela prisstegrings- och inflationsspörsmålet, hur det går med reallönerna och de små spararna och alla dessa olyckor, som herr Bagge utmålade, borde man icke inför sådana framtidsutsikter kunna taga ansvaret för att kräva nedskärningar utan grundligare undersökning av affärsverkens behov? Man borde väl säga: vi vägra att gå med på dessa stora anslag, som innebära så stora olyckor för det svenska näringslivet — och för de grosshandlare, som herr Lundell talade om med en för honom ovanligt kritisk syn på den enskilda affärsverksamhet som bara pressar upp priserna. Olägenheterna för näringslivet kunna dock icke vara av så väldig storleksordning, då man trots de risker, som herr Bagge drog fram, känner sig försvarad med att icke säga nej till de stora investeringarna.

Enbart det förhållandet, att man kan påpeka denna motsättning vittnar om att frågan givits proportioner, som den i grund och botten icke kan ha. Jag vill erinra om den uppfattning, som herr Bagge gav uttryck åt, att det praktiskt taget synes vara omöjligt att åstadkomma någon som helst anpassning i de affärsdrivande verkens utgifter efter olika konjunkturen. Den uppfattning, som reservanterna framfört, trodde jag åtminstone stod i motsättning till den uppfattning, som herr Bagge jämte andra ha låtit komma till synes i det betänkande från arbetslöshetsutredningen, som han själv här åberopade. Jag kan inte finna annat än att herr Bagge där intog en mycket mera nyanserad ståndpunkt. Han erinrade även däri om att det säkerligen är mycket svårt — på grund av de anledningar jag här har nämnt, att man inte

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

under alla förhållanden kan inskränka på utgifterna under högkonjunkturen — att göra tillräckligt stora investeringar under lågkonjunkturen. Den slutsats som han kommit till tror jag framgår av de ord, som stå i detta betänkande av den 30 november 1934: »I den mån äskanden från myndigheterna inom de mera konjunkturbundna områdena eller från andra håll på grund av särskilda omständigheter visa en tendens att sjunka, borde vid budgetberedningen kunna iakttagas, att anslag för de mindre konjunkturbundna områdena beredas ett ökat utrymme i budgeten samt att en inskränkning av de senare anslagen ägde rum, när de förra tendera att växa.» Alltså ett tydligt uttalande av den uppfattningen, att herr Bagge trodde, att man i viss utsträckning under depressionen borde kunna öka utgifterna och sedan inskränka dem under högkonjunkturen. »Häri genom», står det, »skulle en utjämning av de offentliga arbetena och beställningarna kunna ske.» Här kommer man in på frågan, i vilken utsträckning sådana anpassningar kunna genomföras. Det är ett problem, som ingen kan undandraga sig. Jag vill icke förneka, att jag mycket väl kan förstå de kritiker, som fråga, om det icke hade varit möjligt för regeringen att skära ned ännu litet mera på dessa anslag. Det är en omdömesfråga, och jag vill icke påstå, att den väg, regeringen här har gått, är den enda riktiga. Men om jag möjligen hade misstänkt, att man bland omdömesgillt folk kunde ha en annan uppfattning i dessa frågor än regeringen, då den framlade detta förslag, får jag erkänna att detta intryck i hög grad försvagats. Regeringen känner sig så mycket tryggare, när den har funnit, att hela statsutskottet går på samma linje.

Jag har ingen önskan att här på nytt rulla upp hela krisdiskussionen, men jag skulle vilja framhålla några omständigheter. Det förhåller sig kanske så, att man under depressionen icke vågar sig på att göra tillräckligt stora investeringar i de affärsdrivande verken. Jag har uppmärksammat, att dessa verk själva vid sina anslagsäskanden passa på att påpeka, att de tvivla på att vissa investeringar kunna anses för räntabla. Det är ju klart, att de måste göra sina kalkyler och säga till regeringen, att man icke saknar arbetsobjekt, men att man icke vågar påstå, att de bli räntabla. Men för den statliga konjunkturpolitiken finns det anledning räkna med att de i framtiden kunna komma att bli vinstgivande, då man hoppas på att det skall komma en bättre konjunktur i fortsättningen. Vi få ta riskerna, och anslag, som under en depressionstid icke förefalla att löna sig, kanske bli vinstgivande i framtiden. Det är åtskilligt, som under sådana förhållanden skulle kunna göras under depressionstider. Jag vågar därför bestrida den slutsats, som herr Bagge drager, att hela resultatet av den konjunkturutjämnande politiken skulle vara, att man lägger ner mera kapital under depressionstiden men icke håller tillbaka under högkonjunkturen. Skulle detta påstående vara riktigt, borde man ifrån kritikerernas sida söka visa upp, att vissa av dessa investeringar överhuvud taget icke borde komma till. Om man inte kan göra detta, då erkänner man endast det faktum, att på grund av näringslivets tillväxt växer även behovet av kapitalinvesteringar i samhällets stora affärsdrivande företag. Det vore väl ganska egendomligt, om de statliga investeringarna i dessa företag — som äro av grundläggande betydelse för det ekonomiska livet — icke samtidigt med en alltjämt fortgående utveckling av samhällets välstånd skulle lyftas upp på en högre nivå.

Jag drager mig något för att i detta sammanhang gå in på frågan om inflationsriskerna och prisstegringen. När man emellertid från herr Lundells och herr Baggens sida med sådan bestämdhet talar om den oundvikliga inflation, som infinner sig vad vi än göra — en prisstegring kunna vi även enligt min mening säkerligen icke undandraga oss — förvånar det mig alls icke, om man

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

från de affärsdrivande verkens sida skulle säga: om vi om något år ha att räkna med ännu högre priser än vi för närvarande ha, kan det sättas i fråga, om det icke är lika klokt att göra investeringarna detta år med den relativt låga prisnivå, som vi för närvarande ha. Jag tror, att man kommer att framhålla detta, såvida man icke är övertygad om att de investeringar, som nu föreslås, kunna uppskjutas ända till den tidpunkt, då ett nytt prisfall och en ny lågkonjunktur inträda. Jag menar sålunda, att om man från herrarnas sida vill förklara, att prisstegringen kommer att fortsätta, och att vi komma att få en inflatorisk prisstegring på världsmarknaden, så är det mycket svårt att vägra utförandet av vissa anläggningar i år i stället för om två år här-efter. När herr Bagge talar om, att vi icke få bidra till denna prisstegring genom att göra anläggningar av denna ganska begränsade omfattning, vågar jag erinra därom, att under remissdebatten i första kammaren uttalades av förstakammarhögerns ledare med en ganska skarp udd gent emot regeringen, att han inför utsikterna till vad som skulle komma att ske ute i världen, såsom avstängningar och dylikt, förutsatte såsom någonting självklart, att regeringen redan hade planer klara att lägga upp väldiga förråd av råvaror och annat. Därvidlag rör det sig säkerligen icke bara om några tiotal miljoner kronor, men där förefaller det mig som om det inte på högerhåll skulle förefinnas några som helst betänkligheter emot att genom våra egna åtgärder skärpa en högkonjunktur, vars inflatoriska verkningar herr Bagge nu hotade med.

När herr Bagge kom riktigt i farten med att skildra denna inflation, kunde han inte ens akta sig för att ge sig in även på jordbrukets område och prisstegringen på jordbrukets produkter. Vi veta emellertid, att ett av de mest oroande momenten, som måste föranleda mycket allvarliga överväganden både beträffande frågan om vår penningpolitik och annat är det faktum, att riksdagen år 1936 slog fast, att vi skola efterträva en prisnivå för jordbrukets vidkommande, som sannerligen inte ligger vid 1933 eller 1931 års priser utan som i genomsnitt angives med nivån för perioden mellan åren 1925 och 1929, en politik som vi alla accepterat och som vi sålunda endast ha att försöka genomföra på sådant sätt att den medför minsta möjliga skadliga verkningar för näringslivet i övrigt. Varför kommer man inte och pekar på denna prisstegring såsom någonting som man har att frukta och talar om hur det skall gå för de små spararna, som komma att få betala så mycket mer än nu för sina livsmedel?

Jag vill i det sammanhanget peka på ett par fakta, som just under denna diskussion om prisstegringen kunna vara nyttiga att hålla i minnet. Vi se alla, hurusom priserna inom partihandeln stiga. Det gäller härvidlag vissa enskilda priser. Det finns fortfarande ingen ingående undersökning om hur långt dessa verkningar sträcka sig, men jag tror, att när man å ena sidan ser prisstegringen inom partihandeln och å andra sidan har en känsla utav att levnadskostnaderna stiga, så drar mången den slutsatsen, att den stegring av levnadskostnaderna, som faktiskt inträtt, är en följd av denna begynnande allmänna prisstegring ute i världen, alltså en första frukt av en begynnande inflation. Jag tror därför, att det kan vara av intresse för kammaren att ta del utav den undersökning som gjorts rörande riksbankens konsumtionsprisindex. För närvarande är denna index 102.3 gent emot 100 i september 1931. Jag skulle också kunna tillägga att vi år 1933 voro nere i 99 procent. Från 1931 är det alltså en stegring på 2.3 procent. Men vid en undersökning som gjorts angående frågan, hur denna stegring åstadkommits, har det visat sig, att ungefär 4.5 procent därav faller på livsmedel, vilkas priser äro beroende på våra egna statliga åtgärder, och som

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

sålunda inte hänga samman med den nya världsprisstegringen. 1.5 procent faller på den ökning av konsumtionsbeskattningen som inträtt. Sammanlagt 6 procent av dessa 102 procent äro alltså beroende på våra egna medvetna åtgärder. Om inte dessa åtgärder för att höja en stor samhällsgrupps inkomster vidtagits, skulle vi i detta ögonblick ha haft betydligt lägre levnadskostnader än vi hade, då vi lämnade guldmyntfoten 1931. Det sagda innebär inte, att jag på något sätt skulle förneka, att ett samband finnes mellan en allmän stegring av partipriserna och utvecklingen av levnadskostnaderna. Jag anser bara att man bör iaktta en viss försiktighet, då man talar om den hastighet eller den våldsamt, med vilken levnadskostnaderna komma att stiga.

Jag kommer därmed tillbaka till detta: är det ändå inte orimligt att dra upp denna verkligt fundamentala fråga och måla ut följderna av en sådan inflatorisk prisstegring för att kunna kritisera utgiftsförslag på kanske 20 miljoner kronor till statliga investeringar i affärsverken, vilka man ändå till sist själv kommer att rösta för?

Herr Lithander: Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge uttryck åt den uppfattningen, att den förste ärade talaren, herr Lundell, utan tvivel har rätt, när han säger, att vissa betänkligheter böra hysas, då det gäller kapitalinvestering i de affärsdrivande verken.

Oaktat att jag har denna uppfattning, ges det naturligtvis många tillfällen, då vi för att inte komma efter i utvecklingen inte kunna uraktlåta att ta de ökade utgifter, som därvidlag av ena eller andra orsaken kunna vara påkallade. Jag menar sålunda inte, att all ny kapitalinvestering i de statliga företagen utan vidare skulle vara av ondo. Man måste emellertid i det avseendet iakttaga en viss försiktighet. Jag ger den ärade representanten för statsutskottet rätt, när han säger, att såväl inom statsutskottet som inom de verkstyrelser, som handha hithörande spörsmål, dessa anslagsfrågor prövas med mycket stor noggrannhet och grundlighet och att de först därefter gå till riksdagen. Detta är naturligtvis också förklaringen till, att när det gäller detaljerna, fastnar riksdagen till slut för det ena eller det andra anslaget. Det är emellertid inte alltid detaljerna som göra en betänksam. Fastmera är det så, att när man ser dessa saker litet mera i stort och särskilt när fråga är om nyinvesteringar, gör sig den frågan gällande, huru tidigare investeringar utfallit och hur det kan ställa sig i det avseendet för det närvarande i fråga om räntabiliteten inom olika verk.

Det är ganska intressant att följa detta spörsmål i den officiella statistiken, i den mån detta nu är möjligt. Av denna framgår emellertid inte fullt tydligt och klart, hurudant det verkliga läget härvidlag är. Jag skall be att något litet få belysa vad jag här menar. Här står i Statistisk årsbok för Sverige för 1936 på sid. 179, att nettoinkomsten av järnvägsdriften för statens järnvägars vidkommande för år 1935 uppgick till 35 miljoner kronor, vilket skulle innebära en förräntning av kapitalet på 2.74 procent. Det står inte här i översikten, att dessa 35 miljoner i stort sett sopas bort därigenom att ungefär 32 miljoner kronor åtgå till att betala ränteskulden på det i statens järnvägar investerade kapitalet. Följaktligen är det härvidlag ingalunda fråga om att staten skulle ha en inkomst av statens järnvägar på 35 miljoner kronor på det investerade kapitalet, ty faktiskt rör det sig här om ett kapital, som för det senast redovisade året uppgick till 1,298 miljoner kronor. På detta kapital har man emellertid skrivit bort ungefär 500 miljoner kronor såsom belöpande å de s. k. kulturbanorna, varigenom man kommit ner till vad man anser vara den summa, som statens järnvägar rimligen ha att förränta eller 700 miljoner

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

kronor. Även om det så vore, att det var endast dessa 700 miljoner kronor, som statens järnvägar skulle ha att förränta, vore det inte orimligt begärt, att denna stora statliga drift gäve en behållning på 35 miljoner kronor. Detta gör den emellertid inte. Man får gå till en helt annan statistik än Statistisk årsbok för att få klart för sig det verkliga läget i här förevarande avseende. På sidan 179 i Statistisk årsbok redovisas emellertid för tidigare år ett netto för år 1934 av 29 miljoner, för år 1933 av 17 miljoner, för år 1932 av 13 miljoner, för år 1930 av 38 miljoner och för år 1925 av 26 miljoner samt slutligen för år 1920 ett minus på något över 1 miljon kronor. Man får, som jag sade, gå till en annan statistik än Statistisk årsbok för att få fram det verkliga läget. Jag vill här i detta sammanhang, herr talman, ge uttryck åt den förhoppningen, att den av mig här åsyftade statistiken måtte införas i Statistisk årsbok, så att inte bara riksdagens ledamöter utan hela den stora allmänheten må kunna ha möjlighet att studera dessa frågor utan att behöva gå till ett specialstudium av handlingarna, vilka givetvis inte äro så allmänt tillgängliga som Statistisk årsbok. Den statistik jag här syftar på, herr talman, är »Allmän järnvägsstatistik år 1935 Kungl. järnvägsstyrelsen». I denna finns på sid. 23 med stjärna, alltså i själva förtexten, de uppgifter som de av mig ur Statistisk årsbok citerade. Såsom vinst för år 1935 redovisas här efter avdrag för den ränteskuld, som belastar statens järnvägar, en vinst på 3.08 miljoner kronor. Detta är alltså vad det svenska statsverket i detta nu och därtill under ett högkonjunkturår såsom avkastning får på ett från cirka 1,200 till 700 miljoner kronor nedskrivet investerat kapital. Jag kan för min del inte finna annat än att man med dessa siffror för ögonen måste ställa sig betänksam inför varje fråga om investering av nytt kapital i statens järnvägar, låt vara att man inte i detalj kan säga, att det ena eller det andra förslaget inte bör avvisas på grund därav, att förslaget hänger samman med den eller den detaljen.

Jag finner det också i detta sammanhang anmärkningsvärt, att medan statens järnvägar på detta stora kapital redovisat ett överskott på endast 3.08 miljoner kronor, medan de enskilda järnvägarna redovisa — på ett även i det fallet avsevärt kapital — ett överskott av inte mindre än 8.92 miljoner kronor. Jag skall inte uppehålla tiden med att här anföra några ytterligare detaljsiffror, men jag vill dock nämna, att medan statens järnvägar för året närmast före, d. v. s. år 1934, redovisade ett underskott på 2,400,000 kronor, uppgick avkastningen på det i enskilda järnvägar investerade kapitalet till 8.81 miljoner kronor. För år 1933 uppgick statens järnvägars underskott till 15.03 miljoner, medan de enskilda järnvägarnas överskott efter avdrag för räntekostnaderna uppgick till 1.63 miljoner. För år 1932 åter redovisade statens järnvägar ett underskott på 17 $\frac{1}{4}$ miljoner kronor, medan de enskilda järnvägarna hade ett underskott på endast 2.5 miljoner. Det kan inte hjälpas, att man vid en närmare granskning av förhållandena vid statsdrift och enskild drift måste ställa sig betänksam inför kraven på att vi nu än mera skola slå in på den förra vägen, medan man lägger alla möjliga hinder i vägen för den enskilda driften så att den så småningom skall tvingas att kapitulera. Detta kan inte vara en utveckling i önskvärd riktning.

Herr talman! Det är dylika reflexioner, som man i detta sammanhang gör sig, och detta så mycket mera, som det lilla överskott varom här är fråga eller en ränta av 3 miljoner kronor på ett investerat kapital av 700 miljoner kronor är en fruktansvärt liten marginal att röra sig med — med andra ord en marginal, som vilket ögonblick som helst kan sopas bort, något som också, efter vad erfarenheten visat, skett i andra länder.

Jag skall inte, herr talman, just nu mera ingående fördjupa mig i dessa speciella järnvägsekonomiska frågor, men jag har inte kunnat underlåta att här

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

ange min inställning till det av den ärade motionären och inledaren berörda spörsmålet. Vi ha all anledning att beakta dessa frågor och detta inte minst, herr talman, ur den synpunkten, att tiden nu synes vara inne, då starka krafter sättas i rörelse för att från det enskilda initiativet överföra företag till statsdrift. Man får i och med statsdriftens genomförande inga som helst jämförelsepunkter, då en mäktig andra kammare blir principal, som bestämmer förräntningen av statens kapital. Den saken få kommande generationer bedöma, men nog är det väl ändå, herr talman, en skyldighet för oss, som nu leva och verka, att ge uttryck åt de farhågor och betänkligheter, som vi härvidlag kunna hysa. I det syftet, herr talman, har jag i detta ögonblick velat säga dessa ord.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill inte söka sak med min gode vän herr Lithander, men jag har en känsla av, att han kunde behöva läsa sin statistik litet omsorgsfullare. I synnerhet borde han erinra sig, att de enskilda järnvägarna gå så utmärkt, att de gång efter annan i fall, då de ha statslån, komma till riksgäldskontoret och i andra fall måhända direkt till regeringen och begära, att åtgärder skola vidtagas för en försäljning till staten eller för en eventuell nedläggning.

Herr Lithander! Jag undrar om de äro riktigt rätt beräknade de där överskottssiffrorna för de enskilda järnvägarna? Ha månne de enskilda järnvägarna betalat någon utdelning på sina aktier i förväg, såsom förhållandet är med statens järnvägar, vilka ju som bekant äro skyldiga att först förränta sitt kapital? Ja, detta är bara en fråga, och jag begär inte svar för ögonblicket; det kan vi få senare.

Den där stora klumpsumman för avskrivningar på kulturbanorna, vet jag inte när den kom till. Det var därvidlag i själva verket endast fråga om en beräkning, som gjordes häromåret av en liten sakkunnigkommitté, vilken kom till det resultatet, att 140 miljoner kronor borde avskrivas. Av det programmet har en mycket ringa del förverkligats. Jag kan inte alls inse det orimliga uti att man gjorde en dylik avskrivning, om man nämligen betänker den oerhörda nyttan för ett samhälle av ett på detta sätt tillskapat kommunikationsmedel, vilket, säga vad man vill, gäller även våra järnvägar. Vi kunna inte, herr Lithander, komma ifrån att i fråga om vårt kommunikationsväsende järnvägarna allt fortfarande äro ryggraden åtminstone för resande och för våra tunga industrier. Detta lära vi inte kunna resonera bort hur vi än anstränga oss.

Jag skall emellertid lämna detta kapitel. När jag menar, att herr Lithander skall läsa på statistiken litet bättre, kan jag emellertid nöja mig med att rekommendera en bok, som är av ganska färskt datum, nämligen riksräkenskapsverkets årsbok. I den finns det åtskilliga uppgifter, som kunna vara nyttiga att ha läst och att måhända också i någon mån ha tillägnat sig.

När det nu inte kan vara någon mening med att här börja debattera penningpolitiken, en sak som ju finansministern närmast har att svara för, måste jag emellertid säga till herr Bagge en liten sak. Herr Bagge nämnde, att de enskilda företagarna underlåta att utvidga sin verksamhet under nuvarande förhållanden. Ja, detta är kanhända i någon mån riktigt, men inte skulle det vara så galet, om herr Bagge ville införskaffa litet färska uppgifter från, låt mig säga, de sammanslutningar som härvidlag finnas, eller att kanske rentav resonera med de industrimän, som vi ha i kammaren eller riksdagen, och fråga, hur det förhåller sig med den saken. Jag har i varje fall hört talas om ganska omfattande planer på nya kapitalinvesteringar, något som jag faktiskt tackar dessa industriledare för, då de ju därigenom bidra till att öka vår produk-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)
tionskapacitet och att stärka våra konkurrensmöjligheter på världsmarknaden.

När herr Bagge säger, att tjänstemän äro föredragande i statsutskottet, och att det inte är gott för de riksdagsmän, som sitta i ett utskott, att komma med snärjande frågor, som skulle kunna föranleda någon jämkning, tycker jag, att det skulle vara onödigt blygsamhet från statsutskottets sida, om jag utan vidare skulle gå med på detta. Jag vill bara konstatera, att de gubbar, som sitta i statsutskottet, ha ganska stor erfarenhet av sådana här saker. Den har ökat litet år ifrån år. De ha större möjligheter än många andra att fråga ut vederbörande, så att det icke blir ensidiga tjänstemannaöverläggningar, utan man försöker att pejla djupet av ärendena. Om jag undantar min ringa person, vill jag beträffande samtliga statsutskottets ledamöter framhålla, att de så småningom lära sig åtskilligt, även om de icke från början fått en sådan utbildning, att de äro i stånd att sätta vederbörande på det hala, när olika anslagsäskanden framställas. Jag har bara velat konstatera detta.

Jag skulle icke gått in på frågan, hur affärsverken täcka sitt behov av material, om icke herr Bagge berört den sista propositionen i år om ytterligare elektrifiering. Jag har gått och burit den i fickan, men just i dag lade jag bort den. Beträffande propositionens innehåll kan jag emellertid meddela så pass mycket som att järnvägsstyrelsen garderat sig och därigenom sparat in ganska avsevärda belopp. Jag begår ingen större indiskretion, om jag talar om, att jag ansett det för min enkla skyldighet att taga reda på, hur det låg till särskilt beträffande koppar. Det är kanske någon dag för tidigt att meddela det, men jag vill i alla fall säga, att den ytterligare elektrifiering, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition, baserats på ett kopparpris, som kommer att glädja både herr Bagge och mig, som kanske komma att nappas om den saken här i andra kammaren. Priset håller sig omkring en krona per kg, under det att det *nu* gällande priset är cirka 1 krona 50 öre per kg. Det styrker bara vad jag sagt förut, att statens verk äro försiktiga. Det är deras skyldighet att göra allt vad de kunna för att främja de företag, de äro satta att utveckla. Liksom alla andra kunna de naturligtvis då och då begå misstag. Vi böra icke inlåta oss på något förhandsbedömande utan se till det resultat, som uppnås i det långa loppet.

Jag nödgas tillägga ett enda litet ord om telegrafverket, som man här så mycket talat om. Här gäller det stora anslagsäskanden. Finansministern har nyss understrukt, att den stora tillströmningen av abonnenter beror på den ökade livaktigheten inom det ekonomiska livet. Den beror också på de anordningar, som från telegrafverkets sida vidtagits för att vidga de fria kretsarna ute i landet, så att de stora massorna på landsbygden skola få billigare telefon. Jag frågar er, mina damer och herrar: Är det icke ett framtidsmål värt att eftersträva att göra det möjligt för landsbygdens folk att få samma nytta av telefonen som invånarna i större samhällen? Jag tror icke det finns någon i denna kammare, som icke medger, att telegrafverkets strävanden i denna riktning äro värda all heder.

Herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lundell: Herr talman! Jag vill tillåta mig att avgiva några repliker i anledning av vad som sagts, sedan jag sist hade ordet. Herr Anderson i Råstock förmenade i sitt första anförande, att jag knappast hade rätt att tala om något sådant som konjunkturutjämning, ty jag hade icke intresserat mig för den saken tidigare. Såvitt jag vet, har jag icke sagt någonting vare sig för eller emot. Herr Anderson i Råstock får väl ändock medgiva, i den mån

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

han betraktar mig som medlem i högerpartiet, att högern åren 1933 och 1934 var villig att bevilja ganska stora anslag. Det var icke så förfärligt stor skillnad mellan den slutsumma, som högern kom till, och den slutsumma, som majoriteten ville ha. Skillnaden mellan slutsummorna var icke så stor, men beträffande sättet för medlens användning gingo åsikterna en del isär.

Herr Anderson i Råstock påstod, att motionären icke pekat på något enda anslag, som skulle kunna nedskäras. Jag sade i mitt första anförande, att bortsett från sådana anslag, som beviljats för att tidigare påbörjade arbeten skola kunna fortsättas, är det lättare att peka på sådana anslag, som det kan tummas på åtskilligt, än att peka på sådana, som det absolut icke låter sig göra att röra vid. Om herr Anderson i Råstock vill, så skall jag gärna peka på ett och annat anslag, som det går att tumma på. Jag börjar bakifrån. Under punkt 44 talas om anslag till en kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven. I vattenfallsstyrelsens utredning framhålles, att på grund av fördyring av material m. m. priset per kW kommer att ökas från förut beräknade 270 kronor till 300 kronor. Om man täckt in sig, stannar prisökningen vid detta, men har man icke täckt in sig i fråga om material, blir prisökningen större. Inte kan man väl med absolut säkerhet påstå, att för denna anläggning nödvändigtvis måste anslås det belopp, som här avses för nästa budgetår.

Punkt 34 handlar om anskaffande av person- och resgodsvagnar. Om man täckt in sig i fråga om erforderligt material, så kanske det går att tillverka dessa vagnar för den här angivna kostnaden, men har man icke täckt in sig, så erhåller man icke så mycket för anslaget, som här förutsättes. Herr Anderson i Råstock kan väl icke påstå, att det är absolut nödvändigt att under nästa budgetår tillverka just dessa vagnar. Jag skulle tro, att man kan reda sig med hälften jämte de vagnar, som redan finnas. Det är ju procentuellt sett inte fråga om något så förfärligt stort tillskott till järnvägarnas vagnpark.

Under punkt 19 upptages för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende ett anslag på icke mindre än 27,500,000 kronor. Inte kan man väl hävda, att det är absolut nödvändigt att ett så stort anslag beviljas för nästkommande budgetår och att anslaget icke skulle kunna begränsas till ett mindre belopp. Under denna punkt 19 framhålles, att telegrafstyrelsen funnit sig nödsakad att öka sitt anslagskrav därför att priserna på råvaror, särskilt trä, koppar och bly, stigit. Det vore ju glädjande, om statsverket verkligen hade helt och hållet täckt in sig i fråga om material. Herr Andersons i Råstock uttalande föreföll mig icke vara så absolut klart på den punkten. Det är ju fråga om mycket stora materialmängder. Finns verkligen full täckning?

Jag vill nämna även ett exempel, som berör postverket. Är det verkligen absolut oundgängligt att under nästa budgetår utföra nybyggnad för postverkets räkning inom kvarteret Blåmannen i Stockholm. Jag betvivlar icke, att det anses högst önskvärt att bereda ökade lokaler, men jag tror icke, att det skulle medföra någon större katastrof för postgironörelsen, om en nybyggnad icke komme till stånd under nästa budgetår.

Herr Anderson i Råstock har sagt, att man täckt in sig i fråga om material. Jag skulle gärna vilja fråga, om man också täckt in sig i fråga om arbetare. Det är väl mera sällan, som man kan göra upp ett kontrakt om att ett arbete skall utföras till ett visst pris, oberoende av eventuella ändringar i gällande kollektivavtal. Vi ha ju byggnadsavtal, som uppsagts. Det kan bli en öppen konflikt, och en sådan brukar betraktas som force majeure. Vid uppgörande av kontrakt brukar man reservera sig mot prishöjningar, som kunna bli en följd av uppsägande av kollektivavtal. Beträffande arbetslöner-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)
na lär väl herr Anderson i Råstock icke kunna garantera, att kostnaderna hålla sig inom den ram, varpå beräkningarna grundats.

Herr Bagge nämnde den enskilda företagsamheten. Jag kom därvid att tänka på ett uttalande av docenten Karin Kock, som herr Nylander hänvisade till under remissdebatten. Uttalandet återfinnes i bilaga B till avdelningen »Inkomsterna» i statsverkspropositionen. Docenten Kock framhåller, att inom industrien nyanläggningsverksamheten visserligen är betydande, men att »man torde kunna konstatera, att industriföretagen i detta avseende driva en mycket försiktig politik. Osäkerheten i läget manar till återhållsamhet i fråga om kapacitetsutvidgningar.» Det kan ifrågasättas, om icke statens verk borde följa det enskilda näringslivets exempel. Inom det enskilda näringslivet är man åtminstone på mera erfaret håll mycket försiktig så snart det gäller utvidgningar.

Herr Bagge framhöll, att jag i min motion förbisett, att utskottet icke har möjlighet att göra så mycket åt ett ärende, som kommer till utskottet, utan att det mesta hänger på regeringen. Jag har fullt klart för mig, att så i regel är fallet, men jag anser, att det sedan verken framlade sina förslag och även sedan statsverkspropositionen avgavs inträffat så exceptionella förhållanden och en så oerhörd prisstegring, att statsutskottet borde finna sig föranlett att göra någonting. Riksdagens granskning skall väl icke bara vara en formalitet, utan den bör väl ha ett förnuftigt ändamål. Riksdagsmännen skola väl ha någon annan funktion än att då och då lyfta sina arvoden.

Jag skulle vilja säga ett par ord om några uttalanden, som gjorts från finansministerns sida. Finansministern framhöll bland annat, att den investering av 20—30 miljoner kronor, varom det här tvistas, inte kunde inverka så mycket på konjunkturerna. En sådan investering inverkar naturligtvis icke på världskonjunkturerna. Den inverkar t. ex. icke på priset på världsmarknaden på koppar, järn och stål, men den inverkar på sysselsättningsgraden inom landet och får väl därför även anses verka tillspetsande på konjunkturerna. Jag vill erinra om det uttalande, som finansministern gjort på sid. 6, avdelning »Inkomsterna» i statsverkspropositionen, på tal om effekten av en eventuell skattelindning: »För ögonblicket synes man kunna nöja sig med att från det allmännas sida undvika åtgärder, som skulle kunna främja en icke önskvärd tillspetsning av högkonjunkturen. En viss återhållsamhet med statliga investeringar av lånemedel är alltså motiverad, där icke affärsverkens normala utveckling eller trängande sociala behov kräva annat. Även bedömandet av skattefrågorna påverkas av dessa synpunkter. En sänkt beskattning av inkomster eller konsumtion får antagas ha inflytande i expansiv riktning.» Jag förmodar, att finansministern här tänkt sig, att en skattesänkning på 20—30 miljoner kronor skulle ha inflytande på konjunkturerna inom landet i tillspetsande riktning. Har man den åsikten, får man väl också medge, att ett tillskapande av arbetstillfällen för en kostnad av 20—30 miljoner kronor skulle ha lika stor inverkan i sådan riktning.

Finansministern tyckte, att jag i mitt anförande visade prov på en för mig ovanligt kritisk syn på det enskilda affärslivet. Mitt uttalande gällde icke det enskilda affärslivet som ett helt, sådant som vi på högerhåll betrakta det samma, utan det rörde de utväxter på det enskilda affärslivet, som alltid uppträda vid prisstegringar. En mängd varugrosshandlare sätta upp kontor och göra sedan icke annat än köpa upp varor och hålla dem lagrade för att sälja dem, sedan de stigit i pris. Jag menar, att det icke är så nödvändigt, att sådana grosshandlare få sina telefoner installerade dagen efter det anmälan skett. Om det dröjer en eller annan månad, gör det icke så mycket.

Sedan var det en sak till. Beträffande förhållandet mellan statsutskottet

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

och regeringen har ifrån statsutskottshåll omvitnats, att statsutskottet helt litar på regeringen. Finansministern åter har förklarat, att regeringen kände sig ha fått stöd för sin uppfattning därigenom att utskottet enhälligt godkänt dess förslag. Utsikterna för samhället te sig icke så särdeles lysande, om ledningen av statens affärer handhas på det viset. Det är ett gammalt ordspråk som säger, att när en blind leder en blind falla de båda i gropen. Vi skola väl hoppas, att i detta fall slutet icke skall bli så sorgligt.

Det var dessa saker, som jag ville framföra. Jag har, herr talman, som jag förut framhållit, icke något yrkande.

Herr Bagge: Herr talman! Finansministerns kända dialektiska förmåga förnekade sig naturligtvis inte heller i dag, när han svarade mig. Det är emellertid en fara, som alltid lurar på den skicklige dialektikern, och det är, att han så lätt slår över i sofisterier. Jag undrar, om det icke var just det, som hände finansministern. Det var rätt lustigt, när han lät oss få ombytta roller i konjunkturdiskussionen. Han framhöll, att det är uppenbart, att man får lov att taga hänsyn till kvantiteterna. Det rörde sig här om så små belopp, att de icke kunde påverka konjunkturerna. Vad som påverkade konjunkturerna vore däremot prisstegringen ute i världen. Det var nästan, som om jag hört mig själv tala. Det var nämligen just sådana argument, som vi på vårt håll framförde, när det under depressionstiden gällde regeringens konjunkturpolitik. Men då hade finansministern en alldeles motsatt inställning. Jag har emellertid nu alls icke påstått, att dessa anslag ensamma skulle åstadkomma en ändring av konjunkturerna eller en inflation. Jag ville bara i all enkelhet sätta in frågan i dess allmänna sammanhang. Det trodde jag mig ha understrukit så gott jag kunde. Jag har velat försöka få fram den bakgrund, mot vilken man bör se dessa anslag vid bedömande av frågan, om det är lyckligt och lämpligt att göra en sådan ökning i investeringarna i de tider, som nu råda. Därvid måste man naturligtvis också komma in på frågan hur dessa tider äro beskaffade.

Finansministern ansåg också, att det förelåg en motsättning mellan å ena sidan reservanternas uppfattning, att man icke kan bedriva konjunkturutjämnande politik med dessa anslag, och å andra sidan mitt yrkande, att man redan från början från regeringens sida borde ha försökt att få ner dem så mycket som möjligt i en högkonjunktur. En sådan motsägelse föreligger emellertid icke. De affärsdrivande verken följa otvivelaktigt de allmänna konjunkturerna, men man är ju inte så bunden härav, att man behöver låta dem basa på hur som helst, utan man har naturligtvis möjlighet att hålla igen. Det var detta jag avsåg, då jag berörde de enastående höga belopp som i år upptagits för de affärsdrivande verkens kapitalbehov.

Vad beträffar arbetslöshetsutredningens förslag, så tror jag herr finansministern själv sade att man kan ha olika meningar om huruvida man i denna budget dragit in tillräckligt på andra utgifter, när man släppt på så mycket för de konjunkturbetonade anslagen. Finansministern sade vidare att det är mycket naturligt att de statliga utgifterna på detta område lyftas upp samtidigt med näringslivets allmänna utveckling. Ja, det kanske det är. Jag trodde emellertid att finansministerns konjunktur- och finanspolitik gick i motsatt riktning, att man alltså borde låta de statliga utgifterna så långt möjligt gå sin egen väg för att motverka — som han ser det — eller åtminstone icke påskynda — som jag ser det — det enskilda näringslivets utveckling uppåt vid högkonjunktur och nedåt under depression.

Det är möjligt att man fick det intrycket, att jag trodde att här föreligger full säkerhet för att vi skulle vara mitt i en sådan inflation, som fullständigt

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

kommer att fördärva penningvärdet o. s. v. Det kan ju hända, när man står och talar, att man ibland kommer att ge ett annat intryck än man vill. Vad jag ville ha fram var emellertid, att jag tror att fara föreligger för en mycket kraftig prisstegring, inte minst på grund av den internationella utvecklingen. Och jag menade att man bör ge akt på de tecken, som jag pekade på — det vill jag särskilt framhålla — så att man inte kommer för sent, när man sätter in sina åtgärder för att försöka driva någon politik i dämpande riktning. Man måste som sagt därför ge noga akt på tecknen så tidigt som möjligt, för att därigenom kunna vidtaga åtgärder på ett effektivt sätt. Detta har också den fördelen, att man inte behöver ta till storsläggan och tillgripa så kraftiga medel som i annat fall bli nödvändiga. Jag vill nu inte bli missförstådd på det sättet, att jag skulle ha velat få fram någon fullständig parallell med utvecklingen under och närmast efter världskriget, men vi ha dock erfarenheter från den tiden som visa, att när man inte satte in åtgärderna i god tid, växte oss hela inflationen över huvudet. Sedan följde en så kraftig rullning, att man helt enkelt inte kunde göra något åt saken, man hade inte tillräckligt kraftiga medel att sätta emot.

Finansministern berörde också vår motion om krigsberedskapen och vad ledaren för högergruppen i första kammaren hade sagt. Jag förstår bara inte, varför han inte i detta sammanhang också talade om våra 16 miljoner till försvaret. I nuvarande utrikespolitiska läge ha vi emellertid den uppfattningen, att utrikespolitiska olyckor kunna hota av den storleksordningen, att man för att möta dem får ta andra risker, som kunna vara mycket bekymmersamma, vilket jag ju tillräckligt betonat här i dag. Konsekvensen av denna uppfattning är väl egentligen, att man skall försöka, så långt det går, dra in på andra områden, där inte fullt så viktiga eller aktuella behov omedelbart göra sig gällande.

Slutligen kom finansministern in på jordbruksregleringen. Han klagade i samband därmed över att jag dragit in ett ovidkommande ämne i debatten, och det kan ju hända att jag gjort, men jag får då kanske påminna om att »charity begins at home»: herr finansministern får själv pröva, om inte jordbruksregleringen ligger litet för långt utanför ämnet. Jag kan emellertid inte ge mig in på hela detta spörsmål utan skall endast anföra ett par synpunkter, som jag nu skulle vilja understryka i all korthet, eftersom saken har förts på tal.

Jordbruksregleringen är ju tillkommen för att ge en viss balans i fråga om inkomsterna mellan olika stora befolkningslager i vårt land, och jag har för min del ur denna synpunkt varit ivrig att få och bibehålla denna reglering till stöd för jordbruket. Om det inträffar en penningvärdeförsämring och priserna över lag stiga — vad blir då följden för jordbrukarna? Jo, att resultatet av jordbruksregleringen minskas eller försvinner. Jordbrukarna få betala så mycket mera för allting annat och det blir inte någon balans av. Det blir överhuvud taget inte någon balans i fråga om inkomsterna, om vi tillåta en inflation. Jag skulle vilja fråga finansministern, om han i så fall är hågad att låta jordbrukspriserna med hjälp av jordbruksregleringen stiga i kapp med inflationen och de prisstegringar som äga rum på annat håll.

Jag vill även i detta sammanhang tillägga, att när man talat om lantarbetstidslagen och den därav orsakade ökningen av produktionskostnaderna för jordbrukarna och att denna ökning skulle kompenseras genom ökade jordbrukspriser, så tror jag man får tänka på just detta. Kommer inte den ökningen av jordbrukspriserna att så att säga manglas in i den allmänna prisutvecklingen på sådant sätt, att det inte blir någon kompensation för jordbrukarna? För min del är jag övertygad om att vi, som jag redan framhållit, måste upp-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

rätthålla balansen mellan den jordbrukande och industriidkande befolkningens inkomster så gott vi kunna. Men jag har också klart för mig att den uppgiften blir dubbelt svår, om vi få inflation här i landet.

Vad beträffar frågan om levnadskostnaderna, var det inte dem som jag närmast sysslade med utan det var detaljhandelsprisen överhuvud taget; men av den statistik som finnes rörande dessa är det ju främst levnadskostnadsindex man brukar hålla sig till. Vi veta av erfarenhet, att grosshandelsprisen fluktuerar först och att detaljhandelsprisen följa efter. Därför kunna vi icke vid bestämmandet av vår politik uteslutande se på detaljhandelspriserna, utan vi måste också ta hänsyn till de tecken, som ligga i grosshandelsprisernas utveckling.

Jag skall inte ta upp tiden längre, jag har kanske redan gjort det i alltför hög grad, men jag skulle vilja säga, att jag ändå inte ångrar, att jag tagit upp detta ämne inför offentligheten. Jag anser verkligen, att situationen är så allvarlig och att detta är så viktiga frågor, att man bör diskutera dem offentlig i tid. Jag vill tillägga, att det anförande som herr ordföranden i statsutskottet senast höll stärkt mig i uppfattningen, att det är nödvändigt att diskutera dessa spörsmål. Han uttalade nämligen sin tacksamhet till de enskilda företagare, som i dessa tider utvidga sina anläggningar och företag, liksom han tidigare ansåg det vara synnerligen tacknämligt då de statliga företagen förforo på samma sätt. När sådant säges i samband med det problem, som här diskuterats, tror jag det kan vara nyttigt, att det säges ifrån, att en sådan utveckling, som den statsutskottets ordförande sålunda anser önskvärd, i nuvarande läge nödvändigtvis måste föra till en prisstegring och en åtstramning av högkonjunkturen, av det slag, som leder till kris.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag var visserligen inte närvarande i statsutskottet då detta utlåtande slutbehandlades, men jag var med vid den förberedande behandlingen på fjärde avdelningen av en del av dessa frågor och vill därför nu yttra några ord i saken. Det är kanske litet otacksamt att nu ta till orda, då detta område av flera talare redan är ganska avbetat. Det är dock några synpunkter jag härvidlag tillåter mig anföras.

Man har talat om de statliga arbetenas betydelse som en konjunkturutjämnande faktor. Jag tror emellertid inte man kan turnera bort det hela med att exempelvis säga att högern inte vill vara med om att använda dessa statliga arbeten i konjunkturutjämnande syfte under depressionstider, och att det skulle vara först nu intresset därför påkommit; åtminstone har jag fattat saken så. Man får se saken som den är, och blir det depression så kommer säkerligen det parti herr finansministern representerar att ånyo vilja begagna ifrågavarande arbeten i konjunkturutjämnande syfte. Under sådana förhållanden undrar jag om det inte vore rätt och riktigt att under en högkonjunktur i någon mån söka magasinera några av dessa arbeten till en kommande lågkonjunktur. Jag vill understryka, vad herr Bagge nyss sade, att man inte får säga att investeringens storlek, om det nu t. ex. skulle skilja på 5, 10 eller 15 miljoner kronor mellan reservanternas äskanden och regeringens förslag, är utan betydelse. Man får sätta in hela frågan i det stora sammanhanget. Jag är litet förvånad över att finansministern satte in kritiken på denna punkt. Jag har nämligen fattat det så att regeringen i närvarande stund inte står främmande för det faktum att just vissa åtgärder kunna medverka till en inflation. I statsutskottet skall snart behandlas en proposition om exportkredit — den har för övrigt redan behandlats på fjärde avdelningen — vari regeringen ganska klart ser den saken, kanske inte bara ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt. Även med tanke på en kommande inflation är det troligt, att föredragande de-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

partementschefen mycket tydligt förstått faran av att begagna för många miljoner när det gäller denna sak. Finansministern förstod också den saken, när det under remissdebatten gällde sänkning av procentsatsen för inkomstskatten. Det är då ganska naturligt om man nu, då det gäller statens investeringar i dessa affärsdrivande verk, kan stå litet undrande. Man kan ju fråga sig: hur skall man då kunna uppnå ett resultat vid dessa frågors behandling? Härvidlag har man måhända skjutit skulden på varandra — vid remissdebatten har man skyllt på statsutskottet, som sedan i sin tur skyller på regeringen. Til syvende og sidst är det dock regeringen som har de största möjligheterna att på ett tidigt stadium ta ställning till frågan om denna investering. Och därmed är jag framme vid den punkt som föranledde mig att begära ordet.

Det har under föregående riksdagar inte saknats dylika åtgöranden från andra regeringar. Om jag inte minns fel gjorde regeringen 1931 en hänvändelse till de affärsdrivande verken att inte minst när det gällde de statliga arbetena gå fram med en viss varsamhet och alltså göra en del avprutningar i fråga om dessa anslagsäskanden. Beträffande dessa frågor undrar jag om regeringen på just detta stadium tillräckligt beaktat vad man önskat framhålla för de affärsdrivande verken, särskilt i år, då man dels kanske inte behöver dessa arbeten ur ren arbetsmarknadspolitisk synpunkt och dels även har att räkna med risken vid en kommande inflation att härvidlag gå in för en anslagsökning. Man kan fråga sig: har regeringen på ett tidigt stadium framhållit detta för de affärsdrivande verken? Jag skulle rentav vilja hålla före att om man i fortsättningen skall kunna tala om statliga åtgärder i konjunkturutjämnande syfte, så måste det i framtiden på ett tidigt stadium bli litet mera plan över arbetena. Inom parentes kan jag påpeka att det 1931 föranstaltades om uppgörande av en tioårsplan beträffande de statliga byggnaderna. Jag undrar om inte även under nuvarande förhållanden en sådan åtgärd skulle vara gagnelig. Om en sådan plan hade uppgjorts, är det möjligt att t. ex. förslaget angående posthusbygget, som nu i proposition har begärts, skulle ha kunnat uppskjutas. Men det är faktiskt omöjligt för ett statsutskott att komma fram med ett förslag i den riktningen när det inte råder enighet om saken eller då majoriteten på förhand kanske är ganska ovilligt inställd ifråga om åstadkommande av en nedprutning.

Jag skulle med dessa ord för min del vilja framhålla att om här kunde göras upp en plan på längre sikt, t. ex. en tioårsplan, beträffande dessa arbeten, inte bara i fråga om statlig investering till de affärsdrivande verken utan också beträffande de statliga byggnaderna, skulle man kanske få litet mera form på diskussionen om det konjunkturutjämnande arbetet från statens sida.

Herr Lithander: Herr talman! Jag tar alltid mycket gärna ad notam vad min kamrat i kammaren, statsutskottets ärade ordförande, understundom säger till mig. Jag har följt hans råd och studerat eller, som han säger, läst över statistiken. På hans fråga, om det var till utdelning, som de enskilda järnvägarnas vinster hade gått, kan jag nu giva honom det svaret, att så givetvis varit fallet med de belopp, som stått till respektive bolagsstämmors förfogande. Dessförinnan har det emellertid gjorts avsättningar till förnyelsefonder och annat. Den förnyade påläsningen av statistiken kom mig att fästa uppmärksamheten på två saker. Under det att posten skatter sålunda står blank år efter år för statens järnvägar, ha de enskilda järnvägarna under de år, som jag refererat till, betalat i skatter kr. 1,110,000, 630,000, 530,000, 630,000, 1,370,000, 1,690,000 och 1,040,000. Det oaktat hade de i alla fall ett

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)

avsevärt överskott samtidigt som statens järnvägar uppvisade ett avsevärt underskott, fastän statens järnvägar i detta fall är som maltdrickat: skattefritt.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag nödgas bara säga till herr Lithander, att många gånger har också skattebetalningen från vissa enskilda järnvägar bidragit till att minska deras möjligheter att betala räntan på sina lån från staten. Om herr Lithander fortfarande vill skära alla enskilda järnvägar över en kam, får han allt vara mycket försiktig.

Beträffande herr Olsson i Staxäng vill jag i största enkelhet konstatera, att det där gamla ordstävvet, att när jag super är det rätt, även gäller för honom. Han är ju motionär i frågan om ökad elektrifiering i Bohuslän trots sina uppmaningar om, att man skall vara försiktig med investeringarna.

Herr Lithander: Jag skär naturligtvis icke alla enskilda järnvägar över en kam. Jag konstaterade endast av denna statistik, att de enskilda järnvägarna inlevererat avsevärda belopp i skatter. Att det finnes enskilda järnvägar, som icke bära sig, det veta vi ju alla. Det beror i många fall på den överväldigande konkurrens, som riktat sig mot dem just från statens järnvägar, som ju har skattebetalarna bakom sig, när det gäller att täcka underskott. De enskilda järnvägarna ha sina aktieägare, som hålla efter dem och som se till hur företagen skötas, men en del av dessa företag ha gått under i kampen. Jag medger, att det både för de enskilda järnvägarna och för statens järnvägar numera föreligga stora svårigheter med den ökade konkurrensen från bilar och annat, och att det därför är svårt att få företagen att löna sig. Men jag har ingalunda satt något likhetstecken mellan alla de enskilda järnvägarna och sagt, att de alla skulle vara lönande. I varje fall visar den enskilda järnvägsdriften trots svårigheterna och trots vedervärdigheterna ett aktningvärt resultat, något som vi icke skola glömma, när vi en gång i ett större sammanhang skola taga upp frågan om enskild eller statlig järnvägsdrift.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Jag är statsutskottets ordförande tacksam för att han just berörde det förhållandet, att jag i en detalj, när det gäller de affärsdrivande verken, varit med om en motion, i vilken begäres en anslagsökning, men det beror också på ett särskilt skäl, som jag här skall beröra.

De stora anslagsökningar, som under föregående år genomfördes i detta avseende, när det gäller de affärsdrivande verken — i fråga om arbetslöshetsanslagen skedde det ju för att lindra arbetslösheten — voro som bekant betingade av arbetsmarknadspolitiska skäl. I den motion, som herr Anderson i Råstock talade om, föreligger det samma slags skäl, nämligen att genom förbättring av kommunikationerna sätta i gång näringslivet i en landsända där näringslivet så att säga stelnat till. Där vore det ovärderligt om man kunde åstadkomma förbättrade kommunikationer, vilket ju skulle komma att ske därest en elektrifiering av banorna därstädes genomfördes. När regeringen i den riktningen gjorde en ansats så att säga till hälften, var det väl icke förnått, att, när det gällde den del av landet som i nyssnämnda hänseende skulle ha mycket stor nytta av en elektrifiering av järnvägen, föreslå en utökning av anslaget härför.

Herr Anderson i Råstock: Jag nödgas konstatera, att det är en fullkomlig nyhet herr Lithander anfört i fråga om möjligheterna för de enskilda järnvägarna att bära sig. Han säger, att de enskilda järnvägarna äro ihjälkon-

Ang. inköp av inventarier för postverkets behov. (Forts.)
kurrerade av statens järnvägar. Jag har aldrig hört det påståendet förut, och det förvånar mig på det högsta. I regel bruka de ju vända sig till staten, när de äro i trångmål.

Till herr Olsson i Staxäng vill jag säga, att jag inkasserar med tacksamhet hans på förhand givna godkännande av Kungl. Majt:s proposition om fortsatt elektrifiering av statsbanorna.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Herr statsrådet *Forsslund* avlämnade Kungl. Majt:s propositioner nr 128, med förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän;
nr 129, angående statsförvärv av de Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägarna;
nr 124, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus; och
nr 131, angående anslag till vissa kompletteringsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium.

Dessa propositioner bordlades.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 10.

Härefter fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande, nr 9.

Punkterna 2—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Punkten 19, angående fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Jag skall självfallet icke giva mig in på en fortsättning av vad jag vill kalla den mera storpolitiska knivkastning, som förut har ägt rum rörande det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag vill begränsa mig till att säga några ord i samband med den just nu föreliggande punkten av statsutskottets utlåtande. Statsutskottet har tillstyrkt Kungl. Majt:s förslag att till »fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende» skulle för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag av inte mindre än 27,5 miljoner kronor. Av detta belopp beräknas 17,3 miljoner åtgå till utvidgning av lokalnäten, bl. a. för nya abonnenter, till blanka ledningar, kablar, stationsutvidgningar och nya växelstationer m. m.

Jag skulle inte haft så mycket att erinra rörande dessa anslagskrav, som ju kunna sägas tyda på en glädjande utveckling av vårt telefonväsende, därest jag vore övertygad om, att pengarna bleve väl använda. Men trots det förhör som, enligt vad statsutskottets ärade ordförande påstod, man inom statsutskottet har haft med representanter för olika verk, har jag fått den alldeles bestämda uppfattningen, att en stor del av dessa pengar bli använda på ett sätt, som knappast kan betecknas med annat än ordet skandal. Jag avser härmed i första hand vissa telegrafverkets linjearbeten och det sätt varpå dessa drivas och skötas, och alldeles speciellt då vid utbyggandet av de små lokala

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
telefonnäten med tillhörande växelstationer, vilket nu pågår i rätt stor omfattning.

Under sistliden eftersommar och höst har jag några månader haft tillfälle att så gott som dagligen iakttaga, hur det går till härvidlag. Telegrafverket har nämligen övertagit en växelstation i min hemkommun och därvid delvis nybyggt telefonnätet under denna tid. Det sätt, varpå det arbetet bedrevs, har faktiskt upprört befolkningen i hela orten. Där såg man nämligen flera tiotal man som dag efter dag, vecka efter vecka i flera månader förlösade tid och pengar på ett sätt, som man förut trott inte var möjligt. Jag skall anföra några exempel på hur det gick till.

Ett lag på åtta man hade att göra en hel vecka med att resa ett tiotal stolpar och dra upp två telefontrådar på en sträcka av omkring sexhundra meter. Det arbetet skulle utan minsta svårighet ha kunnat klaras på två dagar. Ett annat lag om fem man hade göra en hel dag att resa en, säger en, telefonstolpe försedd med tre kortstråvor. Ett lag om åtta man, som grävde en dikesränna i en landsvägskant för nedläggande av en kabel, hunno med så mycket ungefär som två vana jordbruksarbetare utan ansträngning skulle klarat på samma tid. En rad liknande exempel kunde framdragas, men det får vara nog med dem jag redan anfört, ty hela arbetet gick i samma stil. Tiden fördrevs på det sättet, att en eller ett par man i laget arbetade en smula, medan de övriga stodo eller sutto på en dikeskant och tittade på och rökte, eller också låg hela laget i en backe och spelade kort. Var det ruskväder kröp man in i en lada eller liknande och fördrev tiden på samma sätt.

Den, som inte sett med egna ögon, hur det verkligen gick till, har säkert svårt att tro att min skildring är riktig. Men jag kan, om så behövs, skaffa en mängd intyg på att jag inte överdrivit. Och det var inte bara bönder och andra, som kunna sägas vara i arbetsgivareställning, som voro förbittrade över vad de sågo utan även lantarbetarna voro upprörda över att statens medel kunde få förbrukas på sätt som här skedde.

Nu kan man ju tro, att vad jag här skildrat var ett enstaka undantag, och att det inte tillgår på detta sätt i vanliga fall. Om det vore så lyckligt, skulle jag inte dragit fram saken vid detta tillfälle. Men tyvärr har jag från många håll fått bekräftelse på att det i allmänhet tillgår på liknande sätt vid telegrafverkets arbeten av detta slag. Och då är ju saken högst betänkelig.

Jag har från sakkunnigt håll inom telegrafverket gjort mig underrättad om vad det kostar att bygga ut en liten telefonväxel av detta slag. Och det är ju inte märkvärdigt att kostnaderna med dessa arbetsmetoder bli betydande i förhållande till arbetets omfattning. Det gäller nämligen växelstationer med endast cirka 35 abonnenter, vid vilken storlek telegrafverket övertar driften. Arbetet består i att i viss utsträckning montera om själva växelstationen och att bygga telefonledningar till de abonnenter, som bo inom 2 km från stationen och att till övriga som bo längre bort bygga 2 km av deras ledningar. Och det kostar c:a 20,000 kr. för en sådan växelstation. Det är nu ifrågasatt, att telegrafverket under de närmaste åren skall övertaga — jag vet icke hur många stationer, men det rör sig väl om ett eller annat tusental. Det finns omkring 7,000 växelstationer här i landet, och hur många av dessa, som telegrafverket sköter, har jag icke någon uppgift om. Men det finns även en hel mängd, som drivas av enskilda som telegrafverket ämnar övertaga. Man förstår sålunda, att det här kommer att röra sig om mycket stora belopp.

Jag har framdragit detta för att rikta statsrådets och chefen för kommunikationsdepartementet uppmärksamhet på förhållandet. Herr statsrådet borde företa en undersökning och rätta till vad som brister. Jag hoppas att det icke har gått så långt, att det icke går att rätta till. Det kan ju icke ligga i någons

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
intresse att ett sådant system får fortsätta. Jag tror också, att herrar statsrevisorer borde ta sig en titt på hur telegrafverket bedriver dessa arbeten.

Herr Hage har i en motion föreslagit en undersökning av arbetsorganisationen och arbetsmetoderna inom statsförvaltningen. Det är en motion, som jag vill hoppas skall vinna framgång. Men herr Hage har stannat vid vad jag vill kalla den mera kontorsmässiga delen av förvaltningen. Det vore synnerligen önskvärt att, om en sådan undersökning kommer till stånd, den även måtte omfatta de affärsdrivande verkens rent praktiska verksamhet. Säkerligen finnes här mycket att göra i fråga om rationalisering, ökad arbetsintensitet och bättre arbetsmetoder.

Vill man försöka finna orsakerna till att offentliga arbeten kunna bedrivas på det sätt, jag nyss skildrat, äro de nog att söka på flera håll. Ofta får man ju höra att orsaken till den dåliga arbetstakten främst skulle vara just den, att det är ett statens verk, som bedriver arbetet. Det är möjligt, att det är *en* av orsakerna, men att det inte behöver vara så, kan man ju se på vissa andra affärsdrivande verk, där arbetena vanligen drivas lika bra som hos enskilda företagare. Jag tänker närmast på statens järnvägar.

Att det inte heller behöver bero på »maskning» på grund av dålig betalning framgår ju därav, att för detta »arbete» betalades en timlön, som var ungefär dubbelt så hög som den fullgoda yrkeskunniga jordbruksarbetare kunna få. Men det synes mig som om en av orsakerna till det dåliga arbetsresultat, som ofta uppnås, skulle vara den, att både arbetsledning och arbetare sakna ansvarskänsla och som om arbetsledningen ofta betänkligt brister i både vilja och förmåga att organisera, leda och kontrollera arbetena. Kanhända finnes det ibland inte heller tillräckligt med befäl och teknisk ledning. Man har ju hört talas om alltför starka indragningar härvidlag. Men därom kan jag inte yttra mig.

Att det dock skall finnas möjlighet att ordna telegrafverkets här ifrågavarande arbeten på ett sätt, som inte innebär ett sådant förlösande av allmänna medel, som nu kan konstateras, det är jag fullt övertygad om. Men givetvis är jag inte kapabel att lämna några bestämda anvisningar härvidlag. Dock förefaller det som om ett ackordsystem eller ett utlämnande av vissa arbeten till enskilda entreprenörer skulle kunna leda till betydligt bättre resultat än vad nu är fallet.

Jag måste till sist om denna sak säga, att vill man ha en propaganda *mot* statlig verksamhet och statsarbeten överhuvud taget, då kan det inte ske med *större* effekt än vad telegrafverkets arbeten av detta slag lyckas åstadkomma. Men det är väl ändå inte i första hand för att fylla *den* uppgiften som telegrafverket håller på och bygger telefonledningar ute i landet.

Herr talman! I sammanhang med nu föreliggande fråga vill jag säga några ord även om våra telefontaxor. Det lär ju nyligen ha företagits en utredning om telefontaxorna, men så vitt jag kunnat finna föreligger därifrån intet förslag, som skulle förbättra förhållandena, åtminstone inte för landsbygden.

Statsutskottets ärade ordförande sade i ett anförande, att genom de här stora anslagen skulle telefonen komma att göras billigare för landsbygdens folk, och att det var all heder värt o. s. v. Jag är icke så alldeles övertygad om att man förbilligar telefonen för abonnenterna genom att man låter staten övertaga en mängd växelstationer, vilka hittills drivits genom de enskilda abonnenternas försorg. Vi ha på grund av vissa metoder, som därvid tillämpats, en motsatt erfarenhet i detta fall. Jag skall dock icke närmare gå in därpå.

Som det nu är råder enligt min mening ingen som helst rättvis och rimlig proportion mellan de telefontaxor, som tillämpas för den egentliga landsbygden, och de taxor, som gälla för städerna särskilt storstäderna med kringlig-

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
gande områden, om man ser dem i förhållande till abonnenternas nytta av telefonen inom olika områden. På papperet ser det inte ut att vara så stor skillnad, men i praktiken blir det något helt annat.

Främst beror detta på de snäva, ja, jag vill säga snåla gränser, som telegrafverket uppdragit för de olika taxeorrådena för större delen av den egentliga landsbygden. Jag skall ta ett enda exempel. Det taxeorråde, som jag tillhör, i mellersta Sörmland — och jag tror ingalunda, att vi äro särskilt dåligt ställda — omfattar ett område på cirka 6 kvadratmil med omkring 1,000 abonnenter, som man kan nå utan annan kostnad än kvartalsavgiften. En telefonabonntent däremot, som bor inom Stockholmsområdet, har för sin kvartalsavgift fri samtalsrätt inom ett område på omkring 60 kvadratmil med omkring 200,000 abonnenter. Och då är skillnaden i avgift för denne abonntent, om han bor utanför egentliga Stockholm, endast 15 kronor i högsta gruppen, d. v. s. den grupp som har obegränsat antal samtal. Går man till de lägre grupperna, är det i den näst lägsta gruppen en skillnad av endast 5 kronor och i den allra lägsta gruppen 2:50 i kvartalet. Vad beträffar de två lägsta grupperna är kvartalsavgiften förresten lika även inom själva Stockholm.

Jag skulle till sist bara vilja säga, att en utvidgning av taxeorrådena på den egentliga landsbygden eller en omläggning av telefontaxorna på sådant sätt, att de komma att stå i rimlig proportion till olika abonnenters nytta av telefonen, är ett krav på rättvisa gentemot landsbygdens folk, som ett statens verk inte borde få lämna obeaktat.

Jag har, herr talman, vid behandlingen av dessa anslagsfrågor velat framföra dessa synpunkter, men har nu intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag kan inte frigöra mig från den känslan, att det hade varit åtskilligt bättre, om den siste talaren velat framföra sina anmärkningar i en eller annan form till utskottet. Då hade vi i dag kunnat vara i tillfälle att antingen bekräfta eller bestrida, att förhållandena äro sådana som de beskrivits. Jag rekommenderar det förfaringsättet för framtiden. Vi sakna inte möjligheter att taga reda på dylika ting i statsutskottet, och ännu större möjligheter har naturligtvis statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet.

Men ett vill jag säga: om det är så, att arbetsresultaten äro så dåliga, som herr Andersson i Dunker nu gjort gällande, måste det hela ha blivit helt och hållet förändrat. Jag har haft tillfälle under många år att följa den arbetsintensitet, som telegrafverkets arbetare presterat, och det är faktiskt på det sättet, att den betraktas — åtminstone av folk i min hemtrakt — såsom osedvanligt högt uppdriven. Sörmlänningarna måste väl vara ett konstigt folk, om de tolerera ett maskande på det sätt, som herr Andersson i Dunker beskrev. Beträffande själva arbetsmetoderna vill jag säga, att — om jag inte är alltför illa underrättad — det just är ackordsystem som användes i de fall, där det överhuvud taget är möjligt att tillämpa. Men det är klart — och det måste sägas ut — att om det råder missförhållanden, skola dessa rättas till. Jag är säker om att chefen för kommunikationsdepartementet är ense med mig, när jag säger, att för ordentlig betalning skall lämnas fullgott arbete.

Vad sedan beträffar övertagandet av växelstationerna och utvidgning av rayonerna, så har jag inte gjort annat än påpekat, att riksdagen för något år sedan antog ett program, enligt vilket 13 miljoner kronor skulle få användas för att utvidga frikretsarna på landsbygden. Detta arbete skulle *utföras* under en tid av sex år. Man kan alltså inte begära, att det skall vara färdigt omedelbart efter det riksdagen fattat beslut. Riksdagen har faktiskt godkänt

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
den arbetsplan, som dragits upp för ändamålet. Skulle man nu försöka beskära det anslag, som nu är ifråga, skulle man bara nå det resultatet, att många av abonnenterna skulle få vänta åtskilligt mycket längre än de få nu. Jag har mig bekant, att det ibland förekommer en väntetid från ett halvt till ett helt år, innan vederbörande kan få sin telefonapparat installerad.

Så en sak till. När det gäller taxorna skall jag be att få meddela till kammarens protokoll, att vi verkligen voro inne på den saken på avdelningen också, detta inte för att konstatera, att taxorna äro förfärligt höga — vi veta ju dock, att vi ha den billigaste telefonen i hela världen — utan för att få veta, hur det skulle ställa sig med ett pris någorlunda i jämnhöjd med kostnaderna för anläggningen. Men skulle man gå efter den metoden, skulle Stockholm — och andra större städer likaså — komma att få ett mycket billigare pris än landsbygden, och det skulle bli till ogagn för hela landet i övrigt. Då är den metod man nu använder och som går ut på att få taxorna så jämna som möjligt över hela landet ur landsbygdsabbonenternas synpunkt absolut att föredraga. Det är betydligt bättre att ha kvar den än att ge sig in på spekulationer om vad det kan kosta här eller där och hur mycket billigare det är på den ena platsen än den andra. Det är nog en missuppfattning, om man tror, att man i storstäderna inte betalar ungefär vad det är värt att ha telefon. Detta tjänar landsbygden på en smula, men det har just blivit möjligt på den vägen att få fram litet billigare telefoner för den delen av befolkningen också.

Sedan förvånar det mig litet vad herr Andersson i Dunker sade om växelstationerna. Det har hittills varit så — åtminstone i de delar av landet, som jag känner till — att vederbörande i stor utsträckning gått in till telegrafverket och anhållit, att verket skulle övertaga växelstationerna. Det vore högst egendomligt, om man skulle komma och göra en sådan anhållan med den utsikten, att det hela skulle bli dyrare och sämre på alla sätt därigenom. Det är nog inte så utan i stället på det viset, att man totaliter vinner på anordningen och kommer ifrån en massa besvär. Man slipper betala personal och underhållskostnader, och man kan få en anläggning, som möjliggör, att man kan komma över hela Sverige för en mycket rimlig kostnad och kan anlita telefonen dygnet runt. I min hemtrakt finns det en liten station, belägen vid ett gammalt bruk — jag kan inte behöva säga namnet, men jag skall göra det, om det behövs — där abonnenterna den dag i dag är tack vare det smidiga automatsystem, som telegrafverket åstadkommit för just småstationer, kunna komma ut dygnet runt genom koppling till en växelstation i Kopparbergs köping. Sådana förmåner glömmar man att tala om att man fått genom den statliga verksamheten.

Till dess jag får litet mera autentiska belägg för att det blir dyrare och sämre — dyrare och sämre, jag stryker under det — att låta telegrafverket övertaga växelstationerna, får herr Andersson i Dunker ursäktat mig, att jag inte tror så mycket på det. All erfarenhet talar i motsatt riktning.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! Det var med stor förvåning jag åhörde herr Anderssons i Dunker anförande, i vilket han gjorde så kraftiga anmärkningar gentemot arbetsformerna och arbetsmetoderna inom telegrafverket. Jag måste säga, att detta kom mycket överraskande, enär telegrafverkets verksamhet bedrivits på ett sådant sätt, att det blivit en mycket stark efterfrågan på att få bli abonnent hos detta telegrafverk. Abonnentantalet är ju helt och hållet beroende av de priser, som fastställas som avgifter. Skulle det vara så, att telegrafverkets arbetsledning skötes på det sätt herr Andersson i Dunker här nämnde, kan jag inte

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
tänka mig annat än att det skulle verka mycket fördyrande i fråga om telefonabonnemangen, och dessa avgifter kunna väl ändå knappast sägas vara höga.

Jag skall emellertid inte nu ingå på denna sak. Men jag måste säga — i likhet med den föregående talaren — att det hade varit önskvärt, att en så allvarlig anmärkning, som den som nu riktats mot ett av våra stora affärsverk, framförts antingen genom statsrevisorerna eller av den enskilde riksdagsmannen vid ett tidigare tillfälle, så att en undersökning kunnat verkställas. När man talar om att det kan befaras, att det föreligger bristande ansvarskänsla, är läget så allvarligt, att det måste vara i första hand i regeringens intresse, och jag vill säga i telegrafverkets — både vad beträffar dess ledning och dess personal — intresse, att saken blir allvarligt undersökt. Jag för min del har ingen anledning att motsätta mig, att de erinringar, som här riktats mot detta verk, må bli föremål för en mycket ingående undersökning, för att man skall få ett klart besked, huruvida det verkligen förhåller sig så, som talaren gjorde gällande.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Statsrådet uttryckte sin förvåning över de anmärkningar jag framställde. Det kan jag förstå, men jag är övertygad om att statsrådet skulle ha varit minst lika förvånad, om han som jag verkligen sett, hur det gick till i de av mig omnämnda fallen. Jag upprepar vad jag sade, att hade jag trott, att det gällde bara det enstaka arbetet i min hemsocken, skulle jag inte tagit upp saken. Men jag har talat med åtskilliga av kamraterna i kammaren och fått bekräftelse på att de ha sett samma förhållanden på sina platser. Och senast i förrgår träffade jag en jordbrukare — en icke riksdagsman — från en annan del av mitt län. Vi kommo att tala om dessa förhållanden, och han berättade, att just i hans trakt höll man på med liknande arbete, och han hade gjort precis samma erfarenhet som den jag gjort från det arbete, som pågick i min hemkommun.

Jag är mycket tacksam för statsrådets uttalande om att det intresserade honom och regeringen och telegrafverket att göra en undersökning. Det är ju möjligt, att det är blott inom ett begränsat område av landet sådant förekommit, som av mig relaterats, och att det inte är på samma sätt i andra delar. Det *kan* hända, men jag har, som jag nämnde, hört av åtskilliga här i kammaren, att det går likadant till i deras hemtrakter.

Statsrådet menade, att vore det riktigt det jag sade, skulle det bli så dyrt med telefon, att folk inte skulle komma och begära att bli abonnenter i samma utsträckning som man nu gör. Ja, det kan ju ligga något i det, men det är också på det sättet, att telegrafverket väntar med att övertaga telefonstationerna till dess det blivit så många abonnenter, att det hela börjar något så när bära sig. Enskilda driva dem och underhålla dem till dess det har kommit upp till ett antal av 35 abonnenter; då övertager telegrafverket stationerna, och då blir det väl, förmodar jag, ganska lönande.

Statsutskottets ärade ordförande vände sig mot de önskemål jag framförde beträffande bättre och billigare taxor på landsbygden. Jag tyckte, att han i någon mån blandade ihop vad man kallar, av telegrafverket anordnade frikretsar, med vad jag menade, nämligen de områden, inom vilka man får ha samtal utan annan ersättning än kvartalsavgiften. Med frikretsar menar man väl de områden, inom vilka telegrafverket håller telefonledningar från resp. växelstationer. Det är bara 2 kilometer, om jag känner förhållandena rätt. Men taxoområdena äro något helt annat. Det är de områden, inom vilka man, såsom jag nyss nämnde, inte behöver betala s. k. rikssamtalsavgift. Det var när det gällde sådana områden jag anförde exempel på hur ofantligt olika förhållandena äro, hur det för den

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
egentliga landsbygden är bara ett mycket begränsat område men för andra trakter, särskilt omkring en storstad som Stockholm, kan vara ett tio gånger så stort område, där vederbörande ha fri samtalsrätt för sin kvartalsavgift. Det är i det hänseendet jag menar, att det finns mycket att göra för att förbättra förhållandena för landsbygden. Att vidga dessa taxeoråden, vore ett önskemål synnerligen värt att beakta.

Det har framhållits här, att jag borde ha framkommit med anmärkningen tidigare. Jag skall bekänna, att jag vid ett tillfälle var betänkt på att framställa en interpellation, men jag tyckte, att saken inte var så viktig, att jag borde göra det, och ansåg det lämpligare att komma fram med anmärkningen i detta sammanhang.

Herr Hällgren: Herr talman! Jag känner mig manad att med anledning av ett par yttranden av dels herr Andersson i Dunker, dels herr Lundell begära ordet i denna fråga.

Jag kan icke instämna i den kritik, som herr Andersson i Dunker riktade mot telegrafverkets arbetare och tjänstemän. Jag känner åtskilliga av dem och jag vet, att de vid utövandet av sitt arbete äro plikttrogna och skötsamma. Herr Andersson kanske har andra erfarenheter, men herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har nyss utfärdat en förbindelse att igångsätta en undersökning, och då får väl den saken klaras upp där.

Herr Lundell säger, att man möjligen kan minska posten 27½ miljon till telegraf- och telefonväsendet. Här har redan statsutskottets ordförande erinrat honom om, att riksdagen har godkänt ett program, enligt vilket telegrafverket skall anordna frikretsar vid cirka 4,000 mindre växelstationer under en tidsperiod av omkring 6 år. Jag känner till en plats, där det fanns en växelstation, som inte förut hade frikrets, d. v. s. som förut underhölls av abonnenterna, och där rådde ett sådant tillstånd som det herr Andersson i Dunker ställde i utsikt vara fördelaktigt. Vid denna växelstation funnos 19 abonnenter, och de betalade den, som skötte stationen, 23 kronor per abonnent och år. Denne hade således för 14 timmars tjänstgöring omkring 1:25 om dagen, och för det skulle han vissa tider om året koppla 200 à 300 samtal om dagen. Sådana äro förhållandena vid växelstationer, som underhållas av abonnenterna.

När riksdagen fattade sitt beslut om frikretsar, begärde man vid denna station att få komma i åtnjutande av frikrets, och det begärdes en frikrets på 2 km. Den blev också anordnad, och telegrafverket övertog stationen från och med den 1 oktober 1936. Vad blev följden, när man anordnade frikrets där? Jo, att abonnentantalet sprang upp från 19 till 42. Dessa nytillkomna voro sådana, som inte hade råd att bygga en 2 eller 3 kilometer lång telefonledning till förut närmast befintliga växelstations frikretsområde men som nu, när telegrafverket tillhandahöll ledningen, hade möjlighet att för sin verksamhet, även affärsverksamhet, komma i åtnjutande av telefon. I denna post på 27½ miljoner ingår ett betydande belopp, som skall användas för att sådana nya abonnenter skola kunna komma i åtnjutande av telefonförbindelse. Jag tycker verkligen det är egendomligt, att en landsbygdsrepresentant uppträder här och gör sig till talesman för en annan uppfattning än att denna telegrafverkets politik, som förut är principiellt godkänd av riksdagen, skall få fortsätta. Omkring 40,000 nya abonnenter tillfördes telegrafverket 1936, och telegrafverket förmodar att ökningen skall bli likartad 1937.

Den viktigaste kritiken gentemot detta anslag synes mig kunna bemötas just med att det här gäller att tillgodose ett behov för den svenska landsbygden, ett kulturbehov kan man säga, nämligen att bereda alla dessa människor, som inte förut kunnat skaffa sig telefonförbindelse, möjlighet härtill. Detta

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
är innebörden av det beslut, som riksdagen förut har fattat och det som i dag skall fattas såsom en konsekvens härav.

Herr Andersson i Dunker ifrågasatte, att man skulle överlåta exempelvis åt entreprenörer att utföra detta arbete. De, som själva byggt telefonledning-
gar med anlåtande av entreprenörer, och jämföra dessa ledningar med de led-
ningar, som telegrafverket bygger, måste erkänna, att det blir ett helt annat
arbete, när telegrafverket utför anläggningen, än när man anlitar privat en-
treprenör. Beträffande byggandet av själva växelstationerna kan jag ej inse
det skulle vara lämpligt att överlåta den saken åt privata entreprenörfirmor.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskot-
tets förslag.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att göra ett kon-
staterande. Så långt min erfarenhet sträcker sig, då det gäller telegrafverkets
arbete på den ort, där jag borde känna till det, därför att vi ha stationsområde
där, har jag icke för egen del gjort sådana iakttagelser, som herr Andersson
i Dunker här talat om, och jag har icke heller hört att någon annan gjort dy-
lika iakttagelser.

Vidare vill jag konstatera, att under de 4 år, som jag suttit i statsrevisio-
nen, de sista åren såsom ordförande, har, trots att folk i allmänhet inte brukat
dra sig för att göra såväl personliga som anonyma anmälningar rörande
förhållanden inom statsförvaltningen, det icke inkommit någon enda vare
sig personlig eller anonym framställning, som kunde föranleda statsrevisorerna
att närmare granska dessa förhållanden. Under sådana omständigheter måste
jag säga mig, att det är högst egendomligt att möta sådana anmärkningar
i kammaren, då ju annars riksdagskamraterna inte bruka försumma att ge an-
visningar åt statsrevisorerna.

Angående den undersökning, som nu herr statsrådet och chefen för kommu-
nikationsdepartementet utlovat, vill jag bara göra det uttalandet, att jag hop-
pas att denna utredning måtte komma så snabbt som möjligt, så att icke de,
som äro oskyldiga, drabbas av de anklagelser, som framställts här idag.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Jag måste säga, att jag kände mig
synnerligen belåten, när herr Andersson i Dunker framställde denna anmärk-
ning, och jag skall be att få instämma med honom. Jag har nämligen erfaren-
het av detta, ty mina ägor sträcka sig till c:a 2 km utmed telegrafverkets
linjer, och jag har i vissa fall precis samma erfarenhet som herr Andersson i
Dunker. Men jag har också sett, när arbetet gått undan, och det gör det, då
det blir lätt på rätt sätt. Jag har den uppfattningen, att det beror på den
förman, som leder arbetet ute på linjerna. Är det en karl, som gärna ser att
så litet som möjligt blir uträttat för så hög ersättning som möjligt, blir natur-
ligtvis arbetet därefter, och sådant har förekommit. Detta måste bero på, att
den högre ledningen kanske inte känner till, vilka personer de sätta att sköta
och leda arbetet. Men det är ett faktum, att detta förekommer, och jag har där-
för ansett det som en skyldighet att stryka under just vad herr Andersson i
Dunker sagt i den delen.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Det är inte min avsikt att blanda
mig i diskussionen om telefonväsendets utveckling.

I den anslagspost, som här äskas på 27½ miljon kronor, ingå bland annat
500.000 kronor till nya radiostationer. Varken i utskottsutlåtandet eller i pro-
positionen finns någon närmare redogörelse för hur dessa 500.000 kronor skola
användas. Överhuvud taget är den kunskap, som riksdagsmännen få om ut-

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)
vecklingen av det svenska radioväsendet, ytterst knapphändig. Jag tror det är ett allmänt önskemål att man i statsverkspropositionen får en redogörelse för, i vilket skede utbyggandet av radiostationerna befinner sig, och vartill de äskade anslagen skola användas.

Till detta önskemål vill jag lägga ännu ett annat, som är av saklig natur, och det är att utbyggandet av de svenska radiostationerna måtte påskyndas. Jag såg en uppgift häromdagen, att varannan familj i Sverige har radio. Även om siffran i jämförelse med vad andra länder kan visa är storartad, är den ändå alldeles för låg. En så utomordentlig faktor till förströelse och spridande av kultur som radion är, borde målet vara en radio i varje hem.

Om man frågar sig, varför inte utvecklingen går ännu raskare i den antydda riktningen, måste svaret bli, att det är för dyrt att hålla sig med radio. Apparaterna äro för dyra. Vad beror det på? Jo, det beror på att de svenska stationernas verkningsgrad är för dålig, så att man måste kosta på sig en dyrbar apparat för att få nöjaktigt lyssnarresultat. När man träffar folk och hör, att de inte kunna få in svenska stationer men väl östeuropeiska och tyska stationer, och sedan frågar en expert om orsaken, säger han, att det är för svaga apparater. Ni måste skaffa er en bättre apparat för att kunna höra de svenska stationerna. Jag skulle vilja spörja, om detta är ett tillstånd, som kan kallas normalt. Vore det inte skäl i att forcera utbyggandet av de svenska stationerna i sådant tempo, att inte de utländska stationerna tid efter annan ändå befinna sig på högre stadium i fråga om teknisk utveckling. Under det att vi på många andra områden kunna hålla oss i täten, så stanna vi här långt efter.

Detta var som sagt två önskemål. Det ena är av mera formell art och det är, att vi borde få veta litet vart dessa 500,000 kronor skola gå. Det andra är mera reellt och det är: låt oss få flera och kraftigare radiostationer, så att radion kan bli var mans egendom.

Med herr Andersson i Rasjön förenade sig herr *Vougt*.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är klart att det är ett önskemål för allmänheten att kunna förbättra radiomottagningen, men det finns ett skäl och ett ganska gott skäl att inte skynda allt för fort på detta område, och det är den tekniska utvecklingen. Om vi hade satt i gång med full fräs, när den första radiostationen byggdes, hade vi säkerligen skurit oss i fingrarna ganska betydligt, ty uppfinningarna ha avlöst varandra och det har blivit större och större möjligheter. Härtill kommer, att det för närvarande är rätt trångt i etern och svårt att få plats med nya våglängder.

Jag vill, att utbyggandet av våra radiostationer skall ske i ett raskt tempo, men jag är inte blind för att man kan skära sig i fingrarna om det går för fort, just med hänsyn till den tekniska utvecklingen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20—29.

Vad utskottet hemställts bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—46.

Vad utskottet hemställts bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkten 48.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Härpå föredrogos i ett sammanhang dels andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utredning om desinificering av vissa för sängkläder m. m. avsedda råvaror, dels ock överlämnat utdrag av första kammarens protokoll, nr 166, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Andra kammaren biföll sitt andra tillfälliga utskotts hemställan; och som kammarens sålunda fattade beslut sammanföle med första kammarens ovanberörda beslut, skulle den gjorda delgivningen ej föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 12.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om upphävande av bestämmelsen om uppresning vid voteringar inom riksdagens kamrar. *Ang. upphävande av bestämmelsen om uppresning vid voteringar inom riksdagens kamrar.*

Ut i en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 201, av herr *Lindhagen* hade hemställts, att riksdagen med upphävande av bestämmelsen om uppresning vid voteringar inom riksdagens kamrar ville besluta:

1) att i § 11 i reglementariska föreskrifter för riksdagen måtte vidtagas följande ändringar, nämligen

att 2 mom. skulle utgå,

att 3 mom. skulle erhålla följande förändrade lydelse:

»2:o. Omröstning sker medelst omröstningsapparat eller, där denna ej kan begagnas, medelst namnupprop.

Efter varje omröstning skall till protokollet antecknas omröstningsapparatens upplysningar om antalen 'ja', 'nej', 'avstår' och 'frånvarande'. Om vid den slutliga voteringen i visst ärende sist vid voteringspropositionens godkännande begäran därom framställes av minst $\frac{1}{10}$ av kammarens ledamöter, skall i det tryckta protokollet jämväl antecknas, huru varje ledamot röstat»,

samt att 4 och 5 mom. skulle erhålla ordningsnumren 3 och 4;

2) att alla 4 siffrorna i omröstningstavlans tillkännagivande, och således även de frånvarandes antal, skulle protokollföras.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Reuterskiöld*, *Sandegård*, *Källman*, *Vougt*, *Nordström* i Torsby och *Mosesson* hemställt om bifall till de i punkten 1) av föreliggande motion föreslagna ändringarna av § 11 i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Mosesson**: Då jag, herr talman, i likhet med två kamrater i denna kammare antecknat en reservation till konstitutionsutskottets förslag, anhåller

Ang. upphävande av bestämmelsen om uppresning vid votering inom riksdagens kamrar. (Forts.)
Jag att få säga några ord. Jag skall givetvis inte i likhet med den ärade motionären sätta denna praktiska fråga i sammanhang med några vidlyftiga teoretiska spekulationer, utan ser den allenast såsom en rent praktisk åtgärd.

När vi 1925 fattade beslut om att i stället för den tidsödande omröstningen införa öppen omröstning genom uppresning, uppnådde vi ju därigenom en avsevärd tidsbesparing. Då jag var med bland de sakkunniga för utredning av riksdagens arbetsformer och där fåfängt pläderade för att vi skulle hemställa, att riksdagen måtte införa det elektriska voteringsaggregat, som vi nu ha, var givetvis min tanke att vi därigenom skulle vinna ytterligare tidsbesparing, och att detta dubbla förfarande, som sedan 1925 har förekommit, i och med det samma skulle avlägsnas. Så blev emellertid inte händelsen. Herr talmannen har ju möjlighet att, om han så finner, utan vidare förklara att omröstning skall ske genom användande av den elektriska apparaten, men herr talmannen är väl måhända också i viss mån offer för den allmänna konservatism, som ju utmärker riksdagens ledamöter och som gör, att riksdagen har så svårt att reformera sig själv, och detta medför, att det ofta blir ett dubbelt förfarande.

Jag skulle i detta avseende dock vilja hemställa, huruvida vi inte kunde åstadkomma en förenkling. Innan jag emellertid, herr talman, yrkar bifall till reservationen och slutar, skulle jag vilja framhålla en sak, som kanhända inte är alldeles oväsentlig. Det inträffar ju ibland, att den, som vill gå tillbaka i hävderna och ta reda på, hur många det var som i en kammare slöto upp omkring ett förslag, som varit före, ofta inte får reda på detta, om det inte varit så att händelsevis omröstning ägt rum genom namnuppräknig eller genom användande av aggregatet. Vidare saknar man kännedom om, huru många som voro närvarande i kammaren då det eller det beslutet fattades.

Särskilt under de år, då jag var ordförande i andra kammarens första tillfälliga utskott, förekom det ganska ofta, att man hade fått reda på att en motion i ett visst ämne fallit. Gick man till protokollet fick man se, att den efter votering hade avslagits, men ingen kunde svara på om det var många eller få närvarande vid tillfället.

Det är visserligen en liten kostnad att för varje gång votering äger rum använda det elektriska aggregatet och till protokollet foga ett avtryck av vad tavlorna säga oss, men denna kostnad är så liten att jag tycker det verkligen kunde vara värt att tillämpa denna metod.

Tillåt, herr talman, att jag hemställer, att vi åtminstone vid detta tillfälle få slippa det dubbla förfaringsättet.

Herr Fast: Herr talman! Det är väl när man omvänder sig och ändrar sig, men ibland går det litet väl fort. Herr Lindhagen bekänner själv såsom motionär, att han tillhörde dem, som kämpade emot vid det tillfälle, då riksdagen beslöt införa den elektriska omröstningen. Nu uttalar han sig om denna på det mest lyriska sätt man gärna kan tänka sig, och han säger, att det nuvarande uppresningsförfarandet är som en sorts slumpomröstning.

Man måste dock säga, att detta anknyter i hög grad till de metoder, som man använder i de folkliga församlingarna ute i landet. De ytterligare skäl, som skulle ha tillkommit för att man nu skulle gå till en ändring, äro egentligen inga. Motionären har inte kommit med några sådana, och reservanterna ha i detta avseende ingalunda bidragit. Men jag tror, att det kanske tillkommit ytterligare skäl på den andra sidan, som tala för att man åtminstone inte nu skall vidtaga några förändringar. Jag tillhörde nämligen dem, som när den elektriska voteringen godtogs, ansåg att man nog längre fram borde pröva, huruvida inte även denna skulle kunna ersätta uppresningsförfarandet. Men,

Ang. upphävande av bestämmelsen om uppresning vid votering inom riksdagens kamrar. (Forts).

herr talman, riksdagen har klart sagt ifrån, att den elektriska omröstningen skall ersätta omröstning med namnupprop och icke omröstning, som sker genom uppresning. Gör man ett hastigt överslag, finner man, att inte ens 5 procent av de omröstningar, som ske i riksdagen, företagas genom den elektriska omröstningsmaskinen, utan att man nöjer sig med uppresningsförfarandet. Då måste man ändå säga, att det är den snabbaste metod, som man över huvud taget kan använda, och då frågar jag: Varför skall man då i de 95 procent använda sig av en metod, som tar längre tid i anspråk?

Sedan vill jag bringa i kammarens erinran, att när vi hade att kämpa med motståndet mot den elektriska omröstningsapparatus användande, man sade, att det skulle strida mot grundlagens bestämmelse om öppen omröstning. Det var det starkaste skäl man egentligen hade att komma med. Jag vill gärna medge, herr talman, att för kammarens ledamöter bli dessa taylor åtminstone inte omedelbart så klagörande, att man kan se, hur den ene eller den andre röstat. Jag vill gärna medge, att det t. ex. från läktaren är omöjligt att göra ett sådant konstaterande. Jag sade vid nämnda tillfälle, att man får nöja sig med ett göra konstaterandet efteråt. Men nu vill man gå så långt, att man skall använda den elektriska voteringsapparaten även när något egentligt skäl därtill icke föreligger. Nog måste jag säga, att uppresningsförfarandet ger en tydligare bild såväl för kammarens ledamöter som för åhörarna om hur den ene eller den andre röstat. Något skäl i det avseendet föreligger sålunda icke, utan alla skäl tala i motsatt riktning. Till detta vill jag lägga, att tidpunkten är ganska illa vald vid början av den första riksdagen i perioden. Ungefär en tredjedel av kammarens ledamöter äro nykomna, och nog kunde det ändå vara skäl i att vi åtminstone gäve oss så god tid, att de finge göra sig förtrogna med våra voteringsmetoder, så att de på sakliga grunder kunde bilda sig en uppfattning. Jag vill inte påstå, att den synpunkten är så betydelsefull, att den är avgörande, men det är ett skäl, som talar för att man inte skall brådska.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten vid en annan sak, som är allvarligare, nämligen att det i första kammaren flera gånger hänt, att voteringsmaskinen har klickat. Man har då varit tvungen att utan vidare gå till omröstning med upprop. Det förslag, som här framlägges i motionen och till vilket reservanternas yrka bifall, innebär faktiskt, att om denna maskin skulle på ena eller andra sättet strejka, på grund av något fel i ledningarna eller i maskineriet, komme det att betyda, att vi utan vidare måste ersätta detta voteringsätt med omröstning genom namnupprop. Antag t. ex., att det är sista arbetsveckan. Vi veta ju, att även de bästa av våra tekniska hjälpmedel äro beroende av en del omständigheter, och att de kunna klicka. Antag, att i slutet av riksdagen det blir ett större fel i detta maskineri. Om den föreslagna lagtexten godkännes, så skulle vi faktiskt vid inträffande av sådant maskin-haveri under hela denna tid ha den långsamma anordningen med namnupprop. Jag frågar: Kan det vara rimligt? Har man verkligen avsett, att man, då man ännu inte är säker på att maskineriet är fullständigt felfritt, skall ha en sådan anordning? Jag måste säga mig, att även om vi framdeles — något, varom jag inte vill säga något bestämt — kunna vara beredda att göra en justering på detta område, så finnes det för närvarande sannerligen inte något skäl att göra denna ändring. Och när jag säger det, tillhör jag ju ändå dem, som varit med om att driva fram denna elektriska voteringsmetod.

Jag hemställer sålunda, herr talman, att utskottets hemställan måtte av kammaren bifallas, och vill därtill nämna, att första kammaren redan tagit ståndpunkt i detta ärende och bifallit vad utskottet hemställt.

Herr *Lindmark* instämde häruti.

Ang. upphävande av bestämmelsen om uppresning vid votering inom riksdagens kamrar. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Mosesson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs, jämlikt beslut av herr förste vice talmannen, omröstning medelst omröstningsapparat. Därvid avgåvos 116 ja och 50 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Härpå föredrogos vart efter annat

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om en grundlagsrevision för vakthållning om demokrati i styrelsesättet med mera; samt

statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om försvarsfrågans och fredsfrågans sammanförande till ett odelbart problem.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14.

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väcka motioner angående ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen.

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *F. Domö m. fl.* (nr 84) och den andra inom andra kammaren av herr *Bagge m. fl.* (nr 216), hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning beträffande möjligheterna för ett påskyndat genomförande av den 1936 beslutade försvarsordningen och om framläggande av utredningens resultat och därav betingade förslag för innevarande års riksdag.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 84 och II: 216 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Johan Bernhard Johansson, N. J. Martin Svensson, Borell, Holmström, Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 84 och II: 216 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning beträffande möjligheterna för ett påskyn-

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

dat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen och om framläggande av utredningens resultat och därav betingade förslag för 1937 års riksdag.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Den fråga, som här föreligger till kammarens avgörande, vidrördes redan under debatten om kapitalökningsanslagen, varvid finansministern förmenade, att vår framställning under den punkten inte väl överensstämde med vår framställning i här föreliggande ärende. Det har häremot redan i den föregående debatten från herr Bagges sida anförts, att högern ansett frågan om vår försvarsberedskap vara av den storleksordningen, att den måste gå före alla andra frågor. Detta är orsaken, varför vi till årets riksdag gjort den framställning som här föreligger och ansett oss pliktiga att så göra. Sedan motionen väcktes har ju onekligen en viss skärpning inträtt i fråga om konjunkturläget och därigenom i viss mån försvårats att i forcerad takt erhålla en materielanskaffning, som innebär ett hastigare genomförande av försvarsordningen. Denna skärpning har emellertid i icke ringa grad orsakats av kapprustningen ute i världen, med vilken kapprustning vårt land icke kan tänkas tävla, men den är å andra sidan onekligen ägnad att stärka bekymren för vår nuvarande otillräckliga försvarsberedskap. Det är de farhågorna och de bekymren, som varit bestämmande såväl för högerpartiets motion i frågan som för reservanternas inställning i utskottet, och vi ha inte kunnat anse, att det förtroende till regeringen och dess verksamhet, varom utskottsmajoriteten talar, är tillräckligt för att lugna dessa farhågor, ty med ett dylikt uttalat förtroende ensamt vinner man ingen ökad försvarsberedskap. Vi underskatta icke de svårigheter, som föreligga exempelvis ifråga om industriens nuvarande sysselsättningsgrad, då det gäller att i starkare tempo forcera anskaffningen av materialier. Det borde dock vara förtjänt av en ingående undersökning, huruvida inte en dylik anskaffning skulle kunna ske och borde kunna ske med undanskjutande av annan icke lika nödvändig statlig anskaffning, detta icke minst av det skälet, att en efterblivenhet ifråga om vår nödvändiga försvarsutrustning obestriddligen innebär större risker än ett tillbakasettande av en del andra krav och en del annan beredskap. Jag erinrar i detta sammanhang blott om de brister, som obestriddligen föreligga i fråga om teknisk utrustning för försvaret, och där säkerligen, ja veterligen, vissa möjligheter förefinnas att i ett ökat tempo bättra på denna utrustning. Jag erinrar också därom, att vissa organisatoriska detaljer skulle kunna i en något ökad takt genomföras.

Jag skall inte ingå på och behöver väl inte heller besvara kammaren med någon relation av det nuvarande allvarsfyllda utrikespolitiska läget. Det skulle dessutom vara överflödigt redan av det skälet, att den, som inte själv kan eller vill se allvaret i detta läge, näppeligen låter sig övertyga genom någon än så utförlig relation härav från någon kammarens talarstol. Men säkert är, att inför den över måttan laddade utrikespolitiska atmosfären det lätt kan inträffa en urladdning, då det kommer att i väsentlig mån bero på vår försvarsberedskap, om vi kunna hålla oss utanför och slippa att allvarligt störas av eller att indragas i den urladdningen.

Det är i känslan av detta, som vi ansett oss pliktiga att mana till en ökad takt i fråga om vår försvarsberedskap och som vi framlagt vår motion, och som gör att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Lithander*.

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

Herr Törnkvist: Herr förste vice talman! När utskottet ansett sig inte kunna reflektera på att tillstyrka bifall till den av högerpartiet avlämnade motionen, så bör det ju inte framkalla någon förvåning ens hos motionärerna själva. Om nu ärendet vore av den djupgående och allvarliga beskaffenhet, som kammarens andre vice talman nyss sökte göra gällande, då skulle en bättre klarläggning av problemets olika delar ha åstadkommit i motionen. Motionen rör sig egentligen endast med allmänna talesätt, och när jag nu å ämbetets vägnar nödgades lyssna till andre vice talmannen — och det gör jag alltid med nöje — fick jag även där endast allmänna talesätt. I sak torde nog motionärerna ha samma känsla som vi övriga, att det är svårt att hugga in och peka på, var i den av fjolårets riksdag beslutade försvarsorganisationen något särskilt skall kunna göras av det som motionärerna tänkt sig. Att hos Kungl. Maj:t begära en utredning, som skall vara klar under innevarande riksdag, huruvida försvarsordningens genomförande inte borde påskyndas, det är, mina herrar, att mycket förenkla hela försvarsproblemet, ty en undersökning av vad fjolårets riksdag fastställde såsom organisation, huruvida den i det nuvarande läget bygges upp på ett tillfredsställande sätt organisatoriskt inom en tid, som nu kan anses lämplig, för att klara det problemet fordras nog litet längre tid, än motionärerna tänkt sig, när vi betänka, att riksdagen själv, om ett positivt resultat av en utredning skulle framkomma, också skulle redan i år kunna taga ståndpunkt till detta.

Jag antar, att motionärerna, som jag förut erinrat om, ha en känsla av att det är nödvändigt att hålla sig till allmänna talesätt i detta ärende, vilket de ju också samvetsgrant ha gjort.

I sak ligger det ju, såvitt jag kan förstå, till på det sättet, att i fråga om lantförsvaret är ju organisationen praktiskt taget färdig genom fjolårets beslut och omedelbart träd i funktion med undantag av de stora engångsanskaffningsanslag, som 1936 års riksdag beviljade. De 79 miljoner, som riksdagen i fjol anslag för anskaffning av materiel till armén, uppdelades ju i två stora poster, den ena å 29 miljoner i runt tal och den andra å 50 miljoner i runt tal, som uppdelades, 50 miljonersdelen på 3 år och 29 miljonersdelen på 10 år. Men riksdagen beslöt, att de 50 miljonerna borde kunna tagas i anspråk omedelbart, och den, som vill taga del av årets fjärde huvudtitel, kan där få klart för sig, att redan den 17 juli 1936 — det återfinnes å sidan 112 — anvisade regeringen alla de 50 miljonerna till vederbörande myndigheter. Den materielanskaffning, som man kunde tänka sig att högermotionen skulle anknyta till, den materielanskaffningen som beslöts i fjol i vad gäller de 50 miljonerna, är alltså redan förberedande verkställd i överensstämmelse med det uttalande, som redan i detta sammanhang under fjolårets riksdag gjordes.

I fråga om organisationen av armén kan jag inte se, att det är någonting som återstår, därest man inte proponerar på att redan nu fatta beslut om en annan och utbyggd arméorganisation. I fråga om marinen lär väl även där frågan ligga till på det sättet, att det inte med den stämning, som rådde under fjolårets riksdag med avseende å det marina försvaret, en stämning, som efter allt att döma i år inte blivit mildare utan snarare något skärpt, inte heller i fråga om denna lär föreligga några särskilda utsikter att få något resultat av en snabb utredning sådan som högermotionärerna vilja, att Kungl. Maj:t skulle igångsätta och presentera redan i år.

Så ha vi det tredje nämligen flyget. Där ställer, såvitt jag förstår, den iakttagande människan frågan: Kunna de ansvariga myndigheterna i denna tredje försvarsgren expediera på nöjaktigt sätt de uppgifter de fingo redan genom fjolårets riksdagsbeslut? Jag är övertygad om, att när några år gått till

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

ända och det har blivit möjligt att göra en överblick över de då framgångna resultatena, så lära blickarna komma att bli ganska kritiska och upptäcktsfältet måhända bli ganska stort. Man skall inte begära av en myndighet mer än myndigheten rent mänskligt sett förmår klara under vissa givna förutsättningar. Jag tror inte för min del, att flygförvaltningen kan på ett tillfredsställande sätt reda upp de uppgifter den fick 1936. Det slutliga bedömandet av den saken få de, som leva om ett par riksdagar, göra. Men det lär inte vara med riksdagens intresse förenligt att vidga den uppgift, som flygvapnet fick redan 1936. Vi äro nog tvungna, om vi känna något ansvar inför svenska folkets ekonomi, att i yttersta grad röra oss fram försiktigt inom särskilt denna försvarsgren.

Den ståndpunkt, som statsutskottet sålunda intagit till högermotionen, är icke, mina damer och herrar, ett uttryck för liknöjdhet eller lojhet inför den oro i världen, om vilken andre vice talmannen med rätta erinrat. Redan i fjol åberopades denna oro och den fanns. Jag skall inte ge mig in på att söka bedöma, huruvida oron i år är större än i fjol. Skulle jag avge ett subjektivt omdöme skulle väl detta närmast gå ut på att sikten synes något ha klarnat och att läget för närvarande måhända inte är fullt ut lika kritiskt som det var i fjol. Det är emellertid min personliga uppfattning, som jag nu uttalar, och den som kan vara säker om att motsatsen är det riktigare, må ju deklarerera sin uppfattning. Det är så att statsutskottet har velat fasthålla vid, att riksdagens beslut i förevarande avseende av i fjol var väl övertänkt, och att de föreslagna åtgärderna voro ägnade att tillförsäkra regeringen handlingsfrihet i fråga om en snabb användning av de medel, som anvisades och kunde behöva tagas i anspråk. Vid sådant förhållande är det, mina damer och herrar, svårt att i dessa anspråk på snabbutredning se något annat än ett försök till ytterligare utökning av de bördor som redan lagts på det svenska folket. Jag hemställer, att kammaren måtte finna den ståndpunkt statsutskottet intagit i fråga om de anspråk som här ställts vara den riktiga, och att riksdagen följaktligen i likhet med statsutskottet anser, att, därest den rådande oron ute i världen skulle ta en sådan vändning, att åtgärder utöver dem som dagligdags vidtagas inom förvaltningen äro nödvändiga, fullt förtroende finns för den nuvarande regeringen, vilken såsom rikets exekutiv är utrustad med alla de befogenheter, som överhuvud taget kunna innehavas av ansvariga män i rikets ledning, ett förtroende för regeringen, som jag för min del tycker att även högern borde kunna hysa i det nuvarande läget. En regering löper ju för övrigt alltid vissa risker, om den underlåter något, som rör riktes sannskyldiga nytta.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Den ärade ledamoten av statsutskottet yttrade, att ett avslag på motionen inte behöfve framkalla någon förvåning ens hos motionärerna. Ja, därutinnan har ju herr Törnkvist alldeles rätt då man med majoritetens makt avslår alla våra framställningar. Det torde emellertid kunna hända, att man har en något olika uppfattning om grunden för ett avslag och det befogade i detta, detta helt naturligt beroende på den olika inställning, man intar till frågan som sådan.

Vidare säger herr Törnkvist, att om ärendet varit av den allvarliga beskaffenhet, som vi gjort gällande, skulle vi inte ha nöjt oss med allmänna talesätt utan pekat på mera konkreta behov. Jag vet inte, om herr Törnkvist vill fortsätta det resonemanget, ty det leder därhän, att när vi verkligen peka på konkreta behov, så bör han också vara villig att biträda oss och verka för att hans meningfränder och majoriteten i riksdagen gå in för dessa. Jag kan ju

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

få erinra därom, att vi verkligen pekat på dylika konkreta fall genom yrkandena i en del andra motioner. Men jag går väl inte för långt, om jag nu meddelar, att det synes mig, som om utsikterna i fråga om dessa motioner inte vore ljusare än beträffande denna motion. Följaktligen finns det, vare sig man kommer med ett bestämt konkret förslag, eller man kommer med allmänna talesätt, alltid en möjlighet att avvisa förslaget i och för sig och säga, att det där går ju inte. För övrigt ha vi tidigare här i dag i annat sammanhang påpekat, huru som det inte är möjligt eller ens lämpligt att i vissa fall enskilda motionärer söka framlägga detaljerade förslag, då det ju endast finns en myndighet, som har dylika möjligheter, nämligen Kungl. Maj:t. Detta gäller alldeles särskilt i förevarande hänseende.

Nu säger herr Törnkvist, att om snabba handlingar utöver dem, som dagligdags förekomma, skulle krävas, kommer också Kungl. Maj:t att handla, och att vi därför borde hysa förtroende för Kungl. Maj:t. Jag har emellertid inte skrivit under denna motion och ej heller reserverat mig i utskottet med tanke på att detta skulle kunna innebära något slags misstroende mot Kungl. Maj:t. Jag har nu begärt ordet för att jag känt behov av att framhålla, att i ett fall som detta en hemställan till Kungl. Maj:t inte behöver betraktas som någonting för Kungl. Maj:t ovälkomet utan fastmer såsom ett värdefullt stöd. Jag vill i detta sammanhang med anledning av det nyss citerade uttalandet av herr Törnkvist säga, att när läget blir sådant, att det krävs snabba handlingar, då äro de snabba handlingarna utav den natur, att de ingalunda kunna täcka den försummelse, som man tidigare gjort sig skyldig till genom att inte i tid vidtaga förberedelser och att i tid ha fört fram organisationen till sådan slagkraft, att den är ett verkligt effektivt instrument i regeringens hand. När de verkligt snabba handlingarna behövas, hinner man sannerligen inte med mera än att sätta det förhandenvarande instrumentet i arbete. Man hinner då sannerligen inte verkställa den nödiga upprustningen och den nödiga organisationen. Det är för att förebygga en dylik situation, som vi gjort vår hemställan, ty det kan dock inte förnekas, att den verkligt kritiska perioden just nu kan vara inne. Läget är ingalunda sådant att vi med enbart lugn kunna se hän emot 1946, då den beslutade försvarsordningen i dess helhet skall vara genomförd.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skall fatta mig kort, men jag vill passa på tillfället att avge en deklaration angående det spörsmål, som här diskuteras mellan en utskotts majoritet och en utskotts minoritet. Jag har gjort den erfarenheten i fråga om det här påtalade forcerandet av 1936 års försvarsbeslut, att redan i och för sig en del organisatoriska och industriella omständigheter lägga hinder i vägen för ett snabbare genomförande av detta försvarsbeslut än som vid förra årets riksdag förutsågs. Hithörande problem äro emellertid, såsom statsutskottet också förutsatt, föremål för regeringens ständiga uppmärksamhet. Vissa utredningar pågå sålunda hos militära myndigheter, och innan resultatet utav dessa utredningar föreligga, är det mig inte möjligt att göra något uttalande i frågan, huruvida en forcering kan ske. Huruvida en dylik forcering är påkallad får regeringen pröva med hänsyn till alla på prövningen inverkan omständigheter. Med hänsyn till vad som mycket diskuterats i första kammaren och som jag vet diskuterats ännu mer här, nämligen statsutskottets utlåtande nummer 9, vill jag påpeka, att man därvidlag krävde en

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

takt, som från motionärernas sida ogillades, då det gällde kapitalinvestering i statens affärsdrivande företag. Det kan vid en fortsatt forcering av viss materialanskaffning lätt hända, att allt är klart för vissa statliga verks vidkommande redan den 1 januari 1939. Den mycket skickliga arbetspersonal, som där finns, kommer då att stå på bar backe. Eller också kommer av riksdagen att krävas extra anslag för driftens upprätthållande. Detta är ett exempel på vad man ur olika synpunkter har att pröva.

Jag vill i anledning av vad herr Törnqvist anförde i fråga om rörelsefriheten med anslagen uttala min stora tillfredsställelse över, att regeringen har denna rörelsefrihet. På fråga i första kammaren, huruvida regeringen använt sig av denna rörelsefrihet, får jag förklara, att den så gjort många gånger, och att den i fortsättningen också kommer att så göra.

Detta är, herr talman, vad jag i detta sammanhang har att säga i denna fråga.

Herr Bagge: Herr talman! Jag är tacksam för det uttalande, som herr försvarsministern här gjort. Det är ett mycket värdefullt och nödvändigt komplement till utskottets utlåtande, som ju inte gav så mycket. Statsutskottet har ju bara sagt, att det anser, att ingenting bör sägas, och att ingenting bör göras, därför att vi ju ha en regering och att vi böra ha förtroende för den. Därutöver behövs ingenting. Det vill ju till en mycket stark tro i Israel för att kunna inta en sådan position, även om man har all möjlig égard för den, som nu står för vårt försvarsväsende.

Det förefaller mig något egendomligt, att statsutskottet inte ens har inskaffat några informationer om, vilken regeringens mening är, och vad den i här ifrågavarande avseende gjort. Nu ha vi av försvarsministern, så vitt jag inte missförstod honom, fått höra, att en sådan utredning, som den vi påyrkat i motionen, redan är igångsatt. Därmed ha vi ju all anledning att vara belåtna, men nog kunde det väl ha varit möjligt för statsutskottet att ta reda på den saken. Det förefaller mig nämligen — och därom borde väl alla kunna vara ense — att en begäran om klarhet i fråga om vår försvarsberedskap under den närmaste orosfyllda framtiden är en så pass viktig sak, att det varken kan betraktas såsom ett partipolitiskt drag eller såsom en tom demonstration eller något dylikt, att man framställer en dylik begäran. Den betyder bara, att det är skäligt, att Sveriges riksdag får veta, hur det är ställt med dessa viktiga ting och ingenting annat.

Jag vill också framhålla, att det måhända redan nu är möjligt att komma över en del av de svårigheter, som försvarsministern här talat om. Jag vill i det avseendet bara erinra därom, att första omgången av de värnpliktskontingenter, som försvarsordningen förutsatt, först hösten 1938 bli färdigutbildade, och att de utbildade årskontingenterna först så småningom under en följd av år tillhoppa uppå den styrka, som motsvarar mobiliseringsbehovet. Jag vill vidare erinra därom, att uppsättandet av de nya förband, som enligt försvarsbeslutet förutsatts, nämligen andra luftvärnsartilleriregementet, kustartilleriet på Gotland och flera flygflottiljer ännu inte påbörjats, och att moderniseringen av pansarskeppen enligt gällande plan inte blir färdig förrän 1941, o. s. v.

Den koncentrerung av materialanslagen, som herr Törnqvist här talade om, till de tre första budgetåren, och som beslöts 1936 för arméns och kustartilleriets vidkommande, berörde ju också bara vissa delar av det totala materialanslaget. De återstående delarna av materialanskaffningsanslagen skola alltjämt, trots att de äro av engångsnatur, utgå under *hela* tidsperioden fördelade på årliga poster. Materielen kan sålunda inte ens beställas, förrän dessa årliga poster be-

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

stämtes av riksdagen. Jag förstår mycket väl de svårigheter, försvarsministern här talat om, i fråga om en forcerad användning av anslagen. Men det vore väl ändå bra att kunna få anslagen skjutna så långt som möjligt åt innevarande tidpunkt, så att man inte behövde ha dem fördelade på så lång tid som här förutsattes, utan så att beställningar kunna göras så snart som möjligt, ty den som kommer först till kvarnen den får först mala, såsom det heter.

Det förhåller sig onekligen på det viset, att 1936 års försvarsbeslut i realiteten ännu inte har medfört några större förbättringar i fråga om stridskrafternas värde annat än beträffande viss materielutrustning och en viss kaderökning. Landets försvar har knappast större styrka nu än 1925 års försvarsordning förutsatte; och det kommer att dröja ännu tio år, innan 1936 års beslut blivit genomfört och man sålunda nått vad vi alla med få undantag dock anse nödvändigt. Vi ha ansett det uppenbart, att om blott behövligen anslag beviljades, skulle vissa organisatoriska förändringar kunna genomföras tidigare, och materialanskaffningarna möjliggöras i en snabbare takt än som hittills förutsatts.

Den slutsats som jag sålunda kommer till är den, att det är ofrånkomligt, att riksdagen upplyses om, vad det är Kungl. Maj:t gör och tänker göra i dessa ting, och att det hade varit synnerligen lyckligt, om vi kunnat få en förskjutning av tiderna för anslagen därhän, att beställningarna kunnat göras i så god tid som möjligt.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta mitt anförande med att uttala den vissa förhoppningen, att riksdagen av regeringen på lämpligt sätt kommer att informeras om styrkan av vår försvarsberedskap under de närmaste åren, och om vår krigsberedskap är sådan, som det utrikespolitiska läget enligt regeringens mening kräver.

Herr Törnkvist: Blott ett par ord, herr talman! Herr Bagge kunde ha underlåtit att klandra statsutskottet för bristande intresse för att söka taga reda på hos Kungl. Maj:t, huru Kungl. Maj:t arbetar, om herr Bagge tagit del av fjärde huvudtiteln, innan högermotionen skrevs. Det förefaller nämligen den, som läst motionen, som om så icke varit fallet, och man bör väl kunna begära av varje motionär, att materialet belyses, om man vill ha fram ett visst yrkande. Det hjälper icke, om en partiledare ställer sig bakom motionen. Man måste ändå från även sådant håll kräva, att den grundsatsen upprätthålles. Det är ju så, att statsutskottet skriver icke alltför mycket. Det har sedan länge odlat den diplomatiska metoden att icke släppa från sig alltför många ord. Jag tror emellertid, att utskottet här säger tillräckligt ifrån vad som bör sägas på denna punkt, när man har att göra med en motion, som är mindre saklig än — politisk.

Vad vi fingo veta i denna motion är ju icke mycket, och det blev genom herr Bagges anförande icke någon ytterligare klarhet om dess syfte. Vi ha med stöd av riksdagsbeslutet i fjol och de upplysningar, som äro lämnade under fjärde huvudtiteln, varit på det klara med vad regeringen gör i fråga om utförandet och genomförandet av 1936 års försvarsbeslut. Om detta behöva vi icke skriva i statsutskottets utlåtande, då det återfinnes i akter, som äro tillgängliga för var man.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen Magnusson: Herr talman! När herr Törnkvist klandrade oss motionärer för vårt knapphändiga skrivsätt, borde han å andra sidan visat litet mera återhållsamhet, när han berömde statsutskottet, emedan detta är ännu mera knapphändigt i sitt skrivsätt.

Ang. ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen. (Forts.)

Nu skall jag icke upptaga tiden med någon polemik vidare mot herr Törnkvist utan be att få framföra mitt tack till försvarsministern för den deklARATION, han här lämnat, och vilken, om jag fattade honom rätt, innebar, att en undersökning genom hans och regeringens initiativ igångsatts just för att utreda de möjligheter, som kunna förefinnas för att så snabbt som möjligt genomföra den nya härordningen eller i varje fall för att möjliggöra, att den skall kunna genomföras utan försening. Herr statsrådet lämnade därmed motionärerna ett gynnsamt svar på deras framställning, och för detta ber jag att få framföra mitt tack, och jag tror också, att de övriga motionärerna äro benägna att instämma i detta.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Huru man tolkar vad jag sagt lägger jag mig icke i, utan jag vill upprepa endast, att de problem, som motionärerna beröra, äro föremål för regeringens ständiga uppmärksamhet, och att vissa utredningar pågå hos de militära myndigheterna. När herr Bagge här talade om en så att säga förskjutning av anslagen, vill jag erinra därom, att under fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen med början på sid. 111 längst ned uttalas följande: »Med bifall till detta departementens och sjukvårdsstyrelsens förslag godkände Kungl. Maj:t sedermera genom brev den 17 juli 1936 följande plan», som herr Törnkvist redan talat om, och sedan komma längre ned på sid. 112 följande ord: »Slutligen bemyndigade Kungl. Maj:t genom meranämnda brev arméförvaltningen att redan under budgetåret 1936/1937 efter samråd med t. f. chefen för armén vidtaga erforderliga åtgärder för disposition av de anslagsbelopp å 17,000,000 respektive 16,000,000 kronor, som enligt riksdagens förut omförmälda uttalande voro avsedda att anvisas för budgetåret 1937/1938 respektive budgetåret 1938/1939», vilken plan fanns intagen i riksdagsbeslutet, och den står här också i år. Jag menar således, att det sammandrag, varom herr Bagge talade, är redan gjort av regeringen.

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag vet mycket väl — vilket jag också framhöll i mitt föregående anförande — att 1936 års riksdag gjorde en koncentring av anslag å tillhoppa 50 miljoner kronor på de första tre åren; vad jag i detta sammanhang avsåg var de resterande anslag, som äro uttunnade över hela tioårsperioden, och jag undrar, om det icke kunde vara lämpligt att få en allmän sammanskjutning av dessa anslag, så att man tidigare skulle kunna göra beställningar i den mån, man kan omedelbart använda anslagen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag vill blott hänvisa till vad jag förut sagt om att det på grund av organisatoriska och industriella förhållanden föreligger svårigheter för ytterligare sammandrag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 15.

Vidare föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för inredande av ny sinnessjukavdelning vid centralfängelset i Malmö;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till statens byggnadslånebyrå;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1937/1938 hade Kungl. Maj:t (punkt 25, sid. 39—52, av det vid propositionen under femte huvudtiteln fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden) föreslagit riksdagen att dels till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 5,500,000 kronor, dels ock medgiva, att förre ordföranden i Älvsåkers kommuns hälsovårdsnämnd Albert Ahlberg måtte befrias från honom jämlikt Fjäre häradsrätts utslag den 8 februari 1935 åliggande skyldighet att till Hallands läns hushållningssällskap utgiva ersättning med 2,500 kronor, ävensom att ifrågakarande fordran hos Ahlberg finge avskrivas ur hushållningssällskapets räkenskaper.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t vidare (punkt 4, sid. 10, av det vid propositionen under »Utgifter för kapitalökning. Bil. 4» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden) föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande, väckta den ena, inom första kammaren, nr 144, av herr *P. Verner Andersson* och den andra, inom andra kammaren, nr 303, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen vid anvisande av det under punkt 23 i femte huvudtiteln begärda anslaget till bidrag för främjande av bostadsbyggande på landet måtte uttala, att vid bostadsförbättringsverksamhetens bedrivande företrädet till bidrag skulle avgöras bland annat med hänsyn till sökandens ekonomiska förmåga att på egen bekostnad genomföra förbättringen, samt att vid avgörandet av detta företräde ansökningar, som avsåge lönebostäder och andra bostäder, skulle behandlas såsom en enhet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* väckt motion, nr 76, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 76, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till bidrag till främjande av

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1937/1938 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5,500,000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag såsom kapitalökning för lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, att utgå av lånemedel;

c) för sin del medgiva, att förre ordföranden i Älvsåkers kommuns hälsovårdsnämnd Albert Ahlberg måtte befrias från honom jämlikt Fjäre häradsrätts utslag den 8 februari 1935 åliggande skyldighet att till Hallands läns hushållningssällskap utgiva ersättning med 2,500 kronor, ävensom att statens i samband därmed stående fordran finge efterskänkas och avskrivas;

II. att motionerna I: 144 och II: 303 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herr *Bäcklund* förklarat sig anse, att utskottet bort föreslå en höjning av det under I a) upptagna anslaget med 500,000 kronor samt hemställa

I. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 76 till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1937/1938 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor;

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! I skrivelse av den 15 oktober förra året hemställde statens egnahemsstyrelse, att regeringen av innevarande års riksdag skulle äska ett anslag av 13 miljoner för fullföljande av bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden. Av detta belopp avsåg styrelsen, att 10 miljoner skulle utgöra anslag till bostadsförbättringar och 3 miljoner kronor anslag till nybyggnadslån. Departementschefen och regeringen biträdde egnahemsstyrelsens förslag beträffande nybyggnadslån, men i fråga om anslaget till bostadsförbättringsbidrag begränsade regeringen anslagskravet till 5.5 miljoner kronor. När egnahemsstyrelsen ansåg, att ett anslag av 10 miljoner kronor borde beviljas till byggnadsförbättringsbidrag under nästkommande budgetår, hade givetvis styrelsen grundat detta sitt anslagskrav på den erfarenhet, styrelsen fått av det stora behov av bidrag till bostadsförbättringar, som förefinnes. Detta har egnahemsstyrelsen också framhållit i sin skrivelse.

Att behovet av bidrag till bostadsförbättringar för den fattiga landsbygdsbefolkningen är synnerligen stort, därom råder på alla håll full klarhet. Det är också med anledning av detta förhållande, som jag och mina partikamrater yrkat, att riksdagen, i enlighet med egnahemsstyrelsens förslag, för detta ändamål måtte bevilja ett anslag av 10 miljoner kronor. I sitt yttrande till statsverkspropositionen erkänner också socialministern, att behovet av bidrag till bostadsförbättringar är *synnerligen stort*, för att nu använda socialministerns egna ord. Men omedelbart sedan socialministern gjort detta konstaterande, säger han kort och gott, att han anser sig icke böra ifrågasätta anslag för detta ändamål till hela det belopp, som egnahemsstyrelsen ansett erforderligt, utan begränsar anslagskravet för förbättringsbidrag till 5.5 miljoner kronor, alltså till endast något över hälften av vad egnahemsstyrelsen ansett erforderligt och behövt för detta ändamål. Någon egentlig motivering för sin njugethet på denna punkt har socialministern icke anfört i propositionen.

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

Statsutskottet tillstyrker nu regeringsförslaget och hemställer, att riksdagen skall bevilja ett anslag av allenast 5,500,000 kronor. Utskottet ger i sitt utlåtande åtminstone en liten motivering för sitt ställningstagande i frågan. Utskottet säger sålunda i sitt utlåtande följande: »Med avseende å det motionsvis framställda yrkandet om bidragsanslagets höjning till det av egnahemsstyrelsen begärda beloppet 10,000,000 kronor, vill utskottet erinra, att vad nästa budgetår beträffar viss begränsning av anslaget kan vara motive-rad redan med hänsyn till det allmänna konjunkturen och lämpligheten av viss kontinuitet i byggnadsverksamheten. Genom de anslag», fortsätter utskottet, »å cirka 40,000,000 kronor, som redan beviljats för ändamålet, torde väl också en del av de mest ömmande hjälpbehoven hava kunnat tillgodoses.» Den sista satsen i detta utskottets uttalande belyser ju ganska bra det verkliga förhållandet, nämligen att med de anslag, som riksdagen under årens lopp beviljat för samma ändamål, har hittills endast *en del* av de *mest ömmande* hjälpbehoven kunnat tillgodoses. Detta är så riktigt som det är sagt, och det är just därför, som jag och mina partikamrater ansett, att riksdagen icke bör snåla in på detta anslag, så som regeringen här föreslagit. Man bör också kunna förstå, att statens egnahemsstyrelse vet vad den talar om och icke i *onödan* begär ett anslag på 10 miljoner kronor.

När utskottet här talar om att en begränsning av anslaget kan vara motive-rad med hänsyn till det allmänna konjunkturen, vill jag framhålla, att de, som äro i behov av bidrag till bostadsförbättring, äro i allmänhet människor, som sannerligen icke fått någon nämnvärd vinst av det förbättrade konjunkturen. Det gäller här exempelvis fattiga småbrukare i skogsbygderna och andra lika fattiga egnahemsägare. Det gäller fattiga skogsarbetare på de stora skogsvidderna, som sitta med sina familjer i fallfärdiga och hälsovådliga »egnahemslägenheter». Dessa människor ha sannerligen icke fått sin ekonomi nämnvärt förbättrad genom det goda konjunkturen. Trots dessa lysande konjunkturen ha dessa grupper i många fall icke möjlighet att erhålla arbete under mer än fyra å fem månader under året, och arbetsförtjänsten under denna tid är också synnerligen dålig. Fattigdomen och svårigheterna äro fortfarande lika tyngande för dessa människor. Jag vill sålunda med anledning av statsutskottets tal om det allmänna konjunkturen säga, att det nuvarande goda konjunkturen borde förplikta till beviljande av *större anslag*, för att i större utsträckning kunna förhjälpa dessa fattiga medborgargrupper till människovärdiga bostäder. När statens inkomster på grund av högkonjunkturen flöda på sätt som aldrig tidigare, kan det sannerligen icke vara behövt att på detta sätt knappa in på anslaget till detta verkligen nyttiga och behjärtansvärda ändamål.

På anmodan av egnahemsstyrelsen företogs år 1936 en inventering av sedan år 1934 kvarliggande ansökningar om bostadsförbättringsbidrag, och det framgår av denna inventering, att omkring 10,000 personer, som redan år 1934 fingo sina ansökningar prövade och förklarades vara i behov av bostadsförbättringsbidrag, ännu icke kunnat få dessa bidrag på grund av att alltför otillräckliga anslag beviljats. Vi veta också, att utöver dessa lägenheter, för vilka ansökan på bostadsförbättringsbidrag ingivits 1934, finnas ytterligare flera tiotusental bristfälliga och hälsovådliga lägenheter, för vilkas upprustning bidrag från statens sida är av behovet starkt påkallat. Med kännedom om dessa förhållanden borde statsutskottet ha kunnat gå med på en höjning av det anslagsbelopp, som regeringen här föreslagit. Så skedde förra året, då riksdagen med anledning av en av oss avgivna motion ökade anslaget med 500,000 kronor utöver vad regeringen då ville ge för detta ändamål.

Jag förstår emellertid alltför väl, att mot ett enhälligt statsutskott finns

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
det ingen möjlighet att få riksdagen med på ett bifall till vår motion om ett anslag på 10 miljoner kronor. Även om jag anser — och jag tror också, att större delen av kammarens och riksdagens ledamöter ha samma mening, att det både är möjligt och vore behövt att bevilja detta belopp — förstår jag, som sagt, hur omöjligt det är att nu få bifall till motionen.

Till utskottets utlåtande har emellertid fogats en reservation av herr Bäcklund, vari föreslås en höjning av anslaget med 500,000 kronor. Såsom denna kammares sammansättning nu är beskaffad, borde det väl ändå finnas utsikter till att åtminstone få denna reservation bifallen och därigenom få denna lilla blygsamma förhöjning igenom. Även vid en gemensam votering om detta anslag borde det finnas vissa möjligheter att kunna vinna majoritet för en förhöjning av anslaget.

Som frågan nu ligger till, anser jag mig, herr talman, nödsakad att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag föranledes till några ord i anledning av den föregående ärade talarens yrkande. Jag skall uppriktigt erkänna, att jag skulle ha förstått honom, om han yrkat bifall till sin grups motion, ty den är det någon mening uti. Den innebär nämligen, att man i stället för att taga några särskilda arbetsmarknadspolitiska hänsyn eller hänsyn till ett besluts eventuella inverkan på byggnadskostnaderna skall se till att i så raskt tempo som möjligt få det undermåliga bostadsbeståndet på landsbygden sanerat. Han följer anvisningen från egnahemsstyrelsen och begär alltså i stället för de 5.5 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t äskar, 10 miljoner kronor. Det är klart, att man kan välja mellan två ting, *antingen* säga: vi bry oss icke om vilka verkningar ur vissa synpunkter, ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska, statens ingripande på detta område får, därför att det angelägnaste av allt är att omedelbart få till stånd en sanering i största möjliga utsträckning, *eller också* säga: vi taga hänsyn till vissa andra synpunkter, som regeringen för sin del ansett sig vara tvungen att göra i år lika väl som åren 1935 och 1936. Det vill säga: man slår ut saneringsarbetet på ett större antal år än som skulle vara motiverat av enbart bostadssociala skäl.

Att däremot höja beloppet med en halv miljon kronor, som herr Bäcklund föreslår, det är varken hackat eller malet. Det är ingenting. Det är blott ett litet påbröd, fullkomligt godtyckligt, som ändrar ingenting i, låt oss säga, själva de linjer, som man följer vid saneringsarbetets genomförande.

Jag skulle därför vilja hemställa, att herr Karlsson tar tillbaka sitt yrkande om bifall till reservationen och hellre håller på motionen, ty den är det, som sagt, någon mening med, men med herr Bäcklunds reservation är det absolut ingen mening.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag har alltid hävdad, att regeringens och riksdagens åtgärder för bostadsförbättring ha tillhört de ljusare sidorna av den s. k. kohandeln. Ur den synpunkten är det klart, att jag icke kan finna något anslag för stort, även om jag icke ansett det vara lämpligt att avge någon särskild motion i frågan. Det var emellertid icke detta, som föranledde mig att begära ordet.

Jag framförde i fjol vid behandlingen av dessa frågor en del synpunkter på det rent tekniska användandet av de stora belopp, som riksdagen ställer till förfogande för bostadsförbättringsändamål. Jag anförde därvid en detaljkritik, som väsentligen gick ut därpå, att själva det byggnadstekniska förberedelsear-

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
betet icke höll jämna steg med de strävanden i övrigt, som göra sig gällande för att åstadkomma en bättre bostadsstandard. Jag begärde i dag närmast ordet för att påminna om detta på grund av ett uttalande, som i går gjordes på ledande plats i en av de största huvudstadstidningarna, och jag kan icke neka mig nöjet att anföra ett par citat ur detsamma. I denna tidning — det var för övrigt Stockholmstidningen — skrives bland annat följande:

»Som det nu är fortgår bostadsförbättrandet i former, vilka tekniskt sett bära slentrianens och den döda konservatismens signatur. Detta gäller främst landsbygden, men även i viss mån den anspråkslösare förstadsbebyggelsen.» Tidningen ger sedan exempel på de punkter, där den anser, att brister föreligger, och skriver följande: »Den statsunderstödda byggnadsverksamheten i vårt land är vanligen uppdelad i så små företag, att dessa äro tvingade att acceptera vad som finns och icke själva mäktat att tekniskt undersöka sina problem. Ett av de vanligaste felen, som framkallas av denna brist på sakkunniga direktiv, är att byggnadskostnaden placeras fel i byggnaden. Stora summor läggas i grunden, mellanväggar i källaren och för stor virkesåtgång i väg-garna i stället för att användas till ett tidsenligt köp, inköpande av en vatten-pump, anläggning av ett bad- eller duschrum eller dylikt. Mycket vanliga misstag äro de som begås i den värmetekniska detaljen, där konservatismen envisast gör sig gällande. Slutligen händer det icke sällan, att även nyuppförda ekonomibyggnader utdömas av sakkunskapen därför att felaktigt material och felaktiga konstruktioner använts.»

Ungefär på samma sätt framförde jag i fjol vissa synpunkter på det sätt, varpå man använder de stora anslag, som riksdagen ger. Vid årets riksdag har jag också väckt en motion, där jag framförde önskemål om att man närmare skulle utreda bland annat dessa byggnadstekniska problem, vilket är av utomordentlig vikt, om man skall kunna få ut så mycket som möjligt av dessa medel. I det utlåtande, som avgavs av utskottet i anledning av denna motion, hänvisades till att bostadssociala utredningen kommer att närmare befatta sig med även dessa frågor i ett betänkande, som just nu förberedes och snart är att vänta. Jag hoppas, att det icke skall dröja länge, innan detta betänkande föreligger och innan även regering och riksdag tar itu med dessa rent byggnadstekniska frågor, frågan om att göra dessa bostadsförbättringar och nya bostäder så ändamålsenliga och dugliga som möjligt för de hjälpbehövande.

Det var dessa synpunkter, som jag här ville passa på att framföra. Jag hade lika väl kunnat göra det vid vilken som helst av de tidigare betänkanterna om bostadsförbättring, men jag tyckte, att det passade att framföra det här.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall med några ord be att få belysa utskottets ställning i denna fråga. Om kammarens ledamöter uppmärksamt läsa igenom utskottets motivering för dess ställningstagande, skola ni finna, att utskottet hänvisar icke blott till konjunkturläget — jag skall strax återkomma till vad vi mena med detta — utan även till lämpligheten av en viss kontinuitet i bostadsförbättringsverksamheten. Det ligger häri ett halvt och kanske till och med ett helt löfte om att vi för vår del önska fortsättning, så länge behov föreligger av anslag på detta område, och det kommer det nog att göra ganska länge, såvitt jag förstår, ty man kan icke i ett slag tänka sig en fullständig sanering av bostadsbeståndet.

Vad vi mena med vår hänvisning till det allmänna konjunkturläget är helt enkel, och det tycker jag, att herr Hagberg borde tagit fasta på, att i stora delar av vårt land är det mycket ont om hantverkare, som verkligen kunna utföra sådana arbeten. Skall man istället anlita — ursäktat uttrycket — kläpare, blir det tekniska utförandet ännu mycket sämre än det varit tidigare.

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

Vad det tekniska utförandet beträffar, skola vi komma ihåg, att missförhållandena på detta område ha varit så pass skriande, att det icke alltid varit fråga om att bygga om och modernisera bostäder utan om att iordningställa och göra beboeliga de bostäder, som finnas. Under sådana förhållanden måste ju vederbörande taga hänsyn till, för att använda ett uttryck, som man hör ibland, vad som på orten allmänligt brukligt är, och såvitt min bekantskap med landsbygden icke är alltför bristfällig, tror jag mig våga utgå ifrån, att det är ganska sällsynt, att man i en liten stuga i skogen inrättar sig med vare sig badrum, så bra det än är, eller centralvärme, som också är utmärkt bra, utan vederbörande bliva utomordentligt nöjda, om de kunna få några hundra kronor för att göra bostaden dragfri och någorlunda trevlig invändigt och förbättrad exempelvis genom inköp av bra kokspis eller dylikt.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att genomsnittet av de bidrag, som utgå, rör sig mellan 700 och 800 kronor, och då förstå kammarens ledamöter alltför väl, att det icke kan bli fråga om några stora saker, utan det blir helt enkelt fråga om sådant, som anges av anslaget beteckning, eller »bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden». Man måste komma ihåg, att med hänsyn till hur dåligt det för närvarande är, måste första etappen bli att förbättra det, som finns, och först nästa etapp blir att bygga nya och moderare och i alla avseenden bättre bostäder.

Jag vill ha sagt till kammarens protokoll, att när vi hade en föredragande från egnahemsstyrelsen på fjärde avdelningen, var denne naturligtvis mer än villig att vitsorda det stora behovet, men han måste också erkänna, att det fanns vissa svårigheter att få arbetet utfört i den raska takt, som man egentligen skulle önska, just därför att det rådde brist på för detta arbete yrkesskickliga arbetare i många delar av vårt land.

Det är slutligen ytterligare en sak, som jag kanske skall påpeka i detta sammanhang, och det är, att jag tror icke, att vi skola hänge oss åt den uppfattningen, att kammarens sammansättning inverkar på möjligheten att bevilja anslag av skattemedel, vilket det ju här är fråga om beträffande det stora anslaget på 5,500,000 kronor. Vi få nog litet till mans så småningom lära oss, att det är nödvändigt att inrätta sig efter avvägningens svåra konst och försöka få fram ett genomsnitt, som kan tillfredsställa något så när ur olika synpunkter. Det är detta, som herr statsrådet och utskottet ha gjort, herr talman. Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Jag förstår till viss del herr statsrådets uppfattning, att det yrkande, som på denna punkt framförts av herr Bäcklund, icke är mycket bättre än utskottets förslag, eftersom det bara gäller en ökning av anslaget med 500,000 kronor. Jag måste emellertid säga, att jag för min del har alltid i denna kammare sökt följa den principen, att då det icke går att få det bästa, så röstar jag för det, som jag tycker är näst bäst, och kan jag icke få det hela, röstar jag för de smulor, som jag möjligen kan uppnå. I så fall måste jag också säga mig, att 6,000,000 kronor till bekämpande av dåliga bostadsförhållanden är alltid något bättre än 5,500,000 kronor. Det är dock en halv miljon kronor mera, och det är i alla fall pengar.

Jag vill dessutom säga, att jag tycker icke, att herr statsrådet skulle behöva känna sig på något sätt missnöjd med att riksdagen eventuellt gör en så pass liten ändring i förslaget som en höjning av beloppet med 500,000 kronor.

Det är emellertid icke detta, som föranleder mig att yrka bifall till herr Bäcklunds reservation, utan det är den omständigheten, att herr Bäcklund i sin reservation synes vilja antyda, att det ökade anslaget i första hand bör komma de barnrika familjerna till godo. Jag måste säga, att är det några hem, för

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
vilka man bör göra något för att förbättra bostadsbeståndet, så är det sådana hem, där det finns barn, ty där är hälsofaran störst.

Jag har dessutom ett ytterligare skäl för att yrka bifall till det större anslaget, och det är, att i det län, som jag representerar här i riksdagen, existera på detta område förhållanden, som jag skulle vilja beteckna såsom skriande. Särskilt i de inre delarna av länet, i finnbygden, finns det bostäder, om vilka jag skulle vilja fälla det omdömet, att de äro icke blott bristfälliga utan överbristfälliga. Där är snar hjälp dubbel hjälp. Där uppe frodas tuberkulosen. Herrarna veta mycket väl, att Norrbotten är det mest tuberkulostyngda länet i hela landet, och i en effektiv kamp mot tuberkulosen är en förbättring av bostäderna något, som främst bör komma till användning. Det har också från finnbygden gjorts en framställning till Kungl. Maj:t med begäran, att — trots det att framställningar om anslag icke ha förelegat från början — det likväl skall bli möjligt att fortast få anslag för att förbättra de oerhört usla bostadsförhållandena. Jag resonerar nu på det sättet, att kunna vi få dessa ytterligare 500,000 kronor, så kan det kanske finnas större möjligheter för Kungl. Maj:t att hjälpa människorna där uppe.

Från denna utgångspunkt, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till herr Bäcklunds reservation.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag har ju icke precis anledning att uttala någon förvåning, men jag vill uttala ett beklagande av att herr socialministern behandlar en fråga som denna på det, jag skulle vilja säga, något flabbiga sätt, som han nyss gjorde. Socialministern tyckte icke det var någon mening i att biträda ett yrkande om höjning av anslaget med 500,000 kronor, utan skulle det vara någon mening med ett yrkande, så skulle jag vidhålla yrkandet om ett anslag på 10,000,000 kronor. Socialministern vet allt för väl att som denna fråga efter den förberedande behandlingen ligger till, så finnes ingen utsikt att nu få ett bifall till ett yrkande om ett anslag av 10,000,000 kronor, men möjligen till yrkandet om en höjning av anslaget till 6,000,000 kronor. I detta socialministerns yttrande ligger därför ingen allvarlig mening att tjäna saken, vilket är i hög grad beklagligt.

Den, som känner till hurudana förhållandena äro ute i bygderna, vet, att många fattiga familjer bo i fullständigt fallfärdiga och hälsovådliga bostäder. Den, som liksom jag deltar i det kommunala arbetet och som ser, att det på grund av anslagens knapphet icke finns någon möjlighet att hjälpa dessa stackars människor, ser på dessa frågor på ett annat sätt än herr Möller på statsrådsbänken. Om jag tar min egen hemkommun, så ha vi där en massa ansökningar om förbättringsbidrag, som vi ingenting ha kunnat göra åt. Pondera att riksdagen anslår 500,000 kronor till, utöver vad statsutskottet föreslår, och man kanske kunde få 20,000 eller 25,000 kronor mer i en kommun, där det finns ett stort bestånd av dåliga bostäder, så är det en sak, som vi icke kunna se så där likgiltigt på, som herr socialministern synes göra.

Ser man efter hur det i verkligheten ligger till, och vet man, som jag framhöll i mitt första anförande, att det för närvarande finns omkring ett tiotusental ohjälpta kvar av de år 1934 anmälda, då måste den, som vill se allvarligt på denna fråga, göra allt vad han kan för att åtminstone få någon förhöjning av anslaget. Jag är också övertygad om att därest riksdagen går in för ett bifall till reservationen, så kommer detta att hälsas med tillfredsställelse ute i bygderna.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till herr Bäcklunds reservation.

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag måste begära ordet en gång till för att lägga till rätta en missuppfattning av herr Hage om vad herr Bäcklunds reservation betyder. Det är så långt ifrån att han har velat främja särskilt de barnrika familjernas bostadsförhållanden genom sin reservation, att han i stället — det kan säkert intygas av dem, som deltagit i utskottsbehandlingen — har sagt, att på grund av att barnrika familjer skola ha företräde i enlighet med fjolårets direktiv, som tillkommo på förslag av befolkningskommissionen, så bör anslaget ökas för att hjälpa de andra. Detta var herr Bäcklunds motivering i utskottet. Om han har sagt något annat vid något annat tillfälle, känner jag verkligen icke till, men jag skulle icke tro det. Herr Hages motivering var sålunda icke särdeles hållbar. Även majoriteten ansåg, att också om de barnrika familjerna skulle ha visst företräde, vore det fullt ut lika behjärtansvärt att ge anslag till andra behövande hem.

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag begärde ordet närmast i anledning av en anmärkning mot mig i herr Andersons i Råstock första anförande. Av hans uttalande fick jag den uppfattningen, att han icke klart hade uppfattat vad jag menat med min kritik. Jag avsåg icke frågan om hur arbetarna fullgöra de byggnadsuppgifter, som de ha sig ålagda, utan jag syftade väsentligen på hur statsmakterna centralt förbereda dessa bostadsförbättringsåtgärder. Jag anser det riktigt såsom påpekats i Stockholmstidningen, nämligen att frågan om de byggnadstekniska förberedelserna och utredningarna bör få stå tillbaka. Herr Möller behöver i och för sig inte skämmas för att han ställt de sociala synpunkterna i förgrunden, ty det är alldeles givet att han måst göra detta. Jag menar emellertid, att man parallellt med detta försök måste få till stånd så grundliga tekniska förberedelser som möjligt. Det är min mening att det därvidlag skett försummelse. Det är också min mening, att man bör gå minsta motståndets väg, när man genomför dessa bostadsförbättringar. Enligt min mening skulle man vid en undersökning på detta område finna, jag vet inte om jag använder ett för starkt uttryck när jag säger rent skandalartade förhållanden. Det finns till exempel i Stockholm hus för barnrika familjer med hyresgäster, som inte alls kunna betecknas såsom barnrika. Det är näppeligen i enlighet med regeringens och riksdagens vilja, att frågan skall behandlas på detta sätt.

På grund av de brister, som jag sålunda ansett föreligga, har jag, herr talman, velat rikta vederbörandes uppmärksamhet även på denna sida av saken.

Herr **Österström**: Herr talman! Det är ju inte tu tal om att detta är en utomordentligt behjärtansvärd sak med ett ändamål, som riksdagen såsom sådan oavsett partiuppfattningar under åtskilliga år gått in för. Det finns sålunda ingen anledning för mig att ta till orda just nu i fråga om det behjärtansvärda i denna sak. När jag emellertid hörde herr Karlsson i Grängesberg rikta sitt skäliga våldsamma anfall mot herr socialministern, måste jag, utan att likväl på något sätt falla herr socialministern i ämbetet, då det gäller att försvara sig själv, med den erfarenhet jag har om innehållet i en del av handlingarna i detta ärende och som det kommit på den nuvarande socialministerns lott att föra ut i praktiken, säga, att herr socialministern verkligen kan ta all kritik, som kommer från detta håll, med ro. Han har mig veterligen — och jag känner denna fråga ganska väl — ingenting försummat, och han har i här ifrågavarande avseenden ingenting att ta åt sig av denna kritik. De förnärmelser, som han här alldeles nyss varit utsatt för,

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
ber jag att för min ringa del så bestämt som det är mig möjligt, få reagera emot.

Vad nu herr Hagberg i Luleå närmast påtalade var detta, som kommit in i diskussionen på senare tid och blivit mera uppmärksammat än förut, då det behandlades mera så där i förbifarten, nämligen att man, när det gäller bostadsförbättringen på landsbygden, har gjort sig skyldig till vissa försyndelser, i det att man inte kopplat in byggnadsteknisk sakkunskap. Därvidlag glömmes man emellertid bort, hur hela denna fråga måste turneras från början för att det skulle bli någonting av. Saken låg på sin tid till på det sättet, att projektet om en bostadsförbättring på landsbygden måste pressas fram på några korta veckor i den utredning, som sysslade med denna fråga. Det var möjligt att få fram propositionen till riksdagen så tidigt som skedde endast tack vare att socialministern — då som nu — visade sitt livliga intresse för och behjärtade dessa synpunkter. Om han skulle ha gjort vad nu från några håll anmärkts på såsom en försummelse, nämligen att han inte kopplat in en byggnadsteknisk utredning i sammanhanget, var tro herrarna egentligen, som äro så radikala och som helt säkert också anse er gagna saken som sådan, att vi just nu skulle stå i denna fråga? Jag talar alltjämt om bostadsförbättringen på landsbygden. Det är inte något vidlyftigt företag att sanera bostadsbeståndet på den svenska landsbygden från att ha varit av rent undermåligt slag till en någorlunda dräglig standard. Därtill behövs inte, och det säger jag rent ut, en byggnadsteknisk sakkunskap inkopplad på detta område, såsom man i diskussionen på sista tiden velat göra gällande. Uti allt väsentligt har denna bostadsförbättring på landsbygden utan att man gjort någon vidlyftig bostadsteknisk utredning genomförts på ett nästan idealiskt sätt. Att det sedan i det enskilda fallet glappat är självfallet, men detta skulle ha inträffat, även om man haft en aldrig så ståtlig utredning med byggnadsteknisk sakkunskap till sitt förfogande under de sist förflutna 4 à 5 åren, under vilka denna välsignelsebringande verksamhet pågått. Jag vågar sålunda bestämt garantera, att någon försummelse härvidlag inte förekommit.

Blir det åter fråga om möjligheten och önskvärdheten utav att en nybyggnadsverksamhet på landsbygden av stor omfattning, och där staten skall nödgas träda till med bidrag, så är detta en sak varom jag i detta sammanhang inte vågar uttala mig i detalj. Om man tar upp detta projekt såsom någonting lämpligt och möjligt att genomföra, så är detta en sak som ligger till på ett annat sätt än den nu förevarande frågan. Jag är emellertid övertygad om, att, därest så kommer att ske, all den hänsyn kommer att tagas av statsmakterna som överhuvud taget är möjlig och behövlig. Påpekanden, som i det sammanhanget kunna göras, kunna ha sakligt värde endast under den förutsättningen, att vi inte äro impertinenta i detta ords sämsta mening utan att vi se objektivt på problemet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag kanske inte har någon anledning att yttra mig vidare i denna sak, men då herr Karlsson i Grängesberg visst tog illa upp vad jag sade i mitt första anförande, må det tillåtas mig att säga några ord.

Jag tycker inte att det är befogat, att man tar illa upp vad jag sade. Förhållandet är ju dock det, att om jag tar med siffrorna för nästa budgetår, så har det allt som allt beviljats omkring 45 miljoner kronor enbart för detta ändamål. Härtill kommer flera miljoner, som beviljats särskilt till förbättrandet av lantarbetarnas bostäder. Det har alltså under en jämförelsevis kort tid rört sig om mycket, mycket betydande belopp.

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att denna bostadssanering inte utan vidare kan bedrivas i hur snabb takt som helst. Jag tror inte, att jag lämnar någon felaktig uppgift om jag påstår, att den beslutade förbättringen av många bostäder måste uppskjutas under en ganska lång tid av det enkla skälet, att det inte finns tillräckligt med folk, som kan utföra arbetet. Jag tror, att detta är det faktiska läget i dag. Jag upprepar, att man för att bryta ner alla hinder naturligtvis kan bevilja mycket stora belopp, men däremot bestrider jag mycket bestämt, att en halv miljon kronor mer eller mindre är avgörande för den takt, i vilken arbetet är avsett att bedrivas.

Vad frågan om de byggnadstekniska förhållandena beträffar är det åtminstone min åsikt, att man bör ta upp till en undersökning, i vad mån man genom bättre råd och anvisningar kan råda bot på hithörande missförhållanden. Jag tror ingalunda, att det behövs någon så konstig apparat för att kunna åstadkomma någonting på detta område. Det är naturligtvis önskvärt, att en utveckling som tar sikte på att de, som bo i dessa hus, så snart som möjligt skola kunna få det bättre än förut, men detta betyder inte, att jag för min del skulle hysa den misstanken, att vad som hittills gjorts inte är bra nog. Det betyder bara, att det måhända inte är uteslutet, att på detta område på vissa punkter skulle kunna göras bättre. Det är emellertid en sak, som redan är föremål för vederbörlig uppmärksamhet. I socialdepartementet föreligger en framställning bland annat från Förbundet för hembygdsvård, vilket förbundet tagit upp dessa frågor till behandling. Jag tror, att dessa undersökningar ganska snart skola leda till ett resultat.

Jag tillåter mig nu endast hemställa till kammaren, att den ville bifalla vad statsutskottets majoritet föreslagit.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag uppkallades av det påstående, som herr Hagberg gjorde, när han talade om den verksamhet staten stöder på här ifrågavarande område. Jag ber att bestämt få säga ifrån, att i vad det gäller den verksamhet som avser städer och stadsliknande samhällen, så äro varken de bostäder, som finnas tillgängliga i den öppna marknaden och som tillkommit genom s. k. tertiärlån, eller de fastigheter, som uppförts för barnrika familjer, i avsaknad av de moderna tekniska anordningar, som herr Hagberg här efterlyste.

Såvitt angår förhållandena på landsbygden, vilka på sista tiden debatterats i pressen, så har man vid sitt ställningstagande därvidlag att lägga märke till att det avser en ökad statlig verksamhet utav ungefär samma karaktär som hittills kännetecknat den byggnadsverksamhet, som går ut på att bereda barnrika familjer i städerna lämpliga bostäder. Det är ju självfallet, att i fråga om denna verksamhet större tekniska krav komma att resas än när det gäller utlämnandet av s. k. förbättringslån.

Herr Hagberg sade också i sitt sista anförande en sak, som var av den karaktären, att jag undrar, om herr Hagberg med sitt yttrande syftade ända därhän — så fattade emellertid jag honom — att det i Stockholm uti de hus, som äro avsedda för barnrika familjer, finns hyresgäster, vilka inte alls kunna anses såsom barnrika. Vill herr Hagberg emellertid med sitt anförande endast göra gällande, att man uti vissa av dessa hus har följt riksdagens direktiv om en uppblandning av barnrika familjer med familjer utan barn, så är ju därvidlag ingenting att tillägga. Menar åter herr Hagberg med sin erinran, att uti dessa hus bo familjer med statligt bidrag till sina lägenheter, vilka icke kunna anses såsom barnrika, så ligger däri en fruktansvärd anklagelse mot de kommunala myndigheterna i Stockholm. Så vitt jag haft möjlighet att kontrollera förhållandena är ett dylikt påstående inte med

Ang. anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
sanningen överensstämmande. Jag tycker, att när det gäller en verksamhet sådan som denna, som ju kan ha sina brister, och där det gäller att på olika områden experimentera sig fram, man inte skall rikta så överdrivna erinringar som herr Hagberg i sitt sista anförande framställde. Genom ett sådant handlingssätt främjar man ingalunda ett fortsatt samhälleligt stöd åt människor, vilka så väl behöva det.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 17.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för lantarbetarbostäder, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 18.

Ang. anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1937/1938 hade Kungl. Maj:t (punkt 7, sid. 11—16 av det vid propositionen under »Utgifter för kapitalökning. Bil. 4» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden) föreslagit riksdagen dels såsom kapitalökning för fonden för låneunderstöd till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor; dels ock medgiva, att lån med anlåtande av nämnda anslag finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet av departementschefen förordade grunderna.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

a) såsom kapitalökning för fonden för låneunderstöd till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) medgiva, att lån med anlåtande av nämnda anslag finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet av departementschefen förordade grunderna.

Reservation hade emellertid anmälts av herrar *Johan Bernhard Johansson, N. J. Martin Svensson, Holmström, P. E. A. Jonsson, Hörstadius, Magnusson* i Skövde, *Persson* i Falla och *Bergvall*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Jag har lovat att fatta mig synnerligen kort i detta ärende, ehuru det här gäller en alldeles ny verksamhet på bostadsproduktionens område.

Som kammaren behagade finna föreligger här förslag att lämna ut lån

Ang. anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. (Forts.)
ovanpå den kredit, som kan anses vara någorlunda säker vid finansierande av bostadsbyggandet. Jag skulle kunna finna det lämpligt att gå in för en dylik verksamhet, därest ställningen på bostadsproduktionsmarknaden vore sådan, att verkligen stimulerande åtgärder behövde vidtagas. För närvarande är emellertid förhållandet detta, att bostadsproduktionen, såsom också utav statens byggnadslånebyrå påpekats, är fullt tillfredsställande även när det gäller mindre lägenheter av det slag som man här avser att åstadkomma. Förslaget innebär nämligen, att staten skall träda emellan och lämna fyllnadslån liggande mellan 70 och 85 procent av byggnadsvärdet, en låneverksamhet, som ur olika synpunkter måste anses synnerligen riskfylld. Jag kan inte heller dölja för mig, att risk föreligger för att en dylik långivning skall kunna föranleda vissa spekulativa tendenser i fråga om bostadsbyggandet. Det förhåller sig nämligen så, att om ett lånegivande företag har vetskap om, att det ovanpå en upplåning av 60 å 70 procent kan väntas ett fyllnadslån av en annan långgivare så behöver man inte med samma noggrannhet granska, att man håller sig inom dessa 60 å 70 procent av verkliga värdet. Ty man har ju alltid den garanti, som ligger däruti att den långgivare, som har en inteckning liggande ovanpå bottenlånen, alltså tertiärlånegivaren, har allt intresse av att vid tvångsförsäljning bjuda över tills den som har bottenlånet fått sin lånesumma täckt. Det är alldeles givet, att detta kommer att innebära ett synnerligen starkt spekulativt moment, och att det alltså är en låneverksamhet, som inte är fotad på fullt sunda principer och som därtill under nuvarande förhållanden inte är nödvändig. Av den anledningen ha vi högermän jämte en representant från folkpartiet reserverat oss i utskottet, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag måste säga, att herr andre vice talmannen gjorde sig skyldig till någon överdrift när han sade, att den här långivningen är särskilt riskfylld och dessutom förenad med starka spekulativa moment. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på vad utskottet skrivit, vilket ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att denna långivning endast har avseende å bostadsföretag med allmännyttigt syfte. Bland annat pekar man därvidlag på de kooperativa byggnadsföreningarna och sammanlutningar av liknande karaktär. Jag vågar säga, att om man nu håller i minnet, att vederbörande för att överhuvud taget kunna komma in i en dylik förening såsom delägare själv måste göra en insats vare sig av egna besparingar eller på annat sätt till ett visst belopp, så löper långgivaren mycket mindre risk än som annars är vanligt. Ty det finns enligt min erfarenhet ingenting som människor äro så rädda för som att förlora det de mången gång under stora försakelser lyckats spara ihop.

Anlägger man denna synpunkt på frågan, kanske man också kan anlägga en annan, nämligen den att dessa lån äro avsedda såsom ett litet handtag åt sköt samma och ordentliga människor, som vilja skaffa sig en egen bostad.

Jag kan ej se annat, än att det är fullt förklarligt, ja till och med riktigt ur statsmakternas synpunkt att stödja en sådan verksamhet, och man må säga vad man vill om dylika byggnadsföretags verksamhet tidigare, att de byggt för trångt och ej anpassat sig efter det verkliga behovet av rymliga bostäder, så är det dock så, att man numera fått uppmärksamheten fäst på det förhållandet och är på väg att åstadkomma en ändring till det bättre. Utskottet har också strukit under dessa synpunkter genom att säga, att syftet framför allt är att framskapa rymliga bostäder för mindre bemedlade till överkomliga hyrespriser.

Ang. anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. (Forts.)

Jag sade i utskottet, och jag kan gärna säga det här, att jag tror, att ej blott H. S. B:s utan också den privata byggnadsverksamhetens arkitekter och planlösare, om jag får kalla dem så, hade gott av, om de litet närmare toge reda på vad husmödrarna för sin del hava för anspråk på köksutrymmen och dylikt. Jag vet, att man åtminstone bland åtskilliga av de kooperativa företagen numera kommit till insikt om att man ej blott har att anlita en arkitekt eller en byggmästare för att åstadkomma en bra planlösning utan att man också måste ha tillgång till den erfarenhet, som husmödrarna äga om vad som är behöfligt, för att göra en lägenhet trevlig och ändamålsenlig.

Jag begår väl ej för stor indiskretion, om jag säger följande. När vi kommo till slutet av överläggningen på fjärde avdelningen, var det fråga om huruvida det skulle bli alternativ eller avvikande mening. För att det skall bli alternativ, så att man kan få anlita utskottets eller avdelningens respektive kanslier, är det nämligen praxis, att det måste vara åtminstone två medlemmar, som vilja gå in för alternativet. Här var verkligen tveksamheten så pass stor, att det hängde på att här, att det endast blivit avvikande mening. Ni förstå då, att det åtminstone bland åtskilliga av reservanterna funnos ganska stora sympatier för utskottets förslag. Jag kan ej tala tydligare, och jag vill framför allt ej tala tydligare. Jag får därför, herr talman, nöja mig med vad jag sagt och yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag blev förvånad över ett yttrande av kammarens andre vice talman. Det var, när han sade, att detta anslag *ej var behöfligt*. Om jag ej haft anledning att taga den allra största hänsyn till arbetsmarknadspolitiska skäl, skulle jag ej tvekat att ur sociala synpunkter begära ett mycket större anslag till tertiärkredit än det, som nu äskas.

Jag trodde, att man så småningom i den svenska riksdagen kommit till en ganska allmän insikt därom, att bostadsstandarden för mycket stora delar av vårt folk är otolerabelt låg. Vi ha nyss behandlat ett anslag på 5 miljoner kronor, därvid man utan vidare erkänt, att staten bör skänka bort pengar till enskilda små fastighetsägare, för att de på det sättet skola bli i stånd att förbättra sina bostäder. Det är möjligt och kanske sannolikt, att de bostadssociala förhållandena åtminstone i allmänhet äro sämre på landsbygden än i städerna. Men det finns där — och de som tvivla, hänvisar jag till rapporter och berättelser från stadsläkare och bostadsinspektörer, som fullkomligt klargöra detta, för att ej tala om de allmänna bostadsstatistiska utredningarna — det finns i många städer människor som bo i bostäder, vilka stå långt under dem, som rimligen kunna betraktas som människovärdiga. Ur den synpunkten skulle det alltså vara behöfligt med krafttag av helt annan storleksordning än det här är fråga om.

Det enskilda och spekulativa bostadsbyggandet kan egentligen ej göra något åt den bostadssociala frågan. De enskilda måste bygga bostäder, som äro tillräckligt billiga, för att fattigt folk skall kunna betala hyrorna för dem. Det ligger i sakens natur, och det är naturligtvis en anledning till att så orimliga förhållanden råda i våra samhällen, att över hälften av städernas befolkning bo i enrumslägenheter. Jag har betraktat det som en ganska naturlig sak, att samhället ägnar större uppmärksamhet än tidigare åt sådana missförhållanden och griper in för att söka åstadkomma en allmän förbättring av bostadsstandarden för de fattigaste människorna i vårt land. Men då måste detta uppenbarligen också gälla städerna.

Nu har jag emellertid ej vågat, om jag så får uttrycka mig, för riksdagen utveckla ett verkligt program på detta område, därför att jag ju måste erkän-

Ang. anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. (Forts.)
na, att det finns faror förbundna med ett alltför starkt stimulerande av bostadsbyggandet för närvarande. Vi ha redan höga materialkostnader, och vi ha nästan brist på yrkesskickligt folk på detta område. Det är sådana omständigheter, som tvinga mig att väsentligen ur rent arbetsmarknadspolitiska synpunkter men också med hänsyn till byggnadskostnaderna åtminstone för närvarande begränsa mina anspråk på sätt som skett. Jag har resonerat på det sättet, att å ena sidan måste staten visa sitt intresse för denna fråga men att å andra sidan ingripandet ej skall vara av en karaktär, som ger anledning till verkligt berättigade farhågor, och det är därför, som jag begränsat förslaget till att avse ett anslag om endast en halv miljon kronor. Man kan beräkna, att för detta belopp kan det byggas nödiga bostäder till en sammanlagd kostnad av omkring 3 miljoner kronor. Då man vet, att i bostadsproduktionen investeras normalt under ett år ett belopp av mellan 200 och 300 miljoner kronor, då säger jag mig, att det ej kan vara någon fara, om man nu bidrar till denna bostadsproduktions ökning med ungefär 1 procent — det är ej fråga om något mera. Jag menar därför, att reservanternas resonemang i det stora hela ej håller. Det hade varit hållbart, om anspråken på medel ställts högre.

Jag vågar alltså hemställa, att andra kammaren för sin del följer utskotts-majoriteten. Det är ett litet steg på vägen att åstadkomma en bostadsanering även här. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att om vi i riksdagen antaga hur stränga hälsovårdsstadgar som helst, kunna de dock ej tillämpas, om det ej finns en socialt inriktad bostadsverksamhet, som gör det möjligt för människorna att till rimliga priser överkomma bättre bostäder, när de fördrivas ur de bostäder, som ur sociala synpunkter måste utdömas enligt gällande hälsovårdsstadgar.

Herr förste vice talmannen hade under detta anförande övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet uttalade sin förvåning över att jag fällt det omdömet, att det föreliggande anslaget ej var behövt. Jag skulle kunna kvittera med att säga, att jag nog blev litet förvånad över det resonemang, som herr statsrådet nyss förde. Jag skall senare komma till detta.

Då jag gjort uttalandet, att anslaget är obehövt, befinner jag mig emellertid i gott sällskap, nämligen i statens byggnadslånebyrås, som avstyrkt det föreliggande anslaget och gjort det med hänvisning till att bostadsproduktionen i nuvarande läge är tillräcklig och svarar väl mot vad som är möjligt att åstadkomma med hänsyn till vissa andra förhållanden. Det erkändes ju också av statsrådet, då han i senare delen av sitt anförande här påpekade, att han ej vågat framlägga hela sitt program i denna fråga, emedan han måste erkänna, att det föreligger vissa farhågor, exempelvis därför att tillgången på kunniga byggnadsarbetare ej är tillräcklig och att viss avsevärd fördyring av byggnadsmateriel har inträtt. Däri låg följaktligen ett indirekt erkännande åtminstone av att om man på sätt, som här föreslagits, stimulerar byggnadsverksamheten, kan detta medföra ej önskvärda verkningar.

Jag delar till fullo statsrådets uppfattning om vikten av goda bostäder, men jag kan ej dela den uppfattningen, att det vid en tidpunkt, då byggnadsverksamheten är i gång i en sådan utsträckning, att det faktiskt möter mycket stora svårigheter att erhålla både tillräckligt med byggnadsarbetare och tillräckligt med byggnadsmaterial, i varje fall till rimligare priser, kan vara lämpligt att införa en ny form för statens ingripande på detta område och därtill en form, som är så vanskelig och diskutabel som den här föreliggande.

'Ang. anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. (Forts.)

Till statsutskottets ärade ordförande skulle jag vilja säga, att han resonerade ungefär, som om man här enbart haft att behandla frågan, hur vi skola gå tillväga för att skapa rymliga och praktiska bostäder renodlad från spörsmålet om kreditgivningen. Han talade om att man skulle fråga husmödrarna och höra efter, vilka krav de hade på bostäderna och dylikt. Ja, det är alltsammans klokt och bra, men detta har enligt mitt förmenande bra litet sammanhang med frågan, huruvida vi med statsmedel skola lämna tertiärkredit till bostadsbyggande mot in-teckningssäkerhet liggande över cirka 70 procent av fastighetsvärdet.

Jag skulle, herr statsråd, mycket väl kunnat reflektera på ett sådant förslag under tider av otillfredsställande bostadsproduktion och under tider av otillfredsställande sysselsättning för byggnadsindustrien. Men i nuvarande läge kan jag ej anse, att det kan föranleda till annat än ett spekulativt bostadsbyggande, som det ej kan vara något intresse av att få fram.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag hade ej tänkt yttra mig, men då jag har en mycket stor andel i statens byggnadslånebyrås yttrande, som här åberopats, känner jag ett behov av att säga, att det förslag, som av byggnadslånebyråns avstyrks, är ej det förslag, som Kungl. Maj:t förelagt riksdagen. Det är ett förslag av annan karaktär och storleksordning samt utan de garantier, som dels regeringen och dels statsutskottet ha tillagt det nu föreliggande förslaget. Jag skall, herr talman, ej göra något yrkande i den ena eller andra riktningen, men jag har velat säga, att detta skall vara detta, och jag tycker, att när här föreligger ett förslag, som nedskurits till en tiondel av det förslag, varom statens byggnadslånebyrå yttrat sig, bör man ej använda statens byggnadslånebyrås motivering på det sätt, som herr andre vice talmannen här gjort.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag kan taga herr Olssons i Gävle uttalande med ro, därför att när jag åberopar statens byggnadslånebyrå, sker detta med ledning av de officiella handlingar, som här föreliggå och som varit tillgängliga inom utskottet. Om statens byggnadslånebyrå bakom de tillgängliga handlingarna till äventyrs hyser en annan uppfattning, får statens byggnadslånebyrå taga ansvaret för att anse att den blir feltolkad eller obehörigt åberopad.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag får säga till herr andre vice talmannen, att statens byggnadslånebyrå ej hyst någon uppfattning, som ej framgår av handlingarna. Det förslag, som remitterades till statens byggnadslånebyrå, avsåg emellertid ett belopp av 5 miljoner kronor. När det förslaget gått tillbaka till Kungl. Maj:t avstyrkt, har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen ett förslag på en halv miljon kronor med garantier just av den karaktären, att de utesluta de områden ute i landet, där de farhågor föreliggå, med hänsyn till vilka statens byggnadslånebyrå avstyrkt det. Jag förmenar ingen att här intaga den ena eller andra ståndpunkten i saken, men när det gäller ett förslag, som ser så annorlunda beskaffat ut än det, om vilket statens byggnadslånebyrå yttrat sig, då tycker jag, att man ej med den kraft, som man här utvecklat, skall använda statens byggnadslånebyrå som slagträ.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag har litet svårt att följa den mening, som den siste talaren gjorde sig till tolk för. Jag har åtminstone fattat statens byggnadslånebyrås yttrande så, att det ej bara gäller själva anslagsbeloppet utan även förslaget i övrigt, även sedan Kungl. Maj:t gjort den för-

Ang. anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. (Forts.)
 ändringen, att det dels begärts ett mindre anslag och dels även uteslutits vissa orter, som ej skola komma i åtnjutande av detta anslag. Det förekom även en hel del annat i byggnadslånebyråns yttrande rörande dessa lån, där man på ett ganska utförligt sätt även talade om bostadsbeståndet och på vilket sätt det skulle förbättras.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ansåg, att det här skulle föreligga ett särskilt stort behov, eller, rättare sagt, han hade fått den uppfattningen, att man från den andra sidan bestred, att det fanns ett behov. Inför ett dylikt uttalande vill jag här framhålla, att det dock från statens sida företages en mängd aktioner för att förbättra bostadsbeståndet i landet. Vi ha sålunda nyss behandlat ett flertal sådana anslag, däribland anslag till förbättrandet av bostäder i städer och stadsliknande samhällen. Man kan fråga sig, om man ej i stället för ett anslag på denna punkt skulle kunnat bibehålla det gamla anslaget för nybyggnad av bostadshus i städer och stadsliknande samhällen. Här tager man först bort ett anslag under ett föregående år för att nu i något annorlunda form återkomma med anslag till nybyggnader.

Jag anser för min del, att i närvarande stund är det anslag, som här föreslås, ej försvarbart. Jag tror, att det kan vara motiverat vid ett annat tillfälle. När det gäller att skapa nya arbetstillfällen, då kan jag åtminstone för min del förstå, att det är i viss mån motiverat. Men under nuvarande förhållanden, då man ej kan påvisa direkt brist på lägenheter, tror jag, att detta anslag ej är försvarbart på samma sätt som det vid ett annat tillfälle möjligen skulle vara.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Jag brukar roa mig med att läsa huvudstadspressen och även de delar av den, där man behandlar bostadstillgången i huvudstaden. Jag såg häromdagen till min besvikelse, kan jag gärna säga, att tillgången till lediga lägenheter icke uppvisade det procenttal, som man ansåg vara nödvändigt och rimligt. Vad det beror på, skall jag ej yttra mig om, i synnerhet som de tre större städerna ej äro medtagna här. Men det vill jag säga, att om herr Olsson i Staxäng vill resa ut och se på småstäderna och liknande samhällen på landet, där kooperativ och annan byggnadsverksamhet av liknande slag pågår, skall han finna, att det ej är någon stor tillgång på bostäder, framför allt ej för folk, som behöva komma över smålägenheter till någorlunda rimligt hyrespris.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 19.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, begärdes ordet av

Herr **Nilsson** i Steneberg, som anförde: Herr talman! Jag ber att i denna fråga få göra ett par erinringar. Jag har förut tidigare framfört önskemål om att betodlingen skulle inskränkas hos odlare, som hade oproportionerligt stor odling i förhållande till sin åkerareal, samt att småbrukare och andra, som hade jord lämplig för sockerbetodling, skulle få sig tilldelade någon odling. Jag glä-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

des åt, att jordbruksministern och sockerbolaget tyckas ha kommit överens om att principen är riktig, och under viss förutsättning förefaller det, som om man skulle kunna beakta detta mitt gamla önskemål. Men jag må säga, att jag icke riktigt kan förstå vad som är meningen, om bolaget verkligen ämnar öka sin odling eller ej. Det står i propositionen så här: »Bolaget har vid de nu avslutade förhandlingarna uppgivit sig hava för avsikt att icke minska denna areal utan att tvärtom överväga någon ökning av densamma. Vidare har bolaget förklarat, att därest en sådan ökning ägde rum bolaget vore berett tillse, att denna särskilt komme sådana mindre jordbruk tillgodo o. s. v.» Jag skulle anse, att det hade varit önskvärt både för kammaren och andra att få veta om det är beslutat, att det skall bli någon utökning av arealen. Det menar jag hade varit ett intresse för både riksdagen och jordbrukarna. Nu kan det ju hända, att när bolaget överväger denna sak, det icke blir någon utökning, och det kommer säkerligen att vålla litet besvärligheter. Det blir då många som tänkt sig få odla vilka icke få lov därtill.

Det var det ena påpekandet. Det andra var att när det gäller priset, kunna vi komma ihåg, att under fjolåret var grundpriset 2.37 kronor, och nu skulle det ju ökas till 2.55, alltså en ökning av 18 öre pr 100 kg. Om vi ta priset för 10 år sedan, 1927, utgjorde betpriset då 2.81, och ingen ansåg väl då, att det var för högt. Sedan har det tillkommit åtskilliga faktorer. Driftskostnaderna ha ökat. Betskötarna ha fått en mycket välbehövlig tilldelning; de ha fått 12 kronor mera per tunnland. Det vare dem innerligt väl unnat, det behöfde de. Vidare har det blivit extra utgifter för jordbrukarna på flera sätt. Man kan därför icke säga, att det blir någon lukrativ affär eller ordentlig lönsamhet, i all synnerhet om skörden skulle bli lägre än under de två sista åren.

Det är emellertid icke bara detta. Detsamma inträffar även med potatisodlingen. När potatisodlarna vilja ha högre pris på sin potatis, svaras det alltid: det där går icke för sig, då kommer potatismjålet att bli så dyrt, att våra glykos- och dextrinindustrier gå över till att använda betsocker och vetemjöl i stället, och då minskas konsumtionen av potatismjöl, och det får icke ske. Sak samma är det, när bränneriudkarna vilja ha mera betalt. Då säger man: ja, stärkelsefabrikerna, potatisodlarna kunna icke få mera, och då få ni icke mer. Jag menar, att det ena som det andra gör, att man hade hoppats, att detta år skulle det bli något högre pris. Det är säkert klart för många och kanske för alla, att jordbrukarna ha känt sig ganska besvikna, och det har väl nästan behöfvits allvarliga påtryckningar, för att de skulle kunna godta det pris som bjudits dem.

Jag skall, herr talman, icke göra något nytt yrkande. Jag har ju som sagt i viss mån rönt tillmötesgående, och jag menar, att detta mitt lilla påpekande borde väl kunna medföra, att nästa år, när uppgörelse sker, det blir ett något bättre pris och något större lönsamhet både för betodlare och potatisodlare.

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag blev ganska förvånad, när jag hörde den siste ärade talaren vara missbelåten med betpriset. Det är ganska sällan man hör från herr Nilsson i Steneberg, att priset när det gäller sockerbetor är för lågt. Därutöver skulle jag vilja säga, att det kan väl betodlareföreningen beakta nästa år och därvid använda en sådan kapacitet i styrelsen, därför att betodlareföreningens styrelse har ju godkänt detta på ett möte, där 150 representanter voro närvarande. Styrelsen har godkänt priset, och då måtte man väl ha försummat sina chanser, men det kan ju tagas igen en annan gång, då det är större utsikter.

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

Herr Nilsson i Steneberg nämnde samtidigt, att han rönt tillmötesgående beträffande sina framförda synpunkter i fråga om småbrukarna. Jag vill säga, att detta är ingen nyhet, som herr Nilsson i Steneberg framfört, ty det är ett spörsmål, som diskuterats i många år mellan sockerbolaget och betodlareföreningens styrelse i första hand, och därefter av Kungl. Maj:t, i den mån Kungl. Maj:t har kunnat inverka på den saken. Diskussionen har gällt spörsmålet att utöka betodlingen till mindre jordbruk. Från sockerbolagets sida har man endast kunnat tillmötesgå detta önskemål i viss utsträckning, så länge odlingen var tillräcklig. Man har inom bolaget alltid resonerat på det sättet, att vi varken vilja eller kunna gå in för en ransonering av odlingen gent emot de trogna och bestämda odlarna, för att därmed öka odlingen för vissa andra, som vi kanske icke ha mer än vid ett visst tillfälle och en viss konjunktur. Jag förvånar mig emellertid litet grand över att herr Nilsson i Steneberg är särskilt angelägen om, att detta skulle stå skrivet i årets överenskommelse, att en ökning skulle ske. Ty det kan icke vara mycket angeläget, när man är missbelåten med priset, då är ju en ökning av odlingen ingenting att stå efter. Jag tycker det vore inkonsekvent. Beträffande den synpunkten kan jag ju nämna, att Kungl. Maj:t icke ansett, att man borde försöka pressa sockerbolaget till en ökad teckning, och icke ens betodlareföreningens styrelse tror jag skulle vilja framställa detta. Det skulle praktiskt taget vara detsamma som om man sade — detta är ju ett hejdunderande utmärkt pris, nu måste en ökning ske med 6 å 7,000 hektar. Det skulle de säkerligen icke tillåta sig att göra. Å andra sidan kan jag säga, att sockerbolaget upplyst, att sockerkonsumtionen dess bättre har ökats så mycket, att den under sista året uppgått till i runt tal 270,000 ton, och då menade sockerbolaget, med hänsyn till att det ineliggande lagret minskats, att en ökning av arealen vore befogad och välbetänkt. Och särskilt med hänsyn till nuvarande världspolitiska förhållanden har Kungl. Maj:t icke velat motsätta sig en ökning. Följaktligen kan man säga, att det är fråga om en ökning av betodlingen tillkommen på sockerbolagets egen önskan. Då har det ordnats på det sättet, att man löst den fråga som varit ett gammalt betodlarespörsmål, att de mindre betodlarna skulle i första hand tillgodoses med den ökade arealen, och samtidigt skulle man se till, huruvida de som hade den minsta procentuella odlingen i förhållande till sin areal också kunde få en ökning.

Jag skall icke här diskutera potatispriset, ty det få vi väl diskutera en annan dag. Här gäller det sockret. Det låg beträffande detta så till, att vid de förda förhandlingarna möjligheter yppades att tillgodose betodlarnas intressen i avseende å betodlingens utsträckning till jordbruk, som icke förut odlat sockerbeter eller andra jordbruksväxter till avsalu. Dessa möjligheter har jag ansett vara angeläget att tillvarata. Jag torde därför ha rätt att säga, att förslaget med hänsyn till den träffade överenskommelsen är väl avvägt, även om det ur rent privatekonomiska synpunkter kan anses riktigt, att priset icke är högt.

Herr Andersson i Torngård: Herr talman! Jag tillåter mig endast framföra ett par saker, som ha avseende på betodlingen på Öland. I det föreliggande kontraktet omnämnes i avseende å frakter endast järnvägsfrakter, men vi ha ju också en hel del sjöfrakter för de sockerbeter som fraktas från en del orter sjöledes till Mörbylänga. Efter de upplysningar, som jag fått dels av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och dels av ledningen för sockerbolaget har jag emellertid ingenting att anföra, därför att det har ju sagts därifrån, att man kommer att tillämpa ungefär samma system som

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
 varit rådande förut i detta avseende. Beträffande däremot den utökade odlingen, som det talats om, skulle jag gärna sett, att man i likhet med föregående år utsatt en viss areal, som vi skulle få till utökning av vårt område. Med det resonemang, som förts med bolagets ledning, är jag dock förvissad om, att bolaget kommer att ta hänsyn till småbrukarna på norra Öland, så att vi också komma att få den ökning, som är så välbehövlig på denna trakt av Öland, där förut knappast någon betodling förekommit, men där det finns många småbrukare som gärna vilja ha ett eller annat tunnland.

Herr talman! Jag har intet yrkande, utan har endast velat göra detta uttalande, att vi förvänta, att bolagets ledning kommer att ta största möjliga hänsyn till de framförda önskemålen.

Herr Nilsson i Steneberg: Herr talman! Jag tror icke, att herr statsrådet med fog kan säga, att det är sockerbolaget som icke vill betala något högre pris. Det är väl på det sättet, herr statsråd, att om statsmakterna velat gå med på högre sockerpris, skulle också sockerbolaget betala ett högre pris för betorna. Här måste väl andra faktorer ha spelat in. Jag kan erinra om, vilket också står i propositionen, att vi ha det billigaste sockerpriset i världen, och följaktligen kan man icke med fog säga, att allmänheten blir skinnad, även om man skulle få betala ett eller ett och halvt öre mera för sockret. Och vad beträffar uttalandet om min förnöjsamhet, så är jag synnerligen glad däröver. Därvidlag ha vi mötts, förmodar jag, ty även jordbruksministern har ju på sista tiden blivit synnerligen förnöjsam.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag skall endast be att få rätta ett missförstånd. Jag har icke sagt, att sockerbolaget icke velat betala högre pris. Det är icke sockerbolaget och betodlareföreningen som resonerat om priset, utan överenskommelsen har träffats efter förhandlingar, såsom herr Nilsson läst i propositionen, mellan statsmakterna och sockerbolaget jämte betodlareföreningen. Har jag uttryckt mig på annat sätt, har jag gjort mig skyldig till en missägning.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritlöner för präster, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion med förslag till vissa lagbestämmelser angående återbrytande av dom som vunnit laga kraft.

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft.

Därvid begärdes ordet av herr **Lundstedt**, som anförde: Herr talman! Jag känner mig vid denna alltför framskridna tid för ett normalt plenum liksom med piskan på ryggen, då jag tar till orda för att yttra mig med anledning av den motion, som jag framlagt. Den torde väl för de flesta av kammarens ärade ledamöter vara till sina huvuddrag känd, för andra är den kanske okänd. I förra avseendet skulle det vara överflödigt, i senare avseendet skulle det ta för lång tid att på ett tillfredsställande sätt redogöra för motionens synpunk-

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

ter. Jag vill nu här endast motivera, varför jag icke har hemställt om bifall till motionen, utan i stället reserverat mig som skett, d. v. s. ansett att utskottet hade bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag i huvudsaklig överensstämmelse med motionen.

Jag hoppades, att det lagförslag, som jag hade bemödat mig om att utforma, skulle komma under debatt i utskottet. Men med den inställning, man hade i utskottet, blev en sådan debatt helt naturligt överflödig. Jag har aldrig tänkt mig, att riksdagen blott och bart på mitt ord skulle kunna antaga ett direkt utformat lagförslag. Jag tillskriver mig icke på något sätt någon erfarenhet i konsten att skriva lagar, och därtill kommer ju att lagparagrafer åtminstone enligt min mening aldrig böra antagas, naturligtvis icke från Kungl. Maj:ts, men icke heller från riksdagens sida, förrän förslaget ältats och knådats och vänts på alla de sätt, som är nödvändigt, därest man icke skall befara uppkomsten av missförstånd eller motsägelse eller att något annat förbiseende ägt rum.

Utskottet har tvenne skäl för sin avböjande hållning. Det ena är detta, att förslaget varit i detalj utformat, och jag förstår detta skäl ganska väl. Det hade väl sannolikt förutsatts en remiss eller flera remisser, innan utskottet skulle kunnat antaga det för sin del, därest utskottet nu över huvud hade ställt sig på min sida. Det andra skälet är att ett förslag i avseende å resningsinstitutet redan har remitterats till processlagberedningen. Det skälet kan ju låta mycket plausibelt, och naturligtvis är det fullt diskutabelt, men jag vill gent emot detsamma anföra trenne grunder. Remissen till processlagberedningen innefattar ju icke någon utfästelse, att ett förslag verkligen kommer från justitieministern, åtminstone inom rimlig tid, och icke heller ett förslag av den art som överensstämmer med min motion. Har riksdagen den meningen att resningsinstitutet bör reformeras, då borde riksdagen också, synes det mig, själv, på eget initiativ gå in för ett sådant institut. Vidare vill jag säga för det andra, att den särskilda resningsnämnden är ju en huvudpunkt i min motion, och jag tror, att denna därigenom har ett försteg framför det remitterade förslaget. Till sist vill jag angående detta uttala, att det förefaller mig vara alltför vagt och snävt. Men det är ju i den rådande situationen överflödigt att gå in på några närmare jämförelser.

Med herr talmannens och kammarens benägna tillstånd skulle jag dock vilja tillfoga ytterligare ett par kortfattade ord. I ett mera utbildat resningsinstitut synes det alltid ligga något av en anomali, en motsägelse. Den motsägelsen är dock endast skenbar. Antagandet av att en sådan motsägelse ovillkorligen föreligger i ett resningsinstitut åtminstone av den façon, som jag har föreslagit, antagandet därav, säger jag, beror på en falsk utgångspunkt, nämligen att det ordinarie rättegångsförfarandet städse fungerade på ett absolut tillfredsställande sätt. Men det finns inga samhällsinstitutioner, som kunna vara absolut idealiska. Strävandet efter det fullkomliga skall alltid visa sig vara chimäriskt, orealiserbart. Därför är resningsinstitutet i själva verket, såvitt jag förstår, i princip att fatta ingalunda såsom en motsägelse till utan som ett nödvändigt komplement till det ordinarie rättegångsförfarandet.

Som sagt, jag anser mig icke böra ta upp tiden längre, och jag har utfäst mig att tala blott under 5 à 6 minuter. Jag skall därför icke ta upp tiden med ett närmare ingående på synpunkterna i motionen. Jag vill slutligen gent emot dem, som till äventyrs mena, att motionen går för långt, endast säga, att ledmotivet för mig har varit följande, nämligen att det är ett värre samhällsont enligt min uppfattning, att en oskyldig varder straffad än att tio, ja hundra skyldiga vardas frikända. Som sagt, jag har intet yrkande att göra.

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Bergquist: Herr talman! I den motion som nu är föremål för kammarrens behandling har herr Lundstedt hemställt, att riksdagen måtte anta vissa lagbestämmelser, som skulle innebära en fullständig omgestaltning av det s. k. resningsinstitutet. Herr Lundstedt har emellertid under utskottsbehandlingen modifierat sitt yrkande till att avse en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag i huvudsaklig överensstämmelse med motionens innehåll, och herr Lundstedt har nu här omtalat, varför han har begränsat sitt yrkande på detta sätt.

Första lagutskottet har funnit sig icke kunna bifalla vare sig herr Lundstedts ursprungliga yrkande eller det modifierade yrkande, som framstälts i reservationen, och första lagutskottet har därvid avvisat motionen med en mycket kortfattad motivering, som endast innebär en hänvisning till en pågående utredning och till den kommande processreformen.

Med hänsyn till den uppmärksamhet denna fråga väckt anser jag det nödvändigt att något närmare utlägga de synpunkter, som enligt min mening ha varit avgörande för första lagutskottet vid dess ställningstagande till denna fråga. Man har då först att uppmärksamma, att det här gäller två olika frågor. Det gäller först och främst frågan i vilken omfattning resning, d. v. s. återbrytande av en lagakraftvunnen dom, skall tillåtas, och det gäller i andra hand frågan, vilken myndighet som skall ha hand om detta s. k. resningsinstitut. I fråga om gränserna för resningen och tillåtligheten av denna, är vår nuvarande lagstiftning mycket snäv. Den uppdrar mycket trånga gränser för användandet av detta institut och det räknas till våra extra ordinära rättsmedel. Vår lagstiftning tillåter icke, att en dom eller ett utslag som vunnit laga kraft får underkastas ny prövning i annat fall än då det kommit s. k. nya skäl, och enligt en stadgad praxis, och jag tror även teori, betecknar man som nya skäl endast sådana nya faktiska omständigheter, som icke ha varit kända under den tidigare rättegången eller vilkas betydelse i varje fall vederbörande då icke förstått. Det kan t. ex. inträffa, att det, sedan ett mål blivit avgjort, uppdagas, att ett av huvudvittnena i målet har begått mened och att man alltså icke kan bygga domen på denna falska vittnesutsago. En annan omständighet, som möjliggör resning, är att ett skriftligt bevis, ett kvitto på att man betalt en skuld t. ex., har kommit till rätta. Det är sådana omständigheter, som man avser med nya skäl, alltså att man på grund av faktiska omständigheter har kommit till klar insikt om att den gamla domen var materiellt oriktig. Det är heller icke något så förfärligt ovanligt, att resning förekommer nu för tiden. Jag vill endast nämna några siffror: under 1933 beviljades resning i sju fall, under 1934 i tre fall. Jag vill också i detta sammanhang påpeka, att andra länder ha ungefär samma stränga regler för resningsförfarandet. Det får alltså icke användas annat än i särskilda fall. Då måste man fråga sig: är det verkligen nödvändigt, är det ett samhällsintresse, att man skall vara så ängslig på denna punkt, att man skall behöva draga så snäva gränser för användningen av detta institut? På den frågan svarar jag utan tvekan ja. Jag anser att man måste ha mycket snäva gränser och detta av två skäl. Först och främst måste man ha det med hänsyn till den rättssökande allmänheten. Det är icke något samhällsintresse för denna allmänhet, att en dom, som har vunnit laga kraft, vare sig den stannat i första instans eller om man har klagat och gått hela vägen genom de olika instanserna, skall kunna rivas upp. Det är tvärtom ett mycket starkt samhällsintresse, att en lagakraftvunnen dom får stå fast. Det skulle ju leda till fullkomlig rättslöshet, om parterna när som helst utan vidare skulle kunna

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

påkalla prövning av en sådan dom. Detta gäller alldeles speciellt i civilmål, när det t. ex. gäller ekonomiska transaktioner, men det gäller också i ganska stor utsträckning även i brottmål, där det nästan som regel är fråga om vissa ekonomiska konsekvenser av en fällande eller friande dom, såsom skadeståndsskyldighet och dylikt. Det är alltså klart och behöver inte diskuteras, att det ur allmänhetens och därmed också ur samhällets synpunkt är av vikt, att man har trånga gränser för detta institut.

Som ett andra skäl för att man måste vara sträng på detta område brukar anföras, att det skulle skada domstolarnas auktoritet, om man tillämpade resning i alltför stor omfattning. Det ligger naturligtvis något däri. Det är självklart att även ur domstolarnas synpunkt det är av största vikt, att fasthet och ordning råder och att alltså en gång avgjorda mål ej få rivas upp på nytt. När man talar om att det skulle skada domstolarnas auktoritet, har man emellertid så lätt att missförstå innebörden i detta. Man säger, att det är klart att dessa förnämliga domstolar tycka, att deras anseende blir lidande, om man skulle riva upp de domslut, som vunnit laga kraft, och att domstolarna äro så förfärligt rädda för kritik, att de icke våga gå med på att utvidga resningsinstitutet; det skulle förstöra deras höga anseende, och i varje fall skulle det skada deras självkänsla. Det är icke sådana tänkesätt, som ligga bakom då man säger, att hänsynen till domstolarnas auktoritet nödvändiggör snäva gränser på detta område. Vi, som sitta i domstolarna, äro inte så förfärligt rädda för kritik. Vi måste ju alltid försöka avfatta våra domar och utslag så, att de verkligen stå sig, att vi kunna svara för dem, både inför oss själva och inför dem som ha underställt tvisten vår prövning. Vi veta så väl, att vi icke sitta inne med några övermänskliga egenskaper att utan vidare kunna utrannsaka vad som är det verkligt rätta. Vi veta mycket väl, att vi äro vanliga bristfälliga människor; vi kunna begå fel, men vi måste bemöda oss om att efter bästa förstånd och samvete söka utreda vad som är rätt i de frågor, som underställts vår prövning. Vi ha all anledning att uppmärksamma den kritik, som riktas mot domstolarna. Vi få visst icke bara rycka på axlarna och säga: detta angår oss icke. Denna kritik måste ju för vår del resultera i en strävan att ännu bättre motsvara det förtroende, som samhället har visat domstolarna. Den offentliga kritiken är alltså enligt min mening icke enbart av ondo, så länge den håller sig inom tillbörliga gränser.

Det har tidigare icke förekommit så mycket i vårt land, att man offentligt har debatterat domstolarnas utslag och domarna i enskilda fall. I detta avseende har det under de senaste åren inträtt en förändring. Vi skola i och för sig icke sörja så mycket över detta: det beror på omständigheter, som jag icke nu närmare kan ingå på. Dagspressen visar t. ex. vårt arbete mycket större intresse nu än förr. Vi ha numera ett mycket större antal mål att handlägga, och vi ha fått att göra med helt andra kategorier människor under det sista årtiondet, t. ex. i fråga om bilmål och dylikt. Det är under sådana förhållanden icke att förvåna sig över att kritik riktas mot oss och att våra utslag och domar offentligt debatteras. Vi äro, som sagt, inte så rädda för detta, så länge kritiken är vederhäftig och icke går ut på att söka göra gällande, att vi sakna vilja att träffa de rätta avgörandena i de frågor, som underställts oss.

Om man har den uppfattningen, att man skall vara mycket försiktig med gränserna för resningsinstitutet, så säger icke detta i och för sig, att den gränsdragning, som nu har gjorts, är den enda rätta. Jag kan för min del mycket väl tänka mig, att man skulle kunna utvidga resningsinstitutet att avse även vissa andra fall, då grova rättegångsfel blivit begångna, och en domstol klart och tydligt har dömt mot gällande lag, t. ex. till straffarbete när i strafflatituden endast finnes fängelse, till tredje resan i stället för andra

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)
resan, till påföljd sedan påföljden blivit upphävd o. d. I sådana fall kan man mycket väl tänka sig, att man kan tillåta resning. Nu för tiden rättas dylika felaktigheter till på så sätt, att den oriktigt dömda får gå till Kungl. Maj:st och begära nåd. Det låter kanske inte så trevligt, att han skall ha nåd, det borde kanske snarare heta rättelse. Men namnet betyder inte så mycket. Man skulle alltså mycket väl kunna låta sådana ärenden falla under resningsinstitutet, utan att de behöfde innebära någon fara för samhället.

Nu vill man emellertid gå mycket längre, då det gäller att utvidga detta resningsinstitut. Man vill att lagakraftvunnen dom skall kunna tagas upp till ny prövning, om man kan göra sannolikt, att det i målet förekommit oriktig bevisuppskattning eller oriktig rättstillämpning. Jag tror att det i sådana fall med det rättegångssystem vi för närvarande ha skulle vara förenat med direkt risk att utvidga resningsinstitutet.

Om man tänker på bevisuppskattningen, är det ju inte fråga om någon juridisk-teknisk sak; det gäller i detta fall icke att tolka lagen. Det gäller i stället att träffa ett omdöme, ett avgörande, att uppskatta och väga den bevisning, som föreligger å den ena eller den andra sidan, att värdesätta denna och bygga sitt avgörande på denna värdesättning. En omdömesfråga av sådan art kan enligt min mening icke i allmänhet bilda grundval för en resning, ett upphävande av lagakraftvunnen dom. Om det gäller att bedöma om bevisningen talar till den anklagades eller den åtalades förmån, kan ju den ena avdelningen inom t. ex. högsta domstolen uppskatta bevisningen på ett sätt och en annan avdelning med en rösts majoritet göra gällande, att man skall uppskatta den på annat sätt. Vad är det som säger, att den senare uppskattningen är riktigare än den förra? Man kan inte mäta bevisuppskattningen på detta sätt. Det är här icke fråga om några matematiska storheter, och man kan inte absolut säga sig, att det skall vara på det ena eller det andra sättet. I dylika frågor måste man lita på domstolarnas erfarenhet, då det gäller att uppskatta bevisvärdet.

Nu framhåller man ofta, när man talar om resningsinstitutet, att det är underligt att icke blott de olika instanserna uppskatta bevisningen olika utan att det t. o. m. inom en och samma instans har förekommit olika värdesättningar av bevisningen. Visst är det beklagligt att sådant kan förekomma. Jag tror att man i stor utsträckning måste söka förklaringen till detta i vårt nuvarande processsystem. Det har ända till på sista tiden varit så, att våra överrätter överhuvud taget icke ha kommit i någon kontakt med parterna. De ha fått grunda sitt avgörande på det material, som finnes i underdomstolarnas protokoll. Detta kan ju aldrig bli så fullständigt, som när man kommer i direkt kontakt med parter eller vittnen. Överrätterna ha alltså inte kunnat bilda sig någon egen säker uppfattning om vilket värde man kan tillmäta en uppgift från det ena eller andra hållet. Men denna olägenhet skulle inte kunna avhjälpas genom att man utvidgade resningsinstitutet. En sådan utvidgning skulle inte medföra någon som helst förbättring, så länge vi tillämpa vårt nuvarande processförfarande. Det skulle inte heller i realiteten medföra någon förändring. Det vore någonting helt annat, om vi hade ett muntligt förfarande även i högsta domstolen. Vill man vinna något på detta område och med det nuvarande systemet genomföra en resning på grund av oriktig bevisuppskattning, måste man ta steget fullt ut och inom högsta domstolen muntligen höra de personer, som ha något av värde att säga i målet. För min del tror jag, att om man skall kunna råda bot på de brister, som finnas i fråga om tillförlitligheten i bevisuppskattningen, har man ingen annan väg att gå än att införa öppenhet och fullkomlig muntlighet i överrätterna på samma sätt som i våra underrätter, där parter och vittnen komma tillstådes inför dom-

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

stolen, där man får se dem, kan bilda sig ett omdöme om dem och med ledning av detta omdöme försöka träffa sitt avgörande. Genomför man detta, tror jag man skulle kunna vinna mycket, och många av de anmärkningar, som nu framställas, skulle visa sig inte längre ha någon grund.

Nu är det emellertid så, att när man diskuterar denna fråga, både man och man emellan och i pressen, tar man inte så stor hänsyn till dessa skäl. Man betraktar kanske snarare dessa juridiska skäl med ett visst förakt. Man är snarare benägen att peka på en stämning ute i landet, som absolut kräver, att det skall bli ändring i fråga om resningsinstitutet. Min uppfattning är, att det icke finnes någon sådan stämning ute i landet. Jag har emellertid en stark känsla av att man på vissa håll gör allt vad man kan för att skapa fram en sådan stämning, och man gör det med användande av sådana medel, som enligt min mening icke kunna anses tillåtliga. När man söker skapa fram en folkopinion för att med stöd av denna genomföra en ändring på detta område, skyr man inga medel, men man tänker icke på den fara, som denna agitation och den kampanj, man på sina håll bedrivit, medför. Det är icke bara en kampanj för ett vidgat resningsinstitut, utan det är en kampanj som syftar till eller i varje fall kan medföra, att förtroendet för landets domstolar kommer att undergrävas. När man som stöd för denna kampanj åberopar, att det skulle vara ett demokratiskt intresse man här förfäktar, då är man inne på farliga vägar. I ett demokratiskt samhälle som vårt är tilltron till domstolarna av allra största betydelse, och om man försöker och lyckas åstadkomma en motsättning mellan demokratien och domstolarna, har man inte gjort sitt land någon tjänst utan tvärtom en stor otjänst. Med anledning av vad som i detta avseende har förekommit — jag vill icke alls gå in på några aktuella fall; det saknar jag anledning till — vill jag för min del öppet och ärligt i frågan deklarerera, att jag anser, att ingenting har inträffat under den senaste tiden, som i och för sig bör föranleda att någon ändring genomföres beträffande resningsinstitutet.

Jag kommer sedan i korthet över till frågan, vilka myndigheter, som skola pröva resningsfrågan. Herr Lundstedt nämnde nyss i sitt anförande, att huvudpunkten i hans motion var, att man skulle få en särskild resningsnämnd, som skulle träffa avgöranden i resningsärenden. Enligt vår lagstiftning är det nu landets högsta domstol, som har att pröva, huruvida ett mål skall få tagas upp igen eller icke — i vissa undantagsfall är det hovrätterna men som regel högsta domstolen. Det gäller i alla länder, att det tillkommer högsta domstolen eller den domstol, som senast har dömt i saken, att besluta om resning skall få äga rum. När den stora rättegångsreformen förbereddes här genom processkommissionen, hade man aldrig en tanke på något annat än att domstolarna skulle ha denna prövningsrätt. De sakkunniga, som tillkallades av förre justitieministern Schlyter och framlade förslag, hade icke någon tanke på annat än att högsta domstolen skulle ha prövningsrätt i resningsfrågor. Man ville emellertid med hänsyn till att man väntade en mycket stor arbetsbörda, om man utvidgade resningsinstitutet, att justitieombudsmannen, militieombudsmannen och justitiekanslern skulle verkställa en förprövning och liksom sovra det material, som inkom. Den slutliga prövningen skulle emellertid tillkomma högsta domstolen. Den skulle vara fri och obunden av den uppfattning, som de förberedande myndigheterna hade. Här kommer nu herr Lundstedt med någonting helt annat, som icke såvitt jag vet har motsvarighet på annat håll och som ingen tidigare har tänkt skulle genomföras i vårt land. Herr Lundstedt vill ha en särskild nämnd, bestående av tre jurister och två lekmän. Av juristerna skulle minst en vara professor i juridik vid rikets universitet och minst en ledamot av Sveriges advokatsamfund. De två

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)
lekmännen skulle icke få inneha statstjänst. Denna nämnd skulle icke bara vara en förprövningsnämnd, den skulle också ha ett direkt inflytande på högsta domstolen så till vida, att om denna nämnd funnit, att det vore synnerliga skäl för resning, skulle högsta domstolen icke få avböja denna nämnds förslag, såvida inte högsta domstolen i sin tur kunde visa synnerliga skäl att icke ta upp saken till prövning. Man skulle alltså faktiskt taga ifrån högsta domstolen den verkliga prövningen och lägga den hos denna nämnd.

Herr Lundstedt klagade i sitt anförande över att första lagutskottet icke hade gått in på någon realbehandling av lagtexten. Detta berodde helt enkelt på att vi voro synnerligen tveksamma om en sådan lagbestämmelse som den av herr Lundstedt föreslagna står i överensstämmelse med gällande grundlag. Enligt vår grundlag tillkommer det Konungen i högsta domstolen att pröva, huruvida en lagakraftvunnen dom får återbrytas eller icke. Här kommer herr Lundstedt med förslag, att detta icke skulle tillkomma högsta domstolen utan i stället en förberedande nämnd. Det var detta, som var anledningen till att vi i första lagutskottet ansågo oss icke kunna gå in på någon realprövning. Jag vill tillägga, att även om grundlagsfel icke hade förelegat, vi nog icke hade gått in på någon realbehandling.

Varför vill nu herr Lundstedt flytta över rätten att återbryta lagakraftvunna domar från högsta domstolen till denna nämnd? Det kan icke bero på något annat än att herr Lundstedt är intagen av en mycket stark misstro mot högsta domstolen. Man kan ju fråga, om det finns anledning därtill. Enligt min mening finns det icke någon anledning till misstro mot vårt lands högsta rättskipande instans. Man kan naturligtvis även fråga sig, om det är riktigt, att den domstol, som dömt i saken, själv skall få pröva, om domen varit materiellt riktig eller oriktig, men vår högsta domstol arbetar ju på avdelningar, som äro fullständigt självständiga i förhållande till varandra. Inom varje avdelning äro ledamöterna alldeles självständiga, och var och en håller på sin mening. Herr Lundstedt har den uppfattningen — det är en trossats hos herr Lundstedt, och jag lär icke kunna övertyga honom om att han har orätt — att det i detta land finns en fruktansvärd hydra, som överallt sticker fram huvudet och sprider gift och förödelse. Den hydran är för herr Lundstedt juristbyråkratien, domstolsbyråkratien. Det är som sagt en trossats för herr Lundstedt, och jag skall icke ens försöka övertyga honom. Jag har tjänstgjort i domstolar i olika instanser, i ämbetsverk och i departement, men jag har aldrig haft en känsla av att juristbyråkratien i detta land är så stark och så farlig. Det kan ju bero på att jag själv är en cell i denna fruktansvärda organism. Därmed vill jag naturligtvis icke förneka, att det finns byråkrater bland juristerna. Det finns gott om byråkrater överallt och icke blott bland juristerna. Om herrarna se sig omkring i er egen verksamhetskrets, så skola ni, därom är jag övertygad, litet varstans hitta byråkrater, om man därmed menar människor, som äro formalistiska och andligen stelbenta, som tappat kontakten med det levande livet. Sådana människor finns det överallt och lika mycket bland lekmän som bland jurister. Jag kan icke förstå, att man kan hysa sådana farhågor för denna juristbyråkrati. Om en människa är byråkrat eller icke, beror icke på om han läst juridik, utan det beror på vars och ens läggning. Har man den läggningen, så blir man byråkrat, vare sig man läser juridik, medicin, teologi eller inte läser någonting alls. Nu vill herr Lundstedt ha bort denna farliga juristbyråkrati och i stället sätta en nämnd. Då det gäller för herr Lundstedt att plocka ihop denna nämnd, är första villkoret: inga byråkrater i nämnden! Herr Lundstedt vill ha en eller två professorer vid rikets universitet och högskolor. Professorer räknar herr Lundstedt icke till juristbyråkratien. De ha ju till uppgift att fostra våra unga juristbyråkrater, men de tyckas på något underligt

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

sätt kunna hålla sig obesmittade av byråkratism. Så vill herr Lundstedt ha advokater, som själfvallet icke företräda byråkratien, eftersom de icke äro ämbetsmän, och så ett par lekmän, vilka skola representera det oförfalskade sunda förnuftet även gentemot professorer och advokater, som väl ändå äro något bekajade med juristeri.

När herr Lundstedt lägger upp sitt program och säger, att nämnden skall pröva, om ett mål på nytt skall tagas upp till behandling av högsta domstolen eller icke, tycker jag, att herr Lundstedt brister i logik. Om herr Lundstedt hyser så stort misstroende mot högsta domstolen, att han icke törs låta den pröva, huruvida resning skall vidtagas eller icke, kräver väl konsekvensen, att man icke heller låter högsta domstolen döma i mål, som skola tagas upp till nytt skärskådande. Om man har så stort misstroende mot högsta domstolen, att man befarar, att högsta domstolen orättmätigt skulle vägra att bevilja resning i ett mål, är det väl ännu större skäl att tro, att högsta domstolen, om den bleve liksom piskad att taga upp ett mål till ny behandling, skulle vara synnerligen obenägen att ändra sin tidigare dom.

Herr Lundstedt synes ha lagt fram sitt förslag utan att riktigt klart inse vad han velat. I själva verket vill han icke ha ett utvidgat resningsinstitut utan en fjärde instans. Han anser, att de tre instanser, som för närvarande finnas, icke äro tillräckliga, och därför vill han som en fjärde instans ha denna resningsnämnd. Jag tror icke, att man därmed skulle vinna så mycket. Vi ha i långliga tider haft tre instanser, och de ha enligt min mening fungerat tillfredsställande. Jag är övertygad om att, ifall vi finge fyra instanser och den fjärde instansen i ett fall, där herr Lundstedt engagerat sig, ginge emot herr Lundstedts uppfattning, skulle han komma och begära en femte instans, och om icke heller denna dömde till herr Lundstedts belåtenhet, en sjätte instans o. s. v. hur många som helst. Av den utav herr Lundstedt föreslagna lagtexten synes framgå, att herr Lundstedt själf haft detta på känn. Herr Lundstedt föreslår nämligen, att Konungen när som helst skall kunna återkalla ledamöternas förordnanden. Denna möjlighet skulle väl tagas i bruk i sådana fall, då en ledamot enligt herr Lundstedts uppfattning handlat oriktigt. Herr Lundstedt vill ha en överinstans över högsta domstolen. Det borde han ha gjort klart för sig. Jag anser icke en sådan överinstans behöfelig, och jag anser, att en sådan halvmesyr, som här föreslagits, är av ännu mindre värde.

Därmed har jag motiverat de synpunkter, som varit avgörande för mitt ställningstagande i denna fråga. Jag vill sluta med att säga, att då enligt min mening under senaste tiden ingenting inträffat, som motiverar en omedelbar ändring av gällande bestämmelser på detta område, så yrkar jag bifall till första lagutskottets hemställan.

Med herr Bergquist förenade sig herrar *Bagge, Holmdahl, Anderson* i Norrköping, *Andersson* i Rasjön, *Lindskog, Lithander* och *Närlinge*.

Herr Wallén: Herr talman! Det kunde ju vara av intresse för en lekman att säga ett par ord i denna allvarliga fråga. Jag skall dock icke förlänga debatten, utan endast, herr talman, meddela, att jag, när jag instämmer i utskottets hemställan, ingalunda tager avstånd från de synpunkter, som framförts i motionen. Jag instämmer med utskottet huvudsakligen med hänsyn till en omständighet, som nyss berörts av motionären, nämligen den omständigheten, att riksdagen icke lämpligen kan antaga ett i detalj utformat lagförslag, som icke ens av utskottet blivit närmare nagelfaret. Likaledes önskar jag till undvikande av allt missförstånd uttryckligen framhålla, att mitt ställningstagande i denna fråga icke innebär något avståndstagande från professor Lund-

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)
stedts hållning i det rättsfall, vars utgång kan förmodas ha bidragit till motionens framläggande.

Häruti instämde herrar *Höglund* och *Nyblom*.

Herr Lundstedt: Herr talman! Hade jag vetat, att utskottets ärade vice ordförande skulle hålla på så länge, som han gjorde, skulle jag sannerligen icke känt piskan på ryggen. Jag trodde mig göra kammarens ärade ledamöter en god gärning genom att fatta mig kort för att få det hela snarast undanstökat. Jag vill vidare säga, att jag tycker det är ganska egendomligt, att man i detta fall argumenterat personligt i stället för sakligt. Dessa personliga argument tycker jag verka ganska långsökta i en sådan allmän fråga. Man kunde väl hålla sig till saken och säga, antingen att mina skäl duga eller ock att de äro odugliga. Ideligen drar man fram hurudan min person är beskaffad och sluter därav, att förslaget icke duger. Detta finner jag så mycket mera anmärkningsvärt, som det med hänsyn till den sena timmen är angeläget, att debatten tager slut så fort som möjligt. Trots detta kan jag allmänt instämma i de rättssäkerhetssynpunkter, som herr Bergquist framställde. Naturligtvis har jag beaktat dem, men jag menar, att resningsinstitutet, sådant jag utformat det, samma, icke medför någon fara för den allmänna rättssäkerheten. Här föreligga enligt min mening två linjer, som enligt sakens natur måste skära sig med varandra. Å ena sidan är det av vikt att upprätthålla tilliten till lagakraftvunna domar. Å andra sidan är det angeläget, att oriktiga domar icke bliva bestående, så att oskyldiga människor få gå i graven, stämplade såsom brottslingar. Herr Bergquist förvred, såvitt jag förstår, något innebörden av min motion. Det har icke varit min avsikt att på något sätt komma i kollision med grundlagen. Om det förhåller sig så, att detta inflytande, varom herr Bergquist talar, från nämndens sida skulle råka i konflikt med grundlagen, så får man naturligtvis jämka på de föreslagna lagparagraferna, så att de icke komma i kollision med grundlagen. I det remitterade förslaget förutsattes också, att utomstående personer skulle träffa avgörande angående resningsansökan till Kungl. Maj:t. Enligt min motion skulle resningsnämnden gå in med sådana ansökningar. Om man ogillar mitt förslag, att högsta domstolen icke annat än när synnerliga skäl föreläge skulle kunna avslå en resningsansökan, kan man ju ändra uttrycket och föreskriva, att högsta domstolen har att pröva resningsansökan och därmed vidare lagligen förfara. Min tanke har varit, att en nämnd, sammansatt så som jag föreslagit, skulle utöva ett behöfligt tryck på högsta domstolen såsom motvikt mot den enligt sakens natur byråkratiska inställning, som, visst icke alla jurister och rättslärda ha, men som de pläga ha, vilka utbildats i sådana skolor, som exempelvis hovrättskarriären förutsätter.

Jag får säga, att jag tycker det var ytterst egendomligt av herr Bergquist att, sedan vi hållit på med detta ärende en och en halv timme längre än man brukar hålla på före middagsrasten, draga in i diskussionen frågan om min ståndpunkt till jurist- eller justitiebyråkratien. I ett helt annat ärende har jag i lagutskottet talat mycket om denna min ståndpunkt men alls icke i detta ärende. Kunde man icke väntat med dryftandet av den frågan, tills detta andra ärende kommit upp.

Vidare är där falskt, när herr Bergquist påstår, att jag klagat över, att utskottet icke nagelfarit mitt förslag. Jag sade tvärtom, att detta var helt naturligt med den inställning utskottet hade. Utskottet hade klart för sig, att motionen skulle avslås, varför skulle utskottet då granska de särskilda paragraferna? Ja, det var också falskt — beroende icke på elakhet utan på missförstånd — när herr Bergquist talade om min misstro mot högsta domstolen.

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

Jag hyser ingen särskild misstro mot högsta domstolen, men jag hyser misstro mot alla människor, vilkas maktfullkomlighet icke begränsas av nödig kontroll. Det är endast det jag sagt.

Av de personliga anmärkningar, som herr Bergquist upprepade gånger framförde mot mig, har jag anledning förmoda, att det var herr Bergquists mening att också rikta en insinuation mot mig, när herr Bergquist talade om agitation. Jag plägar icke agitera och jag har icke heller drivit någon som helst agitation i den sak, som herr Bergquist alluderade på. Till undvikande av allt missförstånd vill jag också säga, att det förslag till inrättande av en resningsnämnd, som jag framlagt, ingalunda har avseende på något visst fall. Det förslaget bör man kunna bedöma oberoende av det ena eller andra fallet. En sak för sig är, att jag föränletts att väcka denna motion av min erfarenhet, att man i detta land liksom i andra länder stundom dömt så, att det nuvarande resningsinstitutet icke kan anses vara tillfredsställande. Om också min motion omedelbart föränletts av ett visst fall, är motiveringen sådan, att den har allmän giltighet. Jag har hört jurister, naturligtvis inofficiellt, proklamera, att deras intresse för resningsinstitutet försvunnit med den olycklige fanjunkarens död. Vilken egendomlig uppfattning om lagarnas funktion hos rättslärdade personer, vilka t. o. m. deltaga i lagstiftningsarbetet! Tror man verkligen, att sådana lagar anständigtvis få lov att stiftas för ett enskilt fall. Lagarna äro visserligen till för människorna men för människorna såsom samhällsindivider. Det kan därför icke vara fråga om annat än att stifta lagar för samhällets skull. När man i denna diskussion tagit sikte på enskilda fall och därom uttalat sig i positiv eller negativ riktning, synes man helt och hållet ha förbisett det, varom en sådan motion som denna rör sig och varthän den syftar. Det torde för normalt funtade människor i ett demokratiskt samhälle var alla skäl att betona, att det just i det demokratiska samhället icke finns någonting, som är mera ägnat att uppröra sinnena, mera ägnat att väcka vår djupaste indignation än att en oskyldig människa varder dömd som en brottsling. Min motion syftar icke till något annat än att skapa bästa möjliga garantier i sådant avseende — naturligtvis sådana garantier, som äro acceptabla, så att man icke går till överdrift och skadar i stället för gagnar, och har jag gått för långt, får man naturligtvis justera mitt förslag. Det har jag alltid varit angelägen att framhålla. Mitt förslag äsyftar således att skapa största möjliga garantier för att en oskyldigt dömd skall kunna vinna sin fullständiga rehabilitering. Det är detta jag äsyftat, och det synes mig, herr talman, att det icke varit riksdagen ovärdigt att taga initiativet till anskaffande av sådana garantier.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Det måste givetvis anses vara i överensstämmelse med en gammal värnadsvärd tradition i det svenska rättssamhället, att den allmänna meningen i vårt land noggrant följer domstolarnas verksamhet och på allt sätt söker vinna övertygelse om att icke någon svensk medborgare blir orättvist dömd. Det är ett uttryck för medvetandet om en rättslig gemenskap, som är lika nödvändig i ett fritt samhälle som känslan för social gemenskap. Jag behöver icke i riksdagen tala om det berättigade i att såväl lagarnas tillstånd som domstolarnas verksamhet noggrant granskas. Det är helt enkelt allas vår plikt att utöva en sådan verksamhet. Men just därför att känslan för att rättvisa icke skall förvägras någon är en så stark och ädel känsla, ligger det mycken vikt därpå, att det icke sker någon vädjan till denna känsla uti oträngda mål, ty sker så, är det fara värt, att denna känslas livaktighet och verkan kan komma att försvagas.

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

Den kritik, som behöver utövas såväl i det ena som i det andra fallet, såväl i fråga om lagstiftningen som i fråga om domstolarna, måste därför vara en objektiv kritik. Det är allas vår skyldighet att bedöma den kritik som framlägges ur synpunkten: är den objektiv eller icke? Det är också vars och ens skyldighet, som uppträder som kritiker, att gå till en självrannsakan och noga överväga, om han vid en samvetsgrann självkritik kan finna, att han är fullständigt objektiv i den kritik, som han framför.

Jag har under denna debatt fått anledning att yttra mig av några ord, som här ha fällt. Jag vill då först upptaga ett yttrande, som herr Lundstedt hade, då han talade därom, att inför processlagberedningen ligger nu en av Kungl. Maj:t utsänd remiss, som rör frågan om utformning av resningsinstitutet. Herr Lundstedt sade, att denna remiss icke innebär någon garanti för att ett förslag i detta avseende verkligen kommer att framläggas inför riksdagen. Detta föranleder mig att påpeka, att processlagberedningen, som har att lägga fram ett systematiskt förslag till ny rättegångsordning, därvid omöjlig kan underlåta att till prövning upptaga frågan om en reform av resningsinstitutet. Vid den prövningen kommer naturligtvis den remiss, som här talats om, att övervägas. Men processlagberedningen är naturligtvis fullständigt oförhindrad att upptaga problemet i hela dess räckvidd. Tidpunkten är för övrigt icke så långt avlägsen, då processlagberedningen kommer att framlägga sitt förslag. Jag vågar säga, att vi kunna vänta det stora förslaget under loppet av nästa år. Sålunda kommer riksdagen ganska snart att få tillfälle att på grundval av den utredning, som då föreligger, till debatt upptaga frågan om en lämplig utformning av resningsinstitutet. Jag vill påpeka, att det blir synnerligen lämpligt att insätta diskussionen om institutets utformning i det sammanhanget. Första lagutskottets ärade vice ordförande har nämligen i sitt anförande tydligt utrett, hurusom det beror av det sätt, på vilket instanserna ordnas och deras kompetens bestämmes, hur man skall utforma resningsinstitutet.

Här har under debatten av ett par talare sagts, att det på sista tiden förekommit ett mål, som givit dem anledning att anse, att det finns särskilt skäl att beakta det yrkande, som framförts i herr Lundstedts motion. Jag vet icke, om dessa talare grundat sitt omdöme om det mål, som de hänsyftade på, på ett verkligt studium av målet i fråga. Jag har tagit med mig föredragningspromemorian från högsta domstolen i detta resningsmål, och redan av den tjocka volym, som den utgör och som jag nu förevisar, kunna ju herrarna se, att detta resningsmål i högsta domstolen ingalunda underkastats en blott formell behandling.

Herr Lundstedts motion avser ju att förhindra, att befogade anspråk på resning skulle kunna avvisas. Jag vill med anledning härav säga, att det på sista tiden icke förekommit något fall, då ett befogat anspråk på resning utan prövning avvisats av högsta domstolen. Under sådana omständigheter föreställer jag mig, att vi alla kunna anse, att det icke föreligger något trängande behov av att riksdagen nu gör ett uttalande, vilket skulle innebära, att frågan om resningsinstitutets reformering på sista tiden kommit i ett nytt läge eller fått ökad aktualitet. Jag har i varje fall för min egen del den uppfattning, som jag nu givit uttryck åt suppositionsvis, nämligen att frågan om en reform av resningsinstitutet icke genom vad som skett på sista tiden kommit i något nytt läge.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten många minuter. Jag blev uppkallad att begära ordet på grund av det anförande, som första lagutskottets ärade vice ordförande här höll. Jag vill då först passa

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)*

på tillfället att säga, att det allmänna uttalande, justitieministern gjorde i början av sitt anförande, vill jag helt och fullt instämma uti.

Jag hade verkligen inte väntat mig, att herr Bergquist här skulle komma med ett så långt anförande som han gjorde. Enligt min uppfattning finns det nämligen knappast tillräcklig anledning att vi nu skulle fortsätta med denna debatt och göra den så lång som herr Bergquists anförande skulle kunna ge anledning till.

När vi inom första lagutskottet haft att behandla herr Lundstedts motion ha vi, såsom jag förmodar att man gör också i andra utskott, haft att göra oss underrättade om, hur det förhåller sig med den sak, som motionären tagit upp. När vi kommo underfund med, att hela frågan ligger till som den gör i detta fall, hade vi naturligtvis bara att välja den vanliga vägen, nämligen att inte göra någonting åt motionärens hemställan. Denna fråga om en ändring i resningsinstitutet har ju varit under utredning, och den har efter den utredning som sålunda verkställts överlämnats till processlagberedningen, där den nu ligger för en översyn eller, om jag så får säga, för ytterligare utredning. Första lagutskottet har då inte ansett det vara någon anledning att gå in i en detaljprövning av herr Lundstedts motion.

När vi behandlade ärendet i utskottet, hade, så vitt jag kan finna, motionären samma uppfattning som utskottsmajoriteten, nämligen att, såsom hela saken låg till, det icke var mycken idé med att vidare diskutera hans uppslag. Motionären gav med andra ord icke anledning till någon debatt i utskottet, och när vi behandlade hans motion tog vi sålunda icke ställning till hans utformning av resningsinstitutet. Detta säger ju också utskottet i sin motivering för avslagsyrkandet. Herr Bergquists uttalande här i dag måste ju under sådana omständigheter stå för hans egen räkning och inte gälla såsom utskottets mening. Herr Bergquist sade ju också att orsaken till, att första lagutskottet icke gått in i realbehandling var att herr Lundstedt i sin motion tagit upp förslag om en särskild nämnd och herr Bergquist tillade med en viss reservation, att det kanske utskottet i vart fall ändå icke gjort.

Som hela denna sak nu ligger till, ha vi, såsom utskottet också sagt, endast att avvakta och se vad som kan komma från processlagberedningen. Det finns därför i dag ingen anledning att göra annat än att bifalla utskottets hemställan. Något annat yrkande har ju inte heller ställts här i dag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta att begära ordet för att säga några ord i denna sak.

Jag har icke betraktat frågan ur juridisk synpunkt, ty det är ju allom uppenbart, att ställningstagandet här i dag egentligen ingenting annat är än ett ställningstagande i en politisk fråga, eller med andra ord en fråga om »för eller emot Kreuger». Detta har inte sagts ut i den diskussion som förts, men det har dock varit den röda tråden i varje anförande, som här hållits: för eller emot herr Lundstedts linje. Det är också just därför att namnet Kreuger spökar här som herr Lundstedt gjort det så svårt för folk, som under andra betingelser skulle ha varit tillgängliga för hans förslag, att nu gå till en sakprövning av det förslag, som han här ställt.

Jag vill passa på tillfället att något beröra det sätt varpå herr Lundstedt här engagerat sig. Jag kan ju inte finna, att hans kampanj varit vidare lyckad vare sig för hans eget vidkommande eller för den saks skull som han velat tjäna. Jag har ju för min del utgått från, att högsta domstolen framstår såsom en helig kyrka, såsom någonting ofelbart, som man inte på något som helst sätt får misstro. Gentemot en dylik mening har jag alltid ansett, att

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

det dock inträffat så mycket — vi ta bort Kreugerhistorien, för i det fallet tror jag, att det inte finns någon anledning att häckla högsta domstolen för dess åtgärder — som hade gjort det motiverat att slå ett slag för en förändring på detta område. Jag tänker nu på en sådan historia som Marsjöfallet, och jag tänker vidare på numera avlidne fanjunkare Mannby. Det finns för övrigt många andra exempel som visa, att det nog finnes anledning för Sveriges riksdag att ta upp denna fråga till behandling.

Nu har ju herr Lundstedt själv gått ifrån sitt yrkande, och det sätt varpå han formulerat sin reservation om en skrivelse till Kungl. Maj:t gör ju, att han måhända inte ens kan få sig själv att rösta för den, detta i all synnerhet som ett biträdande av förslaget om en skrivelse endast kan betraktas såsom ett ställningstagande för Kreuger. Just på grund härav och trots att jag anser, att en ändring förr eller senare måste ske, vill jag för min del yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Höglund: Herr talman! Det vare mig fjärran att ingå på det konkreta rättsfall, som den siste talaren här berörde. Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka, att den storföretagare i vårt land, vars namn han blandade in här i debatten, varit mycket misshaglig på många områden, och att han redan i sin egenskap av storkapitalist måste vara misshaglig för herrar kommunister, och att han i överensstämmelse med deras rättsuppfattning givetvis är dömd på förhand, oavsett om han begått ett brott eller inte.

Jag kom när jag hörde herr Hagberg att tänka på en företeelse i viss mån parallell med det fall han nämnde, ett fall som en gång i tiden väckte stor uppmärksamhet i hela världen, nämligen Dreyfusprocessen i slutet av 1890-talet. Då inträffade också inom den franska arbetarrörelsen, att män på ytterlighetskanten yttrade något i stil med det som nu tydligen föresvävat den kommunistiske talaren, nämligen: Vi engagera oss inte för Dreyfus. Det är en hög militär. På andra håll sade man: Han är jude, så därför befatta vi oss inte med honom. Och åter andra sade: Han är kapitalist, och därför befatta vi oss inte med honom. Det fanns emellertid på den tiden, såsom herr Hagberg nog erinrar sig, en socialistledare vid namn Jaurès, vilken företrädde den uppfattningen, att även om det gällde en kapitalist, vare sig det gällde jude eller grek, skulle mannen i fråga frias, om man var övertygad om, att han var orättvist dömd. Jag förstår ju, att herrar kommunister med er beundran för den rättsuppfattning, som har tagit sig uttryck på högsta ort i er ledning, inte kunna ha en sådan uppfattning, men jag tror knappast, att den svenska riksdagen kan ställa sig solidarisk med den specifikt bolsjevikiska rättvisan och den åskådning, som ligger till grund för densamma.

När jag har uttalat mig om den avsikt, som ligger bakom herr Lundstedts motion, så är jag angelägen att i detta sammanhang understryka, att jag för min del inte på något sätt givit uttryck åt en uppfattning om, huruvida högsta domstolen har dömt fel i det speciella fallet eller inte, men väl har jag tillåtit mig understryka såsom någonting i högsta grad önskvärt, att en resning hade inträtt, och att en nyprövning skett i detta mål. Jag respekterar naturligtvis starkt den övertygelse, som justitieministern nyss har givit uttryck åt, nämligen att det enligt hans mening inte förelegat någon konkret anledning till att det nu skulle brådska med en lösning av denna fråga. Ja, detta är justitieministerns och många andras uppfattning. Som herr justitieministern vet finns det emellertid en utbredd opinion i vårt land, som anser motsatsen. Det är just detta att det finns en dylik opinion — om den är i majoritet eller i minoritet lämnar jag därhän — som föranlett att vi ägnat och i än högre grad borde ägna denna sak vår uppmärksamhet för att påskynda dess lösning. Man

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

behöver inte alls anknyta till det här i diskussionen av herr Hagberg i Luleå anförda rättsfallet. Det finns ju åtskilliga andra händelser under de senaste årtiondena i vårt land, som gång på gång ha väckt frågan på tal, om det ändå inte skulle vara nödvändigt och välbehövligt med ett resningsinstitut av annan typ än det som högsta domstolen själv representerar. Herr Lundstedt har fullkomligt rätt uti, att man inte bör haka sig fast just vid detta sista rättsfall, där meningarna äro så stridiga emot varandra, utan att man måste se på saken generellt. Gör man det, finner man nog i alla fall en starkt grundad anledning att önska ett påskyndande av frågans lösning.

Det gläder mig att kunna konstatera, vad herr Lindqvist nyss sade, nämligen att vice ordförandens i första lagutskottet polemik emot herr Lundstedts motion måste stå för hans egen räkning. Att så är fallet blir ju också klart för den som läser utskottets utlåtande. Det finns ju däri ingen som helst saklig udd emot herr Lundstedts ståndpunkt eller något av den personliga ton, som så skarpt kom till uttryck i herr Bergquists anförande. Jag tyckte för övrigt, att herr Bergquist allt emellanåt tog alltför lättvindigt på saken, då han försökte att med skämt gyckla bort den djupt allvarliga innebörden i denna motion. Denna fråga är inte ägnad att tagas humoristiskt, måste jag säga. Vilken mening man än må ha om en människas skuld eller oskuld eller därom att en människa blivit dömd på rättsgrunder eller inte är en så djupt allvarlig sak att det är angeläget att man inte försöker förlöjliga dem som tagit upp saken till dryftande.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få understryka, att den omständigheten att jag kan förena mig med utskottsmajoriteten beror på den motivering, som föreligger i utskottets utlåtande, och inte på den motivering, som herr Bergquist förebragt, vilken jag bestämt på väsentliga punkter tar avstånd ifrån. Jag hoppas, att när frågan här i dag formellt kommer att falla, herr Lundstedts initiativ dock skall hava bidragit till att frågan faller framåt. Jag vädjar också till herr justitieministern och regeringen att så snart sig göra låter framlägga ett förslag, som bringar denna för ofantligt många människor i vårt land brännande fråga till en acceptabel lösning.

Herr förste vice talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Hagberg** i Luleå, som yttrade: Herr talman! Jag ser mig tvingad begära ordet för en replik till herr Höglund, som försökte på sätt som skedde tolka motiven för mitt ställningstagande i denna fråga. Jag vill så klart och tydligt som möjligt säga ifrån, att jag inte tagit ställning emot Kreuger därför att han är kapitalist, utan därför att, så vitt jag förstår, de skäl, som angivits för domen gentemot de skäl som från andra sidan framförts för Kreugers förmenta oskuld, varit de bärande.

För övrigt vill jag säga, att med namnet Kreuger så mycken skadegörelse är förknippad för vårt folk, att jag inte ett ögonblick anser, att det skulle föreligga någon fara för att högsta domstolen varit för hård.

Herr Höglund försökte också blanda in Moskvaprocessen i denna historia. Det är klart, att Z. Höglund, som haft tillfälle att på offentliga möten försvara sin vidunderliga trolldrycksteori, men inte vågat göra det, vill passa på tillfället att så där en passant dra in den nu för att få en bättre bakgrund för den kampanj, som han tyvärr engagerat sig i.

Vidare anförde:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna debatt, om inte herr Lindqvists yttrande kunde ge anledning till den

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)
uppfattningen, att herr Bergquist sagt något, som inte sammanföll med första lagutskottets uppfattning om själva sakfrågan.

Det är givet att första lagutskottet, som lättast kommer ifrån ärendet genom att hänvisa till att frågan ligger i lagberedningen, inte haft anledning diskutera detaljerna i herr Lundstedts motion. Så mycket resonerade vi dock om saken i utskottet — åtminstone fick jag det intrycket — att vi voro överens om den mening i fråga om denna reform som herr Bergquist här tillkännagivit.

Utskottsdebatten var inte så djupgående, men den var dock tillräcklig för mig att se frågan om en reformering av resningsinstitutet i en något annan dager än jag tidigare gjort.

Det har funnits ett resningsmål — inte det herr Hagberg i Luleå berörde — som upprört mången i detta land. Men även om resningsinstitutet skulle ha utvidgats på sätt herr Lundstedt förordat, skulle märkligt nog mannen i fråga, som vi allmänt trodde vara orättvist dömd, fortfarande ha blivit dömd — kanske något mildare — efter en lag, som alltjämt stadgar straff för den förseelse, han gjort sig skyldig till. Jag åsyftar Mannbyaffären. Mannby dömdes under en krigsstämning här i landet. Han dömdes efter de lagrum som voro tillämpliga på brottet. De domstolar som prövade ärendet hela vägen igenom voro sannolikt liksom vi gripna av en önskan att slippa döma honom — men han var åtalad för brott emot en lag som riksdagen själv antagit.

Om vi för att hjälpa Mannby skulle ha skapat ett resningsinstitut, skulle han likväl ha dömts, eftersom riksdagen icke korrigerat den lag efter vilken han dömdes. Så förhåller det sig nog i allmänhet när man granskar domstolarnas prövning beträffande olika ärenden. Vederbörande dömas efter det lagrum som riksdag och regering beslutat skall tillämpas och enligt vilket åtal verkställt. När domen faller och faller hårt, då reagera vi, även vi riksdagsmän som varit med om att skapa lagarna. Det är olyckligt att på detta sätt bedöma vår rättsskipning. Låt oss korrigera lagarna om de äro olämpliga, men stör inte rättsskipningen så länge den fungerar väl, och domstolarna fullgöra sina skyldigheter på det utomordentligt samvetsgranna sätt, som nu är fallet.

Jag beklagar att frågan om hur högsta domstolen och andra domstolar fullgöra sina skyldigheter varje år skall bli föremål för riksdagens prövning. Det är ju i grundlagen fastslaget, att riksdagen icke skall upphäva sig till någon domare över våra överdomstolar. Med vilken rätt börja vi då kritisera de dommar som domstolarna fälla, och med vilken rätt, herr talman, tillåtes detta?

Jag yrkar bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag hade tänkt att få tillfälle att instämma med någon av de föregående talarna, men det har icke varit mig möjligt. Jag vill därför framlägga de skäl, som gjort, att jag anslutit mig till utskottets förslag.

I vad det gäller den lundstedtska framställningen, voro vi nog inom utskottet ganska ense om, att det strider mot allvarlig lagstiftning att antaga ett av en motionär framlagt lagförslag i en så viktig fråga som denna. Det får emellertid icke betyda, att inom lagutskottet saknats intresse för låt mig säga ett förslag till vidgad möjlighet till resningsförfarande. För min del vill jag åtminstone säga ifrån, att jag nog närmast lutar åt att en sådan vidgad möjlighet för resning i vissa fall kan vara av behovet påkallad. Det kan exempelvis icke vara rimligt, såsom faktiskt förekommer, att det i vissa fall får sökas nåd, när ett frikännande hade varit det processuellt riktiga. Det avgörande för lagutskottets inställning till frågan var, att regeringen redan

Ang. återbrytande av dom som vunnit laga kraft. (Forts.)

tidigare tagit initiativ till en undersökning av en vidgad möjlighet till resning. Detta initiativ prövas, som sagt av processlagberedningen. Det är tämligen självklart, att det under sådana förhållanden icke kunde vara rimligt att föreslå skrivelse till regeringen, när ärendet redan är under prövning. Det finns ingen anledning att ytterligare påkalla prövning i saken. Jag vill dock för min del bestämt och klart säga ifrån, att det som för mig möjligen skulle motivera behovet av ett något vidgat resningsförfarande icke har något som helst samband med den kritik av vissa domar, som vi varit vittne till under den senare tiden och mot vilken kritik jag för min del, så långt jag förmått, bestämt tagit ställning.

Det väsentliga i vad motionären torde åsyfta, är väl en för den enskilde tryggare rättsskipning.

I den delen vill jag fullt och helt instämma med vad utskottets vice ordförande sade, när han framhöll, att det härvid mindre bör vara fråga om ökad möjlighet till resning utan om huruvida våra domstolar och dömande myndigheter skola få de medel till sitt förfogande, som de behöva för att kunna utleta sanningen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få ansluta mig till utskottets yrkande.

Herr *Weijne* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 2, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1937/1938 under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

från bevillningsutskottet, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande; samt

från andra lagutskottet, nr 41, i anledning av väckta motioner om ändring i lagen om förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete.

§ 23.

Till bordläggning anmälades:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 11, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens *elfte* huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om användande under budgetåret 1937/1938 av vissa till fonden för pensionering av civila tjänst innehavare inflytande medel;

nr 13, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för samma verk; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av järnvägen Vinnerby—Hällefors m. m.;

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 13.

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om upphävande av tillämpningen på landsbygden av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tvångsuppfostran m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1917 om expropriation; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1936 vid dess tjugonde sammanträde fattade beslut.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Flyg m. fl.*, nr 425, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, med förslag till lag angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.;

herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*, nr 426, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.;

herr *Magnusson* i Tumbult *m. fl.*, nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m., och

herrar *Björling* och *Andersson* i Rasjön, nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	5 dagar	fr. o. m.	den	26 febr.,
herr <i>Persson</i> i Tidaholm	»	4	»	»	26 »
» <i>Lindén</i>	»	4	»	»	26 »
» <i>Nolin</i>	»	5	»	»	26 »
» <i>Hult</i>	»	5	»	»	25 »
fru <i>Rönn-Christiansson</i>	»	2	»	»	26 »
herr <i>Hermansson</i>	»	5	»	»	27 »
» <i>Törnkvist</i>	»	5	»	»	25 »
» <i>Persson</i> i Norrby	»	5	»	»	26 »
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	»	5	»	»	25 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	5	»	»	25 »
» <i>Herou</i>	»	2	»	»	25 »
» <i>Borg</i>	»	6	»	»	25 »
» <i>Danielsson</i>	»	10	»	»	25 »
» <i>Persson</i> i Falla	»	4	»	»	26 »
» <i>Hilding</i>	»	den 25 febr.,			
» <i>Skoglund</i>					

herr		under	6	dagar	fr. o. m.	den	25	febr.,	
	<i>Hedlund</i> i Häste	»	5	»	»	»	25	»	
	» <i>Norling</i>	»	3	»	»	»	28	»	
	» <i>Olovson</i>	»	5	»	»	»	26	»	
	» <i>Andersson</i> i Malmö	»	5	»	»	»	26	»	
	» <i>Ryberg</i>	»	3	»	»	»	26	»	
	» <i>Pettersson</i> i Dahl	»	4	»	»	»	27	»	
	» <i>Persson</i> i Vinberg	»	4	»	»	»	25	»	
	» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	4	»	»	»	26	»	
	» <i>Mårtensson</i>	»	4	»	»	»	25	»	
	» <i>Sundström</i> i Skövde	»	3	»	»	»	25	»	
	» <i>Janson</i> i Frändesta	»	4	»	»	»	25	»	och
	» <i>Berg</i>	»	4	»	»	»	25	»	
	» <i>Jonsson</i> i Haverö	»	4	»	»	»	25	»	

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 6.45 e. m.

In fidem
Sune Norrman.